

Nr 168.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till statistiska centralbyrån för budgetåret 1929/1930 m. m.; given Stockholms slott den 15 februari 1929.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Nils Wohlin.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 15 februari 1929.

Närvarande:

Statsministern LINDMAN, ministern för utrikes ärendena TRYGGER, statsråden LÜBECK, WOHLIN, BESKOW, LUNDBIK, BORELL, VON STEYERN, MALMBERG, LINDSKOG, BISSMARK, JOHANSSON.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wohlin, anmäler frågan om anslag till statistiska centralbyrån för budgetåret 1929/1930 m. m. och anför därvid följande:

Under rubriken »Statistiska centralbyrån» äro i riksstaten för innevarande budgetår uppförda *dels* ett ordinarie förslagsanslag till statistiska centralbyrån med 284,300 kronor, *dels* ett ordinarie reservationsanslag till bibliotekets underhållande med 3,000 kronor, *dels ock* ett extra reservationsanslag till statistiska centralbyråns verksamhet med 56,400 kronor.

Vid tiden för statsverkspropositionens avlåtande hade statistiska centralbyrån i skrivelse den 9 juli 1928 framlagt de anslagsbehov för ämbetsverket, vilka ansetts böra föreläggas 1929 års riksdag. I avseende å de ordinarie an-

Bihang till riksdagens protokoll 1929. 1 saml. 137 häft. (Nr 168.)

slagen till centralbyrån och till bibliotekets underhållande föreslogs i denna skrivelse icke någon ändring, varemot det extra anslaget till statistiska centralbyråns verksamhet äskades med ett till 22,400 kronor nedsatt belopp. Minskningen berodde till största delen därav, att det belopp för valstatistik å 29,000 kronor, som ingår i det för innevarande budgetår anvisade anslaget, bortfaller för nästkommande budgetår, och var i övrigt att hänföra till nedgång i behovet av nya anslagsmedel för avarbetande av centralbyråns arbetsbalans.

Statistiska centralbyrån utgick i sin berörda framställning från den nuvarande organisationen av ämbetsverket. Såsom jag vid anmälan av anslagsfrågorna under sjunde huvudtiteln erinrade, förväntades emellertid 1926 års besparingssakkunniga inom kort inkomma med utlåtande och förslag i avseende å centralbyråns organisation och arbetsförhållanden. På grundval av besparingssakkunnigas förslag syntes proposition i ärendet kunna avlåtas till 1929 års riksdag. I avvaktan härå borde anslagen under rubriken »Statistiska centralbyrån» tills vidare allenast beräknas å riksstaten.

I enlighet härmed föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, i riksstaten beräkna förutnämnda anslag till statistiska centralbyrån m. m. till de i centralbyråns framställning angivna beloppen.

1926 års besparingssakkunniga hava nu i ett till chefen för finansdepartementet ställt utlåtande av den 5 januari 1929 framlagt förslag angående förenklingar och besparingar i avseende å statistiska centralbyrån. Över detta förslag har centralbyrån den 26 januari 1929 avgivit infortrat yttrande. Härjämte hava vissa hos centralbyrån anställda förste aktuarier och aktuarier inkommit till Kungl. Maj:t med en den 26 januari 1929 dagtecknad skrift i ärendet. Slutligen har styrelsen för svenska landskommunernas förbund, efter remiss, i skrivelse den 2 februari 1929 yttrat sig i vad förevarande ärende angår frågan om den kommunala finansstatistikens omfattning.

I sitt utlåtande hava *besparingssakkunniga* inledningsvis anfört följande:

»Sedan 1926 års besparingssakkunniga, i enlighet med de i statsrådsprotokollet för finansärenden den 20 maj 1927 lämnade direktiv, verkställt utredningar beträffande den officiella statistiken och avgivit vissa förslag rörande den av kommerskollegium och socialstyrelsen utarbetade statistiken, i vilket utredningsarbete herr statsrådet själv deltagit såsom ledamot av de sakkunniga, i vad angår behandlingen av nämnda ämbetsverk jämte statistiska centralbyrån och statistiska tabellkommissionen, har herr statsrådet, efter därom gjord anhållan, av Kungl. Maj:t entledigats från nämnda uppdrag den 12 oktober 1928. Samtidigt har Kungl. Maj:t emellertid förordnat professorn S. D. Wicksell att såsom ledamot deltaga i de sakkunnigas arbete, i vad angår statistiska centralbyrån, och utredningsarbetet beträffande detta ämbetsverk kunde därför redan den 20 oktober återupptagas. Jämlikt begränsningen i ledamoten Wicksells uppdrag ha de i statsrådsprotokollet den 20 maj 1927 anbefallda allmänna utredningsuppgifterna rörande frågan om centralisation eller decentralisation i förläggningen av det statistiska

arbetet samt angående statistiska tabellkommissionen och spørsmålet om inrättandet i någon form av en övervakande myndighet för den officiella statistiken tills vidare skjutits på framtiden. I stället har arbetet nu koncentrerats på att skyndsamt och i god tid för eventuell proposition till 1929 års riksdag söka få utrett, vilka inskränkningar, förenklingar och besparingar det är möjligt genomföra inom statistiska centralbyråns nuvarande arbetsområden samt vilken organisation är lämpligast, under förutsättning att statistiska centralbyrån förblir den myndighet, till vilken dessa arbetsområden åtminstone under den närmaste framtiden skola vara förlagda.

De sakkunniga framlägga härmed resultaten av detta utredningsarbete jämte redogörelse för centralbyråns nuvarande organisation samt historik över dennas uppkomst och den tidigare utvecklingsgången på området. Härvid hava de sakkunniga dock avstått från att närmare ingå på frågan om 1930 års folkräknings omfattning och organisation, dels enär denna fråga icke är av omedelbart intresse för framställningen till 1929 års riksdag, dels också därför att, enligt vad upplyst blivit, statistiska centralbyrån har för avsikt att snarast hos Kungl. Maj:t anhålla om tillkallande av särskilda sakkunniga för planläggning av denna folkräkning.»

Under de sakkunnigas överläggningar har även berörts frågan om ämbetsverkets benämning. Såsom en mera tilltalande benämning än den nuvarande har därvid framförts »statistiska centralanstalten». Utan att vilja närmare yttra sig angående lämpligheten av en namnförändring i detta fall hava de sakkunniga ansett sig böra omförmäla vad sålunda förekommit.

Statistiska centralbyrån har i avseende å omfattningen av de sakkunnigas uppdrag yttrat:

»Besparingssakkunnigas uppdrag har, enligt givna direktiv, så till vida begränsats, att spørsmålen dels angående centralisation eller decentralisation i förläggningen av det statistiska arbetet, dels angående statistiska tabellkommissionen eller i annan form övervakande myndighet för den officiella statistiken för det närvarande undanskjutits. De sakkunniga hava därjämte, på angivna grunder, ej närmare ingått på frågan om 1930 års folkräknings omfattning och organisation.

Statistiska centralbyrån anser sig, vid sådant förhållande, ej heller hava att i detta utlåtande, i vidare mån än de av sakkunniga berörts, upptaga nyss angivna spørsmål till behandling. Ämbetsverket vill emellertid ej underlåta att framföra sin uppfattning om angelägenheten, att frågan om en sammanhållande, direktivgivande och övervakande uppsiktsinstitution för den officiella statistiken snarast upptages till fortsatt behandling. Den nu tillämpade arbetsmetoden att till skyndsamt avgörande bringa fastställandet av arbetsuppgifter och organisation för, utom statistiska centralbyrån, jämväl tvenne andra statistikverk, kommerskollegium och socialstyrelsen, synes ämbetsverket väl ägnad att lägga en god grund för vidare dryftande av frågan om en eventuell statistisk överlednings organiserande i lämplig och effektiv form. Till detta stadium torde böra uppskjutas den av de sakkunniga i förbigående omförmälda frågan om ändrad benämning å statistiska centralbyrån. Någon anledning att nu företaga en namnändring synes ämbetsverket ej föreligga.»

Historik.
*Statistiska
 centralbyråns
 inrättande och
 tidigare orga-
 nisation.*

Jag anhåller att till en början få lämna en redogörelse för statistiska centralbyråns utvecklingshistoria. Lika med de sakkunniga synes det mig nämligen, att vissa drag i denna historia, enkannerligen de motiveringar, efter vilka nyinrättade tjänster blivit föreslagna, äro av ett visst, ej obetydligt intresse vid bedömandet av den nuvarande organisationen. Härvid följer jag besparingssakkunnigas framställning och återgiver i vederbörliga sammanhang vissa uttalanden, som de sakkunniga infogat i denna framställning.

När statistiska centralbyrån för omkring sjuttio år sedan inrättades, fick den till uppgift att, jämte hela befolkningsstatistiken, bearbeta de grenar av statistiken, som icke genom annat ämbetsverks försorg insamlades eller bearbetades, men kunde prövas böra bliva föremål för officiell behandling. Till en början inskränkte sig centralbyråns verksamhet till befolkningsstatistiken, men snart nog utvidgades den till att omfatta även andra grenar, såsom jordbruksstatistik (1865), sparbanksstatistik (1865), valstatistik (1872), statistik över kommunernas fattigvård och finanser (1874). Ämbetsverkets ordinarie personal utgjordes till en början av en chef och tre tjänstemän (sedan 1861 en sekreterare och två aktuarier).

På grund av den utvidgade verksamheten omorganiserades centralbyrån med ingången av året 1880 och erhöll därvid även sin första instruktion. Antalet ordinarie tjänstemän bestämdes till en överdirektör och chef, 3 förste aktuarier, 2 aktuarier, en förste vaktmästare och en vaktmästare.

I statistiska centralbyråns avlöningsstat vidtogos sedan inga förändringar förrän vid 1912 års riksdag, då en byråchefsbefattning inrättades för finansstatistiken. Dock hade från och med år 1906 en ny aktuarie anställts på extra stat.

*1905 års sta-
 tistiska kom-
 mitté.*

Den år 1905 tillsatta statistiska kommittén hade i sitt år 1910 avlämnade betänkande utarbetat ett omfattande förslag till den officiella statistikens allmänna organisation ävensom till förbättringar i dess enskilda grenar och upptagandet av nya områden till statistisk behandling. Det allmänna organisationsförslaget utmynnade i ett förordande av upprättandet av ett större statistiskt centralverk, vilket, utom de av kommittén föreslagna nya grenarna och statistiska centralbyråns dittills omhändertagna statistiska arbeten, skulle övertaga jämväl rättsstatistiken, undervisningsstatistiken, statistiken över de värnpliktigas läs- och skrivkunnighet, generalsammandraget över bevillningen ävensom bergverks- och industri- samt handels- och sjöfartsstatistiken, vilka grenar skulle överflyttas från respektive justitiedepartementet, ecklesiastikdepartementet, generalstaben, statskontoret och kommerskollegium, där de dittills varit förlagda. Vidare skulle det föreslagna statistiska centralverket jämte övriga åligganden få i uppdrag att söka åstadkomma enhetlighet och planmässighet inom hela den officiella statistiken. Statistiska tabellkommissionen föreslogs omorganiserad till statistiskt råd med uppgift att förbereda viktigare ärenden rörande förändringar och

nya grenars upptagande, särskilt med hänsyn till att den officiella statistiken så vitt möjligt måtte tillfredsställa de krav, som från statsförvaltningens, näringslivets och vetenskapens sida kunde ställas på densamma.

Förslaget avsåg alltså en avsevärd centralisering av den officiella statistiken samt ett försök att lösa frågan om åstadkommande av en effektivare överledning av den officiella statistiken i dess helhet. Kommittén var i dessa sina förslag enhällig, med undantag för förslaget angående överflyttningen till statistiska centralbyrån av kommerskollegii avdelning för näringsstatistik (den ovannämnda bergverks-, industri-, handels- och sjöfartsstatistiken), på vilken punkt en ledamot (d. v. förste aktuarien, sedermera kommerserådet Key-Åberg) reserverade sig. Ett särskilt yttrande i denna fråga avgavs även av kommitténs ordförande, varuti han förordade överflyttningen i fråga på grundval av sina i egenskap av chef för kommerskollegium vunna erfarenheter.

Rörande det sålunda föreslagna statistiska centralverkets organisation ansåg kommittén, att arbetet borde uppdelas på fyra byråer eller, alternativt, för den händelse näringsstatistiken icke bleve dit förlagd, tre byråer under ledning av var sin byråchef. Hela ämbetsverket skulle i fortsättningen liksom förut stå under ledning av en överdirektör.

Endast det andra alternativa organisationsförslaget torde hava större intresse i förevarande sammanhang. Enligt detta skulle ärendenas fördelning bliva följande:

Första byrån: befolkningsstatistik, rättsstatistik (och undervisningsstatistik).

Andra byrån: jordbruksstatistik, fiskeristatistik, sparbanksstatistik, valstatistik, statistik över fromma stiftelser, (domänstatistik, allmän skogsstatistik, statistik över vägar och skjutsanstalter och aktiebolagsstatistik).

Tredje byrån: finansstatistik och kommunalstatistik, fattigvårdsstatistik, fastighetsstatistik, förmögenhets- och inkomststatistik samt ärenden, som icke tillhörde annan byrås handläggning.

Härtill skulle komma *bibliotek, registratorsexpedition* och *vaktexpedition*.

De här nämnda grenar av statistiken, som sedermera icke blivit statistiska centralbyrån ålagda, hava satts inom parentes. Vidare må nämnas, att särskilt finansstatistiken och statistiken över fast egendom icke kommit att utarbetas i den omfattning, som statistiska kommittén förutsatte. Detta har icke heller blivit fallet med den ovan under tredje byrån upptagna inkomst- och förmögenhetsstatistiken, som enligt kommitténs förslag skulle vara årlig, men vartill någon motsvarighet hittills utarbetats endast för de tvänne åren 1917 och 1920.

Kommitténs motivering för byråindelningen är i detta sammanhang av särskilt intresse och må därför här återgivas.

Det betydande arbetsområde kommittén föreslagit för statistiska centralverket och storleken av den personal, som måste där anställas, komme, ytttrade kommittén, uppenbarligen att göra ämbetsverkets ledning synnerligen

svår och krävande. Chefen behövde därför vid sin sida män av framstående duglighet. För att draga till sig sådana måste verket sättas i tillfälle att erbjuda dem en ställning och löneförmåner, som kunde anses lockande. Kommittén funne den enda utvägen härtill vara, att hos verket anställdes ett lämpligt antal byråchefer, vilka hade att närmast ansvara för ledningen av var sin byrå. För närvarande funnes praktiskt taget ingen utsikt för en statistisk tjänsteman att vinna högre befordran inom de statistiska verken än till andra gradens tjänst. Att detta skulle öva ett ogynnsamt inflytande på personalens rekrytering vore uppenbart, och erfarenheten hade även ådagalagt, att framstående förmågor funnit sig böra lämna en bana, där all befordran avklippes med uppnående av en förste aktuariefattning. Det vore därför nödvändigt, att, vilken organisationsform än valdes för den officiella statistiken, möjligheter till högre befordran öppnades genom inrättande av tredje gradens tjänster. Kommittén vor alltså av den bestämda uppfattning, att, även om den dåvarande decentraliserade organisationen bibehölls, skulle det vara oundgängligt att såväl i statistiska centralbyrån som för särskilda statistiska avdelningar inrätta byråchefsbefattningar.

Besparingssakkunniga hava i anslutning härtill uttalat, att det icke syntes här vara anledning närmare ingå på de omständigheter och senare tillkomna utvecklingsmoment, som orsakat, att statistiska kommitténs organisationsförslag icke ens i det alternativ, som här ovan beskrivits, blivit i sin helhet genomfört. De sakkunniga fortsätta: Medan statistiska kommitténs förslag rörande åtskilliga av den officiella statistikens enskilda grenar haft en högeligen befruktande verkan, vilken ännu gjorde sig gällande, hade följderna av dess förslag angående utvidgning av statistiska centralbyråns verksamhetsområde huvudsakligen stannat vid att rättsstatistiken dit överflyttats från justitiedepartementet och fiskeristatistiken från lantbruksstyrelsen, varjämte mejeristatistiken övertagits från statskonsulenten i mejerihushållning. Samtidigt hade dessa grenar underkastats en grundlig omläggning med åtföljande utvidgningar. Även jordbruksstatistiken hade i anslutning till kommitténs förslag blivit väsentligen omlagd och utvidgad.

1912 års
riksdag.

Den vid 1912 års riksdag framlagda propositionen angående en provisorisk omorganisation av statistiska centralbyrån upptog statistiska kommitténs förslag om införande i ämbetsverket av byråindelning med den ändring, att en av byråerna, den befolkningsstatistiska, ansågs kunna ställas under överdirektörens direkta ledning. Dessutom förutsattes, att näringsstatistiken och undervisningsstatistiken icke skulle överflyttas till centralbyrån. Där emot framhölls, att rättsstatistiken lämpligen borde överföras till centralbyrån från och med år 1914, något som också blev riksdagens beslut, dock först år 1913, varvid en förste aktuariefattning inrättades för detta arbete.

1912 års förslag innefattade vidare förläggande till centralbyrån av fiskeristatistiken, som tillika skulle fullständigt omorganiseras och betydligt utvidgas, samt en genomgripande omgestaltning av jordbruksstatistiken, inne-

fattande framför allt en överflyttning till statistiska centralbyrån av arbetet med primäruppgifternas bearbetning, vilket förut till största delen skett genom hushållningssällskapens försorg.

Efter att hava redogjort för statistiska kommitténs förslag beträffande statistikens särskilda grenar hemställde chefen för finansdepartementet vidare om förläggande till statistiska centralbyrån av en ny gren av statistiken, nämligen allmän finansstatistik, samt utarbetande genom centralbyråns försorg av en statistisk årsbok, omfattande hela den officiella statistiken, ävensom av femårsöversikter över rikets utveckling. Däremot ansåg sig departementschefen icke kunna för det dåvarande upptaga kommitténs förslag om en årlig, på taxeringslängderna grundad, inkomst- och förmögenhetsstatistik, enär den som en förutsättning för denna statistik föreslagna ändringen av taxeringslängdernas uppställning blivit avstyrkt av åtskilliga i ärendet hörda myndigheter, däribland kammarrätten.

Vad finansstatistiken angår, hade statistiska kommittén pekat på behövligheten av en statistik över statens finanser, jämte den dittills av statistiska centralbyrån utarbetade statistiken över kommunernas finanser, vilken senare statistik kommittén ansåg böra dels utvidgas, dels i åtskilliga avseenden förändras. Dessutom hade kommittén förordat utarbetande, i samband med statistiken över kommunernas finanser, av en särskild statistik för kommunaltekniska företag, avseende dels tekniska förhållanden och driften, dels även ekonomiska och finansiella förhållanden. Såsom en lämplig ytterligare uppgift hade kommittén slutligen framhållit en sammanfattning av statistiken över statens och kommunernas finanser, alltså en allmän finansstatistik, samt en särskild beräkning av skatternas fördelning, varvid hänsyn jämväl skulle tagas till den indirekta beskattningen.

Departementschefen anslöt sig i det väsentliga till statistiska kommitténs förslag, varvid han tillika framhöll, att om en byrå för finansstatistik upprättades inom statistiska centralbyrån det syntes lämpligt, att till denna förlades utgivandet av vissa smärre finansiella publikationer, vilka tidigare offentliggjorts av statskontoret och finansdepartementet. Sålunda ansåg departementschefen, att generalsammandraget över bevillningen och inkomstskatten samt generalsammandraget över bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter borde överflyttas till statistiska centralbyrån från statskontoret samt att de i finansdepartementet hopsummerade uppgifterna om stämpelbeläggningen av handlingar, hörande till protokollen över lagfarter, inteckningar, bouppteckningar m. m., borde omhändertagas av statistiska centralbyrån.

Vid uppgörande av sitt organisationsförslag utgick departementschefen från en av chefen för statistiska centralbyrån den 27 december 1911 avgiven promemoria. I denna uttalades bland annat, att befolkningsstatistiken, jordbruksstatistiken samt finans- och kommunalstatistiken syntes var för sig böra bliva kärnan i en särskild byrå inom ämbetsverket. Till dessa tre byråer skulle övriga grenar av statistiken hänföras allt efter sin samhörig-

het med den ena eller andra av de nämnda huvudgrenarna. Personalbehovet hade i promemorian beräknats med hänsyn till vad som under år 1913 oundgängligen erfordrades för göromålens behöriga skötande. Vad byråchefernas antal anginge, vore det onekligen synnerligen önskvärt, att en byråchef kunde anställas såsom ledare för var och en av de tre byråerna. Alldeles nödvändigt kunde dock detta icke anses vara. Under den närmaste tiden syntes en av de tre byråerna kunna direkt ledas av överdirektören, dock under förutsättning, att till särskilt biträde åt honom anställdes en förste aktuarie, vilken skulle närmast handhava redigerandet av bland annat den statistiska årsboken samt dessutom tjänstgöra såsom sekreterare i ärenden, vilka icke tillhörde handläggning av byrå, som stode under ledning av särskild byråchef. Antalet byråchefer skulle på sådant sätt kunna reduceras till endast två. För varje byrå erfordrades ytterligare en förste aktuarie och en aktuarie, av vilka förste aktuarien skulle särskilt biträda byråchefen vid redigerandet av de statistiska berättelserna, granska och under-teckna av aktuarie och amanuenser uppsatta s. k. anmärkningsmemorial samt med biträde av aktuarien utöva närmaste uppsikten över de kvinnliga biträdenas dagliga arbete. Till denna personal skulle så komma den ovan-nämnde förste aktuarien samt, såsom tjänstemän av första lönegraden, registrator och bibliotekarie.

Under särskilt framhållande av att han fann den föreslagna anordningen, att överdirektören själv skulle utöva den direkta ledningen av en av ämbetsverkets byråer, lämplig samt den i sammanhang härmed gjorda hemställan om anställande av en särskild förste aktuarie som biträde och sekreterare för överdirektören väl grundad, hemställde departementschefen, att statistiska centralbyråns ordinarie tjänstemän under år 1913 skulle utgöras, förutom chefen, av två byråchefer, fyra förste aktuarier och fem aktuarier, därav en bibliotekarie och en registrator, vilket innebar en ökning med två byråchefs-, en förste aktuarie- och två aktuarietjänster. Med undantag för byråchefstjänsterna, som föreslogos uppförda på ordinarie stat, skulle dessa nya tjänster uppföras på extra stat.

Riksdagens beslut blev, att å ordinarie stat nyuppfördes endast en byråchefstjänst; däremot beviljades de föreslagna extra ordinarie tjänsterna, med tillägg av en extra ordinarie aktuarie i stället för den icke beviljade byråchefen. För år 1913 blevo sålunda tjänstemännen i aktuariers eller högre grad följande: en överdirektör, en byråchef, fyra förste aktuarier, därav en extra ordinarie, samt sex aktuarier, därav fyra extra ordinarie (en av dessa extra ordinarie befattningar var den förut omnämnde extra ordinarie aktuariebefattningen, som beviljats redan år 1906).

I motiveringen till sitt beslut anförde riksdagen, bland annat, att man syntes böra undvika ett uppläggande av särskild statistik för frågor av en mångfald olika slag och i stället söka inrikta sig på huvudsakligen sådana ämnen, vilkas statistiska bearbetande kunde anses vara av verklig praktisk betydelse och nytta. Av sådan natur vore enligt riksdagens förmenande

de fragor, som vore hänförliga till finansstatistiken och statistiken över kommunernas finanser. Det syntes nämligen icke råda något tvivel därom, att finansväsendet i allmänhet och särskilt den sida därav, som representerades av skatteväsendet, i våra dagar med rätta tillmättes en allt större betydelse, både i statligt och kommunalt avseende, varav syntes böra följa, att detsamma gjordes till föremål för en statistisk bearbetning, som utförligt belyste dess förhållande till samhällsutvecklingen. Å finansstatistiken och statistiken över kommunernas finanser borde således enligt riksdagens förmenande huvudvikten läggas, så mycket mera som åtskilliga av de fragor, vilka enligt statistiska kommitténs och jämväl Kungl. Maj:ts förslag skulle bliva föremål för särskild statistik, syntes riksdagen kunna utan olägenhet inrangeras under eller kombineras med finansstatistiken och statistiken över kommunernas finanser.

Efter vissa anmärkningar mot andra grenar av den av centralbyrån utarbetade eller för detta ämbetsverks handläggning föreslagna statistiken yttrade riksdagen vidkommande befolkningsstatistiken, att betydelsen av densamma väl icke kunde förnekas. Dock syntes det riksdagen kunna ifrågasättas, om behovet av en statistik över dödsorsakerna i den omfattning, som blivit förutsatt, verkligen kunde motivera så vidlyftiga anordningar, som för erhållande därav igångsatts, i synnerhet som det syntes vara omöjligt att i detta avseende erhålla fullt tillförlitliga primäruppgifter.

Slutligen anförde riksdagen följande. I betraktande av det otillfredsställande läge, vari den officiella statistiken obestridligen för det dåvarande befunde sig, och med särskilt fästare avseende å behovet av att erhålla en statistik över statens finanser och en tillfyllestgörande sådan jämväl över kommunernas finanser jämte en allmän finansstatistik, gående ut på en sammanställning av bådadera, hade även riksdagen funnit det välbetänkt att redan för det dåvarande söka ordna frågan om vår officiella statistik, i den mån så kunde ske. Riksdagen hade därför, under förutsättning att de erinringar i frågan, som riksdagen framställt, beaktades, ansett sig kunna ansluta sig till det förslag, som Kungl. Maj:t framlagt i avseende å ordnandet av denna statistik.

Med avseende å anordningens provisoriska natur och då det, med hänsyn till departementalkommitténs blivande förslag, syntes av vikt att icke vidtaga sådana dispositioner, att man därigenom föregrepe, vad av denna kommitté kunde i ämnet bliva föreslaget, hade riksdagen emellertid icke kunnat bifalla Kungl. Maj:ts förslag att för ifrågavarande ändamål uppföra två byråchefer å ordinarie stat.

Den ena av dessa byråchefer, vilken, enligt vad riksdagen inhämtat, vore avsedd för den jordbruksstatistiska byrån, syntes lämpligen kunna ersättas av den förste aktuarie, som enligt förslaget skulle vara anställd vid samma byrå. För att den erforderliga personalen vid den statistik, som skulle hänföras till denna byrå, icke skulle komma att minskas till antalet, syntes emellertid i så fall böra, utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit, där anställas

ytterligare en extra ordinarie aktuarie med enahanda arvode som Kungl. Maj:t ifrågasatt för övriga extra ordinarie aktuarier vid statistiska centralbyrån. Å den jordbruksstatistiska byrån skulle under denna förutsättning komma att anställas en förste aktuarie och 2 aktuarier.

En motsvarande anordning syntes däremot icke vara tillräddlig i fråga om den finansstatistiska byrån, för vilken den andra byråchefen vore avsedd. På ledaren av finansstatistiken och statistiken över kommunernas finanser syntes nämligen böra ställas särskilt stora krav. Han måste vara beredd att, utöver det periodiskt återkommande arbetet med statistiska berättelser, utföra maktpåliggande och grannliga specialutredningar av olika slag. Sådana kunde antagas för finansdepartementets räkning fordras gång efter annan till ledning för skattelagstiftningen och statsregleringen, framför allt inkomstberäkningen. Det syntes därför vara önskligt, att ledaren av den officiella finansstatistiken vore fullt skickad att som regel jämväl hava ledningen av sådana specialutredningar. Men man syntes i längden icke kunna förvänta nödiga kvalifikationer hos innehavaren av denna befattning, med mindre han bleve ordinarie tjänsteman och tillförsäkrades löneförmåner såsom byråchef. Riksdagen hade därför ansett sig kunna godkänna Kungl. Maj:ts förslag i denna del, så mycket mer som organisationen av denna byrå vore så avpassad, att, därest framdeles beslut skulle komma att fattas om upprättande av en särskild statistisk byrå inom finansdepartementet för ifrågavarande ändamål, den av Kungl. Maj:t föreslagna finansstatistiska byrån inom statistiska centralbyrån kunde med hela sin personal överflyttas från centralbyrån till finansdepartementet.

Besparingssakkunniga hava avslutat sin redogörelse för 1912 års organisationsbeslut med följande uttalande:

»Det torde efter dessa citat knappast behöva särskilt påpekas, att 1912 års riksdag på den officiella statistikens uppgifter och organisationsfråga anlade synpunkter, vilka synnerligen starkt betonade det rent praktiska. Det torde också vara uppenbart, att riksdagen, då den ansett huvudvikten vid statistiska centralbyråns statistiska arbeten ligga å finansstatistiken och därför för denna statistik beviljat en byråchefsbefattning, därvid åsyftat en finansstatistik av betydligt större omfattning och allmännare innehåll än den kommunala bokföringsstatistik, vartill statistiska centralbyråns dittillsvarande produktion på området i huvudsak inskränkt sig och som egendomligt nog även i fortsättningen kommit att utgöra det så gott som enda föremålet för finansstatistikens (tredje byråns) ordinarie arbeten.»

1918 års om-
organisation.

Sedan 1913 års riksdag vidare beviljat avlöningsmedel till den i samband med ovan omnämnda överflyttning av rättsstatistiken till statistiska centralbyrån för denna statistik behövligen förste aktuariefattningen jämte extra personal samt 1914 års riksdag på ordinarie stat uppfört avlöningar för 27 kvinnliga befattningshavare, togs centralbyråns omorganisationsfråga åter upp vid 1918 års riksdag.

Statistiska
centralbyråns
skrivelse den 6
oktober 1917.

Till grund för Kungl. Maj:ts proposition i ärendet låg en skrivelse från statistiska centralbyrån den 6 oktober 1917 med förslag till lönerreglering

för ämbetsverket. I denna skrivelse hade centralbyrån anfört bland annat följande:

Centralbyrån ansåge frågan om en definitiv löneroglering för ämbetsverket nu ej längre kunna uppskjutas. Sedan vid 1917 års riksdag ny löneroglering fastställdes för statsdepartementen och överintendentensämbetet, vore statistiska centralbyrån jämte kommerskollegium, med undantag av dess näringsstatistiska avdelning, det enda centrala verk, som ännu kvarstode oreglerat.

Ifråga om ämbetsverkets allmänna organisation erinrade centralbyrån om det förslag till en genomförd byråindelning i statistiska centralbyrån, som förelagts 1912 års riksdag. Vid det förhållandet, att blott en av de begärda byråchefsbefattningarna blivit av riksdagen beviljad, hade den avsedda byråindelningen icke kunnat genomföras. Den erfarenhet, som i centralbyrån vunnits efter genomförandet av den vid 1912 års riksdag beslutade provisoriska omorganisationen, hade tydligt visat, att en tillfredsställande organisation icke kunde vinnas utan en fullt genomförd byråindelning, varvid likväl den vid 1912 års riksdag föreslagna nödfallsutvägen att ställa en byrå under överdirektörens direkta ledning icke syntes kunna ifrågakomma. Då likväl uppförandet av två nya byråchefsbefattningar ju innebure en betydande ändring i nuvarande organisation samt ej obetydlig kostnadsökning och därför skulle kunna tänkas förhindra den nödvändiga lönerogleringens genomförande, ansåge sig centralbyrån icke för det dåvarande böra framställa förslag härom, utan utginge ifrån att dåvarande organisation på fyra avdelningar, en under byråchef och tre under förste aktuarier, tills vidare komme att bibehållas.

Den för nämnda fyra avdelningar avsedda tjänstemannapersonalen, vilken utom amanuenser utgjordes av på ordinarie stat uppförda en byråchef och fyra förste aktuarier samt på extra stat uppförda fyra aktuarier, behövdes allt framgent, och hemställde statistiska centralbyrån därför, att de på extra stat uppförda aktuariebefattningarna måtte överflyttas till den ordinarie staten.

Därjämte funnes i centralbyrån anställda på ordinarie stat två aktuarier, av vilka en bibliotekarie och en registrator, tillika kassaförvaltare och arkivarie, samt på extra stat en förste aktuarie. Den sistnämnde hade till uppgift att redigera statistisk årsbok och de femårsöversikter över rikets utveckling, som beslutats skola utgivas, men som dittills ej kunnat komma till stånd. Därjämte hade den extra ordinarie förste aktuarien att ombesörja besvarandet av förfrågningar till utlandet samt meddelandet av uppgifter till internationella kalendrar och handböcker, vilket före år 1913 ålegat bibliotekarien, samt slutligen att tjänstgöra såsom sekreterare åt överdirektören.

Vad först anginge bibliotekarien, hade statistiska kommittén föreslagit, att hans befattning skulle uppflyttas till andra tjänstegraden. Vid den provisoriska omorganisationen av statistiska centralbyrån vid 1912 års riksdag hade detta förslag ej upptagits, men då det nu gällde en mera definitiv organisation, syntes detta statistiska kommitténs förslag böra upptagas till prövning. Det borde då till att börja med erinras, att näppeligen något annat offentligt bibliotek av det värde och den storlek som statistiska centralbyråns stode under förvaltning av en så lågt avlönad tjänsteman som i första lönegraden. Men därtill komme, att bibliotekarien icke blott hade att vårda biblioteket utan därjämte måste i stor utsträckning tillhandagå den besökande allmänheten med upplysningar från hela den såväl svenska som utländska statistiken. Han måste därför vara en synnerligen kunnig och erfaren statistiker. Redan i dessa förhållanden låge tillräckliga skäl

till att hans befattning höjdes till andra lönegraden. Men det syntes ej heller längre vara möjligt för bibliotekarien att ensam sköta sin befattning, utan måste ytterligare en tjänsteman anställas såsom biträde åt honom. Sedan ämbetsverket år 1911 inflyttat i sin nuvarande lokal med dess möjligheter att bereda arbetsplats åt forskare, hade allmänhetens besök i biblioteket varit stadda i en betydlig, i och för sig naturligtvis glädjande ökning. Härigenom hade dock bibliotekariens tid blivit så upptagen med expeditionsgöromål och biträde åt allmänheten, att han icke fått tillräcklig tid övrig för sina övriga åligganden; ännu hade sålunda biblioteket icke hunnit fullt ordnas efter nyinflyttningen år 1911, än mindre hade något kunnat åtgöras för åstadkommande av en ytterst välbehöflig, mera modern uppställning och katalog. Därtill komme, att det under bibliotekariens semester varit synnerligen svårt att finna lämplig vikarie för honom. Slutligen vore i hög grad önskligt, att värden av centralbyråns dyrbara arkiv kunde överflyttas på bibliotekarien, då registratorn, trots att stora delar av diarie- och registerförändret överflyttats på de särskilda avdelningarna, numera vore så upptagen av kassaärenden och andra registratorsgöromål, att han icke finge nämnvärd tid över för arkivet. Detsamma befunde sig ej heller i så ordnat skick som önskligt vore. Att emellertid uppdraga åt bibliotekarien att tillika vara arkivarie vore ej tänkbart, därest icke bibliotekarien erhöle en tjänsteman till hjälp vid expeditionsarbetet. Att härför anställa en amanuens kunde dock icke vara lämpligt, då en sådan nödvändigtvis måste för sin utbildning och framtida befordran efter kort tids tjänstgöring vid biblioteket överflyttas till avdelningarna och därför icke kunde vinna den erfarenhet i biblioteksärendena, som erfordrades för ett tillfredsställande skötande av expeditionsgöromålen, vilka närmast skulle komma på hans del. Det syntes därför vara nödvändigt, att en ordinarie tjänsteman av första graden anställdes såsom biträde åt bibliotekarien. Men om så bleve fallet, syntes självklart, att bibliotekariens egen befattning borde bliva av andra graden.

Beträffande registratorstjänsten föresloge statistiska centralbyrån ingen förändring.

Vidkommande ater den på extra stat uppförda förste aktuariens arbetsuppgifter, hade centralbyrån för avsikt att inkomma med framställning om upphävande av beslutet om utgivande av femårsöversikter över rikets utveckling i vad anginge perioderna 1906—1910 och 1911—1915. Huruvida sådana översikter skulle komma till stånd för perioden 1916—1920, saknade i förevarande sammanhang all betydelse. Vunne ifrågavarande framställning Kungl. Maj:ts bifall och anställdes, såsom av centralbyrån föreslagits, en första gradens tjänsteman såsom biträde åt bibliotekarien, syntes åtminstone för den närmaste framtiden kunna på bibliotekarien överflyttas förste aktuariens åligganden att ombesörja besvarandet av förfrågningar från utlandet och meddelande av uppgifter till kalendrar och handböcker. Såsom förut nämnts, hade före år 1913 detta åliggande vilat på bibliotekarien, med vars verksamhet det stode i mycket nära samband; att det överflyttats från honom till extra ordinarie förste aktuarien, hade berott uteslutande på behovet att bereda bibliotekarien lättnad i hans arbetsböda. Jämväl bestyret med redigerandet av statistisk årsbok syntes under nyssnämnda förutsättningar kunna överflyttas på bibliotekarien, varvid man dock måste utgå ifrån att överdirektören personligen liksom dittills i större eller mindre utsträckning direkt komme att deltaga uti ifrågavarande arbete. Återstode så den extra ordinarie förste aktuariens uppgift att tjänstgöra såsom över-

direktörens sekreterare. Att ensamt härför bibehålla en tjänsteman, som eljest skulle kunna undvaras, kunde givetvis ej ifrågasättas, utan finge behovet av sekreterarebiträde åt överdirektören fyllas av avdelningscheferna och andra tjänstemän.

Under förutsättning att bibliotekarietjänsten förändrades till andra graden (förste aktuarietjänst) och en första gradens tjänsteman anställdes såsom biträde åt bibliotekarien, kunde alltså den extra ordinarie förste aktuariefattningen indragas. Den föreslagna nyregleringen komme under sådana omständigheter icke att medföra någon ökning av centralbyråns dåvarande tjänstemannapersonal och ej heller någon förändring av antalet tjänstemän i de olika tjänstegraderna.

Vad vidare anginge de kvinnliga biträdesbefattningarna, så komme att från 1918 års ingång i centralbyran finnas anställda på ordinarie stat 13 biträden av andra och 14 av första lönegraden, samt på extra stat 1 biträde av andra och 11 av första lönegraden, eller tillsammans 14 av andra och 25 av första lönegraden, förutom tillfälliga biträden till något växlande antal men i regel uppgående till omkring 10, häri inbegripna två manliga biträden. Bland de tillfälliga biträdena vore ej inräknade de för valstatistiken, folkräkningen och särskilda utredningar behöfliga, vilka ofta kunde uppgå till betydligt antal. Den för ämbetsverkets normala, årligen återkommande arbetsuppgifter anställda biträdespersonalen uppginge alltså till i runt tal 50. Den av centralbyrån under de sista åren vunna erfarenheten hade tydligt ådagalagt, att biträdespersonalen året om måste uppgå till minst den angivna siffran och att med all sannolikhet icke ens denna vore fullt tillräcklig. Det skulle sålunda kunna finnas goda skäl till att nu öka de ordinarie biträdesbefattningarna till 50. Då emellertid vid sidan av de ordinarie biträdena alltid måste finnas ett visst antal tillfälliga för vikariat under semester och tjänstledighet samt för ämbetsverkets rekrytering, ansåge centralbyrån, att för det dåvarande endast de på extra stat uppförda 12 biträdesbefattningarna borde överflyttas till den ordinarie staten, som alltså skulle komma att upptaga sammanlagt 39 biträdesbefattningar.

I fråga om dessa befattningars fördelning på de olika lönegraderna hade man först att avgöra, huruvida några av biträdena borde bliva av tredje lönegraden, som dittills icke förekommit i statistiska centralbyrån. Allt ifrån tillkomsten av ifrågavarande lönegrad hade det för centralbyrån varit uppenbart, att samma skäl, som föranlett att i andra ämbetsverk inrättats befattningar av denna grad, med minst lika stor styrka gjorde sig gällande vad statistiska centralbyrån beträffade. Emellertid hade centralbyrån i skrivelser åren 1914, 1915 och 1916 förklarat sig med hänsyn till tidsförhållandena böra för det dåvarande avstå från att göra framställning om uppförande av dylika befattningar på ämbetsverkets stat. Denna fråga syntes dock nu ej längre böra undanskjutas. Då på en var av ämbetsverkets fyra avdelningar föreläge behov av ett kvinnligt biträde för förande av diarium över inkommande och register över utgående skrivelser, för biträdande vid uppsättande av koncept till enklare expeditioner samt för utövande av förmanskap över den talrika kvinnliga personalen, allt uppgifter som ansetts i andra ämbetsverk motivera inrättandet av biträdesbefattningar av tredje lönegraden, hemställde statistiska centralbyrån om uppförande på centralbyråns stat av fyra befattningar av tredje lönegraden, en för var och en av centralbyråns fyra avdelningar.

Beträffande proportionen mellan biträdena av högre och av lägre grad hade centralbyrån i skrivelse den 29 september 1913 yttrat, att då för samt-

liga de i nämnda skrivelse ifrågasatta 27 biträdena arbetet till stor del måste anses såsom i hög grad kvalificerat, egentligen samtliga biträdesbefattningarna borde bliva av den högre lönegraden, men att, då en sådan anordning av åtskilliga skäl syntes icke vara lämplig, det kunde vara tillräckligt, att 13 befattningar bleve av högre och 14 av lägre grad. I häröver den 2 mars 1914 avgivet utlåtande hade löneregleringskommittén yttrat, att det antal av 13 biträden, som centralbyrån ansett böra uppföras i högre grad, icke vore större än som kunde anses skäligt. Vad centralbyrån i berörda skrivelse anfört syntes vara tillämpligt jämväl i fråga om de biträdesbefattningar, som centralbyrån nu föreslog till uppförande å ordinarie stat. Därest 4 biträdesbefattningar av tredje graden inrättades, syntes för bibehållande av nyssnämnda proportion mellan befattningar av högre och av lägre grad ytterligare 2 biträdesbefattningar böra uppföras i andra lönegraden och således biträdesbefattningarna av första lönegraden ökas med 6. Enligt centralbyråns förslag skulle alltså antalet biträdesbefattningar bliva: av tredje graden 4, av andra graden 15, tillsammans av högre grad 19, och av första graden 20, summa 39.

Statistiska centralbyråns vaktbetjäning utgjordes sedan år 1880 av en förste vaktmästare och en vaktmästare. Allt ifrån ämbetsverkets förflyttning till dess nya lokaler hade emellertid den på stat upptagna vaktbetjäningen visat sig alldeles otillräcklig för vaktmästarsysslornas utförande och framför allt vakthållning i lokalen. Så länge folkräkningsarbetet pågått i större utsträckning, hade ämbetsverket kunnat nödortfigt reda sig därigenom, att en vid folkräkningen anställd yngling placerades i vaktrummet, men sedan nämnda yngling numera lämnat centralbyrån, hade förhållandena blivit synnerligen betänkliga. Oaktat stadsbud i en mycket stor och för staten allt annat än ekonomiskt fördelaktig utsträckning anlåtats för budskickningar, hade dagligen inträffat, att ämbetsverkets lokal under långa stunder varit utan någon bevakning. Olägenheterna att icke säga farorna av detta förhållande låge i öppen dag, och hemställde centralbyrån därför om uppförande på centralbyråns stat av ytterligare en vaktmästarbefattning.

På grund av remiss å centralbyråns skrivelse avgav löneregleringskommittén den 20 april 1918 utlåtande i ärendet.

Kommittén, som på anförda grunder tillstyrkte statistiska centralbyråns framställning om proposition till 1918 års riksdag angående nyreglering av ämbetsverket, kunde likväl icke i alla delar ansluta sig till det förslag här- om, som centralbyrån framlagt. Kommitténs utlåtande hade följande huvudsakliga innehåll:

För centralbyrån hade uppenbarligen det huvudsakliga målet varit att få en ny lönereglering genomförd och i sammanhang härmed få på ordinarie stat uppförda de dåvarande innehavarna av befattningar på extra stat. För att icke på något sätt äventyra dessa visserligen mycket viktiga mål hade centralbyrån ansett sig böra fränse från alla större organisationsändringar, ehuru centralbyrån visserligen förklarade sig finna den dåvarande organisationen otillfredsställande. Löneregleringskommittén vore däremot av den uppfattningen, att samtidigt med en ny lönereglering jämväl en sådan omorganisation av ämbetsverket borde företagas, att centralbyrån bleve för en avsevärd framtid fullt skickad att på ett tillfredsställande sätt fullgöra sina uppgifter. Kommittén följde härvid samma grundsatser, som varit ledande för dess utredningsarbete i fråga om andra ämbetsverks

löneregleringar, nämligen att ny lönereglering och ny organisation, där sådan erfordrades, borde samtidigt genomföras.

Efter att i korthet hava erinrat om vad som tidigare förekommit i fråga om införande av byråindelning i statistiska centralbyrån samt ämbetsverkets ovan återgivna uttalande, att en tillfredsställande organisation icke kunde vinnas utan en fullt genomförd byråindelning, varvid likväl den vid 1912 års riksdag föreslagna nödfallsutvägen att ställa en byrå under överdirektörens direkta ledning icke syntes kunna ifrågakomma, anförde kommittén vidare följande.

Kommittén delade denna statistiska centralbyråns mening. Då, såsom händelsen varit i fråga om statistiska centralbyrån, ärendenas omfattning och mångskiftande beskaffenhet samt arbetets högt kvalificerade natur föranlett införande av byråindelning, syntes det ur organisationssynpunkt riktigaste vara, att byråindelningen också fullständigt genomfördes. Att för endast en av ett ämbetsverks underavdelningar anställa byråchef och låta övriga avdelningar ledas av tjänstemän av lägre grad kunde knappast motiveras i annat fall, än att den förstnämnda avdelningen i betydelse eller omfattning väsentligt överträffade de övriga. Men, såvitt kommittén kunnat finna, kunde detta ingalunda sägas vara förhållandet med den finansstatistiska byrån i statistiska centralbyrån. Dess personal vore ej obetydligt mindre än övriga avdelningars med undantag av den rättsstatistiska avdelningens; ur rent praktisk synpunkt syntes den jordbruksstatistiska avdelningen äga åtminstone lika stor betydelse som den finansstatistiska byrån, och ur vetenskaplig synpunkt samt med hänsyn till arbetets kvalificerade natur intoge de befolknings- och rättsstatistiska avdelningarna otvivelaktigt främsta platsen bland de olika avdelningarna. Att chefen för den finansstatistiska byrån hade att i vissa fall biträda finansdepartementet med statistiska utredningar kunde näppeligen anses motivera, att han ensam av avdelningscheferna skulle innehava byråchefs ställning.

Då kommittén alltså ansåge, att byråindelningen i statistiska centralbyrån borde fullt genomföras, följde därav icke, att kommittén skulle anse behövt, att byråerna bleve lika många som de dittillsvarande avdelningarna. Ur såväl organisations- som kostnadssynpunkt måste städe vara av vikt, att icke flera byråchefsbefattningar inrättades i ett ämbetsverk, än som kunde anses vara strängt behövt. Då nu i statistiska centralbyrån göromålen syntes kunna på ett fullt tillfredsställande sätt handläggas av ett antal av tre byråer, men å andra sidan detta antal näppeligen syntes kunna minskas, därest icke hela reformen skulle förfelas, hade kommittén stannat vid att föreslå nämnda antal eller samma, som föreslagits jämväl i 1912 års statsverksproposition. Även omfattningen av de olika byråernas verksamhet syntes i huvudsak böra bliva densamma, som då ifrågasatts; byråerna skulle alltså bliva en huvudsakligen befolknings- och rättsstatistisk, en huvudsakligen jordbruksstatistisk och en huvudsakligen finansstatistisk.

Att, såsom år 1912 föreslagits, för de tre byråerna anställa endast två byråchefer och uppdraga ledningen av den tredje byrån åt överdirektören kunde kommittén icke tillstyrka. En dylik anordning, som för övrigt saknade motsvarighet inom förvaltningen i övrigt, skulle enligt kommitténs mening medföra betydande olägenheter, då det finge anses uteslutet, att överdirektören skulle få tillräcklig tid att tillfredsställande sköta såväl sitt chefsämbete som därtill en byråchefstjänst. Då givetvis chefsämbetets skötsel komme att ställas i främsta rummet, skulle antagligen resultatet bliva, att den under överdirektören ställda byrån bleve i saknad av den ledning, som

byråchefen vore avsedd att utöva. Kommittén ansåge därför, att byråchefer borde anställas för alla tre byråerna.

Den för statistiska centralbyråns dittillsvarande fyra avdelningar avsedda tjänstemannapersonalen utgjorde för det dåvarande, å extra stat uppförda befattningar inräknade: för de befolknings- och rättsstatistiska avdelningarna, som tillsammans motsvarade den befolknings- och rättsstatistiska byrån enligt kommitténs förslag, sammanlagt två förste aktuarier och en aktuarie, för den jordbruksstatistiska avdelningen, motsvarande den jordbruksstatistiska byrån enligt kommitténs förslag, en förste aktuarie och två aktuarier samt för den i kommitténs förslag såsom oförändrad bibehållna finansstatistiska byrån en byråchef, en förste aktuarie och en aktuarie. Då inrättandet av de nya byråchefsbefattningarna icke borde medföra en ökning av det sammanlagda antalet tjänstemän på varje särskild byrå, vilket antal syntes vara väl avvägt, uppstode frågan, vilka av de dittillsvarande befattningarna på de befolknings-, rätts- och jordbruksstatistiska avdelningarna borde indragas med anledning av byråchefstjänsternas tillkomst.

Då det syntes vara behöfligt, att på varje byrå funnes anställd minst en förste aktuarie såsom byråchefens närmaste man och sekreterare, i likhet med vad redan vore fallet på den finansstatistiska byrån, syntes tvekan icke böra förefinnas att på den jordbruksstatistiska byrån bibehålla förste aktuarien och indraga en av de två aktuariebefattningarna.

Mera tvivelaktig ställde sig saken beträffande den befolknings- och rättsstatistiska byrån. Härvid syntes dock från början självfallet, att den för rättsstatistiken avsedda förste aktuarien icke kunde indragas, då han vore den enda för denna gren av statistiken avsedda ordinarie tjänstemannen och särskilda kompetensvillkor vore stadgade för hans befattning, vilka syntes utesluta, att han skulle kunna ersättas av en tjänsteman av första lönegraden. Samma betänkligheter mötte visserligen icke mot indragning av förste aktuarien å den befolkningsstatistiska avdelningen, men å andra sidan syntes det dock kunna betraktas som en ej ringa olägenhet, att den, som närmast under byråchefen skulle hava att svara för den viktiga och synnerligen krävande befolkningsstatistiken, komme att bli en tjänsteman i endast första lönegraden. Då kommittén emellertid ansåge sig kunna utgå ifrån, att byråchefen komme att i främsta rummet ägna sitt arbete och sin uppmärksamhet åt denna statistik, och då före år 1913 endast en ordinarie tjänsteman, förste aktuarie, varit anställd för densamma, hade kommittén funnit sig kunna tillstyrka, att förste aktuariebefattningen på den befolkningsstatistiska avdelningen indroges. Härigenom vunnes den fördelen, att de tre byråerna bleve fullt likformigt organiserade, vardera med en byråchef, en förste aktuarie och en aktuarie.

Vad övriga tjänstemannabefattningar i statistiska centralbyrån anginge, hade centralbyrån beträffande registratorstjänsten icke haft någon ändring att föreslå. Ej heller kommittén hade någon erinran att göra i fråga om denna befattning, som syntes böra bibehållas såsom en tjänst av första lönegraden.

Beträffande åter den på extra stat uppförda förste aktuariebefattningen och bibliotekarietjänsten hade statistiska centralbyrån föreslagit den förändring, att bibliotekarietjänsten skulle höjas till andra lönegraden och för biträde åt bibliotekarien inrättas en ny tjänst av första lönegraden, varemot den extra ordinarie förste aktuariebefattningen skulle indragas. De till stöd för denna framställning av centralbyrån anförda skälen hade syntes kommittén övertygande, och finge kommittén därför jämväl för sin del förorda en dylik anordning.

Av kvinnliga biträden funnes för det dåvarande i statistiska centralbyrå på ordinarie stat anställda 13 av andra och 14 av första graden, varjämte på extra stat funnes 1 av andra och 11 av första graden. Statistiska centralbyrån hade hemställt, att alla befattningar på extra stat skulle överflyttas till den ordinarie staten. Då kommittén funnit ådagalagt, att samtliga dessa 39 biträdesbefattningar måste anses för framtiden erforderliga, tillstyrkte kommittén statistiska centralbyråns framställning i denna del.

Beträffande fördelningen på de olika lönegraderna hade centralbyrån ansett, att 4 befattningar borde vara av tredje, 15 av andra och 20 av första graden.

Vad beträffade förslaget att i centralbyrån inrätta biträdesbefattningar av tredje graden, som dittills ej förekommit därstädes, hade kommittén funnit, att samma skäl, som föranlett inrättande av sådana befattningar i andra ämbetsverk, jämväl föreläge i fråga om statistiska centralbyrån. Vad åter anginge antalet av sådana befattningar, så skulle visserligen med hänsyn därtill, att kommittén föreslagit verkets organiserande på tre byråer, kunna ifrågasättas, att man skulle kunna inskränka sig till en befattning för varje byrå. Då emellertid, enligt vad kommittén inhämtat, behovet av befattningar av tredje graden gjort sig alldeles särskilt känt på de befolknings- och rättsstatistiska avdelningarna, där biträdena av tredje graden också skulle få att utföra ett i särskilt hög grad kvalificerat arbete, hade kommittén ansett sig böra tillstyrka inrättandet av fyra biträdesbefattningar av tredje graden, varav två avsedda för den befolknings- och rättsstatistiska, en för den jordbruksstatistiska och en för den finansstatistiska byrån.

Den av centralbyrån föreslagna proportionen mellan biträden av andra och av första graden hade icke givit anledning till någon erinran från kommitténs sida.

I fråga om vaktbetjäning hade centralbyrån föreslagit uppförande på staten av avlöning för ytterligare en vaktmästare. Kommittén hade visserligen funnit behov föreligga av en förstärkning av centralbyråns vaktbetjäning, men i betraktande av det redan synnerligt stora antalet ordinarie vaktmästare i de centrala verken måste kommittén ställa sig betänksam i fråga om varje ytterligare ökning av detta antal. Kommittén kunde därför ej heller tillstyrka centralbyråns förevarande hemställan, utan ansåge, att behovet av ökad vaktbetjäning lämpligen kunde tillgodoses genom tillfällig anställning av en springgosse eller yngling, på sätt som skett i flera andra ämbetsverk och jämväl förekommit i statistiska centralbyrån, medan folkräkningsarbetet där pågått.

Enligt kommitténs förslag skulle alltså staten för statistiska centralbyrån komma att upptaga följande befattningshavare: 1 överdirektör och chef, 3 byråchefer, 4 förste aktuarier, av vilka en såsom bibliotekarie, 5 aktuarier, av vilka en såsom registrator och en såsom biträde åt bibliotekarien, 4 kvinnliga biträden av tredje, 15 av andra och 20 av första graden, 1 förste vaktmästare och 1 vaktmästare. I jämförelse med dittills förefintliga befattningar på ordinarie och extra stat visade detta en ökning med 2 byråchefer samt 4 kvinnliga biträden av tredje, 2 av andra och 6 av första graden, men minskning med 1 förste aktuarie och 1 aktuarie. Jämfört med statistiska centralbyråns förslag utvisade kommitténs ökning med 2 byråchefer, men minskning med 1 förste aktuarie, 1 aktuarie och 1 vaktmästare.

1918 års riksdag.

Till vad löneregleringskommittén sålunda anfört och föreslagit anslöt sig departementschefen, och blev den nya avlöningsstaten också av riksdagen beviljad.

Det väsentliga i 1918 års omorganisation var alltså, att man därvid införde en fullständig byråindelning för de statistiska ärendena.

Återblick.

En återblick å centralbyråns utveckling ger vid handen följande. Redan vid 1912 års riksdag var frågan om en byråindelning uppe på grundval av 1905 års statistiska kommittés förslag. Kungl. Maj:t åtnöjde sig emellertid därvid med att — enligt statistiska centralbyråns egen hemställan — föreslå endast två byråchefsbefattningar, medan en byrå, eller befolkningsstatistiska avdelningen, ansågs kunna tills vidare ställas under överdirektörens omedelbara ledning. Med hänsyn till önskvärdheten av att icke föregripa den s. k. departementalkommitténs blivande förslag betonades, att den föreslagna omorganisationen av statistiska centralbyrån måste vara av rent provisorisk natur. Riksdagen ansåg sig heller icke kunna gå med på inrättandet av mera än en byråchefstjänst, nämligen å finansstatistiska avdelningen. Den egentliga omorganisationen dröjde därför till år 1918, då de övriga statistiska ärendena och arbetena fördelades å två nya byråer under var sin byråchef. Samtidigt indrogos en aktuariefattning å jordbruksstatistiken och en förste aktuariefattning å befolkningsstatistiken. Övriga förändringar bestodo huvudsakligen däri, att fyra e. o. aktuariefattningar överfördes på ordinarie stat, att bibliotekarietjänsten uppflyttades från aktuariefattning till förste aktuariefattning samt att en ny aktuariefattning inrättades för biblioteket, varemot en e. o. förste aktuariefattning indrogos. Därjämte ökades de ordinarie biträdenas antal från 27 till 39.

Med undantag av att en ny aktuariefattning och en ny skrivbiträdesfattning från och med år 1922 beviljades för arbetet med äktenskapsregistret samt att en förste aktuariefattning å jordbruksstatistiska byrån indrogos den 1 juli 1923, har statistiska centralbyråns nuvarande organisation och ordinarie tjänstepersonal — bortsett från en mindre jämkning i fråga om biträdestjänsternas fördelning å olika grader — fastställts av 1918 års riksdag och alltså ägt bestånd från och med år 1919.

Nuvarande organisation och arbetsuppgifter m. m.

Organisation.

Byråindelning.

Statistiska centralbyrån har för närvarande¹ följande organisation och personal utom överdirektören och chefen:

Första byrån:

1 byråchef.

Befolkningsstatistiska avdelningen: 1 aktuarie, 1 andre amanuens, 1 t. f. kansliskrivare (vikarie å vakant tjänst), 6 kanslibiträden, 5 kontorsbiträden, 8 e. o. skrivbiträden, 2 extra befattningshavare.

¹ Uppgifterna rörande personalens placering avse förhållandena vid utgången av år 1928.

Rättsstatistiska avdelningen: 1 förste aktuarie, 1 förste amanuens (tillika tjänstgörande å äktenskapsregistret), 1 kansliskrivare, 3 kanslibiträden, 4 kontorsbiträden, 2 e. o. skrivbiträden.

Valstatistiken: 1 aktuarie, tillika upptagen under andra byrån, 1 kontorsbiträde, 1 skrivbiträde, 3 e. o. skrivbiträden och 19 extra befattningshavare.

Äktenskapsregistret: 1 aktuarie, 1 kontorsbiträde, 3 e. o. skrivbiträden.

Andra byrån:

1 byråchef.

Löpande statistiken: 2 aktuarier, därav den ene tillika registrator och den andre för tillfället huvudsakligen verksam som ledare av valstatistiken, 1 förste amanuens, 1 t. f. kansliskrivare (vikarie å vakant tjänst), 1 kanslibitråde, 7 kontorsbiträden, 3 e. o. skrivbiträden.

Jordbruksräkningen: 1 förste amanuens (biträdande ledare) och 40 extra befattningshavare.

Tredje byrån:

1 byråchef, 1 förste aktuarie, 1 t. f. aktuarie (vikarie å vakant tjänst), 1 förste amanuens, 1 t. f. kansliskrivare (vikarie å vakant tjänst), 1 kanslibitråde, (1 kanslibitråde, vakant tjänst), 1 kontorsbiträde, 1 skrivbiträde, 5 e. o. skrivbiträden, 1 extra befattningshavare.

Biblioteket: 1 t. f. förste aktuarie (vikarie å vakant tjänst), 1 t. f. aktuarie (vikarie i succession efter befattningshavare, som uppehåller vakant tjänst), 1 förste amanuens och 1 extra befattningshavare (manlig).

Registratorskontoret: 1 registrator, även aktuarie å andra byrån.

Expeditionsvakter: 1 förste expeditionsvakt, 1 expeditionsvakt.

Antalet ordinarie befattningar i centralbyrån är för närvarande bestämt sålunda:

Befattning	Lönegrad
1 överdirektör	A 2
3 byråchefer	B 30
3 förste aktuarier	B 24
6 aktuarier	B 21
4 kansliskrivare	B 11
1 förste expeditionsvakt	B 7
15 kanslibiträden	B 7
1 expeditionsvakt	B 5
19 kontorsbiträden	B 4
2 skrivbiträden	B 2

Personalförteckning m. m.

Av dessa tjänster äro följande vakanta:

1 förste aktuarie, 1 aktuarie, 3 kansliskrivare och 1 kanslibitråde.

Omnämnas bör, att under åren 1921—1927 en särskild avdelning för folkräkningen varit upprättad under ledning av en på extra stat anställd förste aktuarie och med en personal, som under den brådaste tiden (juni 1922 till och med februari 1924) uppgick till över femtiotalet.

Ett visst utbyte av personalen avdelningar och även byråer emellan äger vid behov rum, något som — enligt vad de sakkunniga antyda — är helt

naturligt, då vissa av centralbyråns uppgifter äro av periodisk eller intermittent natur.

Personalens fördelning på olika arbetsuppgifter under budgetåret 1927/1928 samt kostnaderna härför framgå av en bilaga till en vid de sakkunnigas utlåtande fogad skrivelse från statistiska centralbyrån den 21 mars 1928. Av övriga bilagor till nämnda skrivelse framgå dessutom den beräknade årliga kostnaden för blanketter och arbetstabeller samt tryckningskostnaderna för de senast betalda publikationerna m. m.

Stat och
anslag.

Ordinarie avlöningsstaten för statistiska centralbyrån har för budgetåret 1928/1929 följande utseende:

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsanslag	kronor	228,000
Vikariatsersättningar, förslagsanslag	»	27,000
Avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m.	»	29,300
	Summa kronor	284,300.

Det ordinarie förslagsanslaget till statistiska centralbyrån är i budgeten uppfört med ett mot statens slutsumma svarande belopp av 284,300 kronor. De direkta utgifterna å anslaget för budgetåret 1927/1928, då det var uppfört med samma belopp som för innevarande budgetår, uppgingo till 280,564 kronor 68 öre.

Till bibliotekets underhållande finnes å ordinarie stat upptaget ett reservationsanslag av 3,000 kronor. Vid ingången av budgetåret 1928/1929 fanns å detta anslag en reservation av 228 kronor 25 öre.

Härutöver har för innevarande budgetår till statistiska centralbyråns verksamhet anvisats ett extra reservationsanslag av 56,400 kronor. Därav hava för nedannämnda ändamål beräknats följande belopp:

Förstärkning av ordinarie anslagsposten för avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m.	kronor	17,400
Utarbetande av statistik över riksdagsmannavalen år 1928 ...	»	29,000
Avarbetande av arbetsbalans	»	10,000.

Å motsvarande anslag för budgetåret 1927/1928 kvarstod till innevarande budgetår en reservation av 9,196 kronor 54 öre.

Sammanlagt uppgå alltså de för innevarande budgetår till statistiska centralbyrån anvisade anslagen till 343,700 kronor eller, om den för valstatistiken avsedda posten frånräknas, 314,700 kronor.

Kostnaderna för periodiskt återkommande arbeten, såsom folkräkningar, jordbruksräkningar och statistik över riksdagsmannavalen, torde enligt verkställd uppskattning under en tioårsperiod uppgå till i runt tal 1 miljon kronor, eller i medeltal 100,000 kronor om året.

Arbetsupp-
gifter.

Statistiska centralbyråns åligganden kunna uppdelas dels i vissa administrativa och förvaltande uppgifter och dels i utarbetande och offentliggörande av vissa grenar av den officiella statistiken.

Gällande instruktion för statistiska centralbyrån är utfärdad den 1 november 1918 (nr 1052) med ändringar den 31 december 1921 (nr 832) samt den 18 juni 1925 (nr 239).

Enligt verkets instruktion äro de administrativa och förvaltande uppgifterna följande: att föra anteckningar över skeende förändringar i rikets judiciella, administrativa, kommunala och ecklesiastika indelningar samt att, då i avseende å den kommunala indelningen vidtages ändring, som ej kungöres i Svensk författningssamling, till chefen för generalstaben lämna meddelande därom; att med uppmärksamhet följa kyrkobokföringens tillstånd i riket och till Kungl. Maj:t avgiva de förslag till kyrkobokföringens förbättrande, som må kunna påkallas, samt att i övrigt beträffande kyrkobokföringen fullgöra de särskilda åligganden, som enligt gällande författningar äro eller varda åt centralbyrån uppdragna; att föra det i giftermålsbalken omförmälda äktenskapsregistret samt till trycket befordra en samling av vad i detta register införes. Vidare skall centralbyrån i sitt arkiv förvara såväl de till byrån inkomna kyrkoboksutdragen och uppgifterna till äktenskapsregistret som ock de statistiska primäruppgifter av annat slag, vilkas innehåll ej genom tryckta redogörelser kan anses hava blivit tillräckligt bekantgjort. Beträffande värden av arkivet och utlåning av handlingar därifrån gäller i tillämpliga delar vad därom är föreskrivet i gällande instruktion för riksarkivet. Statistiska centralbyrån åligger dessutom att i mån av därtill anvisade anslag underhålla ett statistiskt, topografiskt och statsekonomiskt bibliotek. Genom inledande och upprätthållande av internationellt utbyte av officiell statistik bör centralbyrån söka åstadkomma, att bibliotekets samling av utländsk statistik må hållas i möjligt fullständigaste skick, och därjämte har centralbyrån att ombesörja det utsändande i övrigt till utlandet av officiell statistik, som synes påkallat för spridande av kännedom om Sverige i utlandet. Beträffande biblioteket, som huvudsakligen är avsett att begagnas på stället, gäller om förvaring, katalogisering, utlåning och det låntagnas återställande i tillämpliga delar vad därom är stadgat i gällande instruktion och reglemente för kungl. biblioteket. Slutligen har centralbyrån att redovisa till dess förfogande ställda statsmedel och andra inflytande medel samt under centralbyråns förvaltning ställda enskilda donationer.

De rent statistiska uppgifter, som aligga statistiska centralbyrån, äro ävenledes angivna i instruktionen, som härutinnan stadgar: att centralbyrån skall bearbeta och offentliggöra de grenar av den officiella statistiken, som icke tillhöra annat ämbetsverks handläggning, och däribland särskilt befolkningsstatistik, statistik över fast egendom, jordbruksstatistik, mejeristatistik, fiskeristatistik, statistik över vägar och skjutsanstalter, allmän sparbanksstatistik, statistik över kassorna för jordbrukskredit, fattigvårdsstatistik, barnavårdsstatistik (Sv. förf. saml. 476/1925), rättsstatistik, valstatistik, statistik över statens och kommunernas finanser samt statistik över skattetaxeringarna.

Administrativa och förvaltande arbetsuppgifter.

Statistiska arbetsuppgifter.

Centralbyrån skall vidare utgiva en statistisk årsbok samt en årsbok för Sveriges kommuner, tillika innehållande adressuppgifter för judiciella, administrativa, kommunala och ecklesiastika myndigheter. Slutligen har centralbyrån att utföra de särskilda statistiska undersökningar, som av Kungl. Maj:t anbefallas, samt att, i den mån ämbetsverkets övriga uppgifter sådant medgiva, tillhandagå offentliga myndigheter och särskilt vederbörande departementschefer med de upplysningar och det biträde, som av dem äskas och vilka ligga inom området för centralbyråns verksamhet, ävensom att i övrigt på lämpligt sätt sprida kunskap om den officiella statistikens resultat och i den utsträckning, som av centralbyrån prövas lämpligt, lämna de statistiska uppgifter, som från in- och utlandet begäras. Statistiska centralbyrån angives i instruktionen som den centrala statsmyndigheten på den officiella statistikens område.

Rörande de sålunda angivna uppgifterna är emellertid att märka, att statistiken över fast egendom icke utarbetats sedan 1910, att någon statistik över vägar och skjutsanstalter icke numera av centralbyrån utarbetas eller publiceras samt att i centralbyråns finansstatistik icke ännu ingår någon statistik över statens finanser med undantag för vissa sammandrag i statistisk årsbok.

Ärendenas
fördelning å
byråerna.

Såsom redan av ovanstående förteckning framgår, är statistiska centralbyrån indelad i tre byråer, biblioteket och arkivet, registratorskontoret och vaktexpeditionen. Ärendenas fördelning är fastställd i en arbetsordning av den 19 januari 1927 på följande sätt:

Första byrån: ärenden angående befolkningsstatistik, valstatistik, rättsstatistik, äktenskapsregistret, personalärenden samt ärenden angående rikets indelningar och kyrkobokföring.

Andra byrån: ärenden angående jordbruksstatistik, mejeristatistik, fiskeristatistik, allmän sparbanksstatistik, statistik över kassorna för jordbrukskredit, fattigvårdsstatistik, barnavårdsstatistik och övriga ärenden, som icke tillhöra annan byrås eller bibliotekariens handläggning.

Tredje byrån: ärenden angående (statistik över fast egendom, statistik över vägar och skjutsanstalter, statistik över statens och)¹ statistik över kommunernas finanser, statistik över skattetaxeringarna, årsbok för Sveriges kommuner samt ärenden angående centralbyråns kassarörelse.

Bibliotekarien åligger att bereda och föredraga eller själv slutligt handlägga frågor rörande biblioteket och arkivet samt utdelningen av statistiskt tryck till in- och utlandet ävensom, där ej överdirektören för särskilt fall annorlunda bestämmer, rörande meddelandet av statistiska uppgifter till kalendrars och handböcker, besvarandet av förfrågningar i statistiska ämnen och annan skriftväxling med myndigheter och personer i utlandet, samt att tillhandahålla arkivet och biblioteket för dem, som därav vilja betjäna sig,

¹ Här satt inom parentes, enär dylika ärenden icke för närvarande eller som regel förekomma.

och, såvitt möjligt, tillhandagå dem med nödiga upplysningar. Dessutom har bibliotekarien att handlägga ärenden angående statistisk årsbok.

Registratorn åligger att utöva den i Kungl. Maj:ts cirkulär den 20 juni 1924 (nr 396) föreskrivna kontrollen över vård och förbrukning av papper, kuvert och läskpapper samt föra den i samma cirkulär föreskrivna förteckningen över upphandlingen av samma varor. Han skall jämväl föra förteckning över av centralbyrån beställda blanketter, cirkulär, anmärkningsmemorial, arbetstabeller eller andra dylika trycksaker. Registratorn mottager och öppnar ankommande post, med undantag av försändelser adresserade till viss befattningshavare personligen eller till överdirektören. Dylika försändelser skola dock i vad de röra tjänsten återställas till registratorn, som förser samtliga av honom mottagna, tjänsten rörande skrivelser med datumstämpel samt, i den mån de äro av den natur, att de uppenbarligen böra föredragas i centralbyrån, däröver för ett för hela ämbetsverket gemensamt diarium. Över vissa andra inkommande skrivelser föras särskilda diariumer å respektive byråer eller i biblioteket. Inkomna statistiska primäruppgifter antecknas å vederbörande byråer i särskilda liggare. Bokförsändelser till biblioteket antecknas i accessionskatalogen. Registratorn för vidare alfabetiskt register över det för ämbetsverket gemensamma registratur, i vilket koncept till inom landet utgående expeditioner i inför överdirektören eller hans ställföreträdare föredragna ärenden förvaras. Övriga koncept förvaras i särskilda registratur å byråerna eller i biblioteket.

De till respektive byråer och biblioteket hörande ärendena föredragas inför överdirektören av respektive byråchefer och bibliotekarien eller av därtill av överdirektören särskilt förordnad annan tjänsteman. Dock hava byråcheferna och bibliotekarien utan föredragning beslutanderätt beträffande vissa i arbetsordningen särskilt angivna ärenden.

Statistiska centralbyrån utgiver av trycket följande periodiska publikationer: *Publikationer.*

Arliga berättelser:

Statistisk årsbok.

Årsbok för Sveriges kommuner.

Folkmängden inom administrativa områden.

Ut- och invandring.

Dödsorsaker.

Statistik över användningen av dubbla beläggningsstämplar.

Samling av uppgifter till äktenskapsregistret.

Jordbruk och boskapsskötsel.

Årsväxten, preliminär redogörelse.

Sammandrag av årsväxt- och skörderapporter (5 häften under maj—september).

Mejerihantering.

Fiske.

Allmän sparbanksstatistik.

Fattigvården.

Skattetaxeringarna.

Berättelser med årlig redogörelse, men publicering för två till fem år i sänder:

Befolkningsrörelsen.

Domstolarnas och de exekutiva myndigheternas verksamhet.

Brottsligheten.

Kommunernas finanser.

Översikter:

Befolkningsrörelsen (10-årig).

Livslängds- och dödlighetstabeller (10-årig).

Intermittenta redogörelser:

Folkräkningen (vart tionde år, senast i 5 delar).

Riksdagsmannavalen (vart fjärde år).

Kommunala valen (vart fjärde år).

Jordbruksräkningen (antagligen vart femte år).

Barnvården (vart tredje år).

Rörande tryckningskostnaderna, av vilka en föreställning om varje berättelses omfång jämväl kan vinnas, må hänvisas till en bilaga till ovan nämnda skrivelse den 21 mars 1928. I denna förteckning upptagas jämväl några berättelser, vilka icke äro av periodisk natur eller som centralbyrån upphört att vidare utgiva.

Förslag be-
träffande för-
ändrad orga-
nisation m. m.

Besparings-sakkunnigas yttrande i förevarande ämne inledes med ett principuttalande rörande kompetensvillkoren för anställning i centralbyråns tjänst. Detta uttalande är av följande innehåll:

Allmänt ut-
talande.

Besparings-
sakkunniga.

»Det torde vara allmänt insett, att befolkningsstatistiken är icke blott statistiska centralbyråns utan hela den officiella statistikens centrala och viktigaste uppgift. Historiskt sett är befolkningsstatistiken, i varje fall i vårt land, den äldsta av den officiella statistikens alla grenar, och för statistiska centralbyrån har den utgjort kärnan, kring vilken så småningom de övriga uppgifterna grupperats. Aktuellt sett — även om man anlägger så väsentligen praktiska synpunkter som 1912 års riksdag enligt ovan citerade yttranden — är befolkningsstatistiken själva grunden och förutsättningen för hela den övriga samhällsstatistiken. Den intar den särställningen, att den ställer själva befolkningen och dess livsyttningar under observation, medan all annan samhällsstatistik avser att belysa någon mer eller mindre begränsad del av de företeelser, som framträda i befolkningen i dess samliv eller under dess verksamhet för sitt uppehälle och sin utveckling. Klart är, att härigenom blir kunskapen om befolkningens massa och sammansättning, om dess förändringar och förskjutningar ett villkor för den fulla förståelsen av alla andra statistiska uppgifter; befolkningsstatistikens resultat utgöra sålunda den bakgrund, mot vilken den övriga samhällsstatistiken måste ses för att utvecklingslinjerna tydligt skola framträda.

Man torde om så gott som all officiell statistik kunna säga, att den vid sidan av sitt mer eller mindre framträdande praktiska syfte också har ett vetenskapligt syfte. I varje fall gäller detta — förutom om befolknings

statistiken, som dock även i detta avseende intar en särställning — om de huvudgrenar av den officiella statistiken, vilka belysa viktigare sidor av samhällslivet i deras helhet, såsom näringar och kommunikationer, finansväsen, sociala förhållanden och arbetsmarknaden, politiska förhållanden, undervisningsväsen, rättsväsen, hälso- och sjukvården m. m. Med det följer ingalunda härav, att dessa statistiker skulle i sig själva vara vetenskap eller av en vetenskaplig karaktär; i allmänhet vidtager det vetenskapliga arbetet först, när stoffet lämnat den officiella statistikens verkstäder. Den officiella statistikens ovan påpekade vetenskapliga syfte består alltså däri, att det från befolkningens och samhällets olika verksamhetsfält insamlade materialet i viss bearbetad form kan användas vid den vetenskapliga forskningen. Men även här förekommer det olika grader. Ur vetenskaplig synpunkt viktigast är tvivelsutan befolkningsstatistiken, som utgör själva grunden för en vetenskap, den s. k. demografien, och som dessutom är av vital betydelse för nationalekonomien. För denna senare vetenskap har därjämte en god och systematisk närings- och prisstatistik allt mera blivit ett förstarangsintresse.

Medan det alltså, i synnerhet beträffande vissa grenar av den officiella statistiken, är nödvändigt, att vetenskapens utövare få tillfälle göra sina önskemål gällande beträffande den officiella statistikens planläggning och bearbetningens utförande — tillfällen härtill bereda de sig vanligen själva genom sin fria kritikerätt — har det i allmänhet icke ansetts behövt att för anställning i statistisk tjänst eller ens för befordran till de ledande platserna inom den officiella statistiken kräva särskilt höga vetenskapliga kvalifikationer, men däremot i allmänhet en viss grad av vetenskaplig skolning. I regel erfordras för kompetens till statistiska tjänstemannabefattningar filosofisk examen företrädesvis uti ett eller flera av ämnena statistik, nationalekonomi, matematik, statskunskap, historia eller något av de moderna språken. Ändamålsenligheten av att giva de teoretiska kompetensvillkoren en så pass allmän formulering som här skett torde icke kunna helt förnekas; vid större specialisering eller skärpning därav kan svårighet tänkas uppstå att för de statistiska tjänsterna finna personer, som samtidigt uppfylla de ej mindre viktiga kraven på praktisk läggning, ledaregenskaper och i vissa fall administrativ förmåga. Emellertid torde redan nu undantag från de nämnda formella kompetensvillkoren i praxis medgivas, då fråga är om personer, som genom långvarig tjänstgöring visat särskild fallenhet för och duglighet vid statistiskt arbetes utförande. Det vill därför synas, som om någon ytterligare specialisering av de akademiska studierna och eventuellt någon höjning av examensmeriterna borde kunna utan olägenhet stipuleras, åtminstone för ordinarie tjänst inom statistiska centralbyrån och därmed jämförliga statistiska byråer. För närvarande finnas lärostolar i statistik vid båda statsuniversiteterna och vid Stockholms högskola. Avläggandet av kandidat- eller ämbetsexamen inom de filosofiska fakulteterna i ämneskombinationerna statistik och nationalekonomi, statistik och statskunskap eller statistik och matematik som huvudämnen (minst betyget Med beröm godkänd), kompletterade med bl. a. historia och moderna språk, är numera ganska vanligt. Ur synpunkten av tillräcklig tillgång på sålunda kvalificerad arbetskraft torde tiden nu vara inne att specialisera kompetensvillkoren för anställning som tjänsteman i statistiska centralbyrån därhän, att betyget Med beröm godkänd i statistik göres till ett grundvillkor.

En sådan specialisering påkallas också genom den allt större betydelse, som teoretisk förberedelse fått för statistisk verksamhet. Det arbete, som

å ligger en statistisk tjänsteman eller som han har att leda, utgöres företrädesvis av granskning och kontroll av visst statistiskt material, dettas komplettering, bearbetning till tabellform och sammanräkning i summor, relativa tal och medelvärden, samt vanligen också i utarbetandet av en för publicering avsedd berättelse med sakkunnig kommentar av de funna huvudresultaten. Det har ofta framhållits, att för detta arbete erfordras i första hand reala kunskaper rörande det samhällsområde, varom fråga är, där rådande tekniska förhållanden, lagstiftning och dylikt. En statistiker måste därför ha den *allmänna bildningsgrad och samhällskunskap*, som gör det möjligt för honom att, ofta på kort tid, i erforderlig mån sätta sig in i förhållandena på ett för honom kanske alldeles nytt område för statistiskt arbete. Men det är icke *denna* förmåga, som gör honom till statistiker, hur nödvändig förutsättning den än må vara för hans arbete som sådan. Det är väl bekant, att själva det statistiska arbetet erfordrar en alldeles speciell teknik, till stora delar gemensam för alla grenar av statistisk verksamhet. Denna teknik består dels av vissa regler för förfaringssättet vid insamlingen och den preliminära bearbetningen av statistiskt material, dels ock av vissa kriterier till skydd mot den allbekanta faran att draga felaktiga slutsatser ur bearbetade statistiska tal. I den mån de äro hävdvunna, kunna nog en del av dessa regler inläras enbart genom praktik. Andra av dem kunna det däremot icke; reglernas rätta tillämpning är ofta beroende av vissa teoretiska förkunskaper, som endast kunna vinnas genom särskilda studier.

Da den undervisning i statistik, som lämnas vid universiteten, i allt större utsträckning inriktar sig på att meddela just de teoretiska kunskaper, som sätta statistikern i stånd att icke blott behärska de erfarenhetsmässigt utbildade eller av ett vanligt sunt förnuft motiverade grundreglerna för primärstatistiskt arbete utan även förstå den allmänna observationsteori, ur vilken en hel del annars lätt förbisedda eller missförstådda regler på deduktiv väg erhållits, samt jämväl förvärva den för all fortsatt utveckling i facket nödvändiga förmågan att finna sig till rätta i den allt rikligare uppslagslitteraturen i statistikens metodologi, synas starka skäl tala för att göra en sådan utbildning till ett starkt betonat önskemål vid nyanställningar inom statistiska centralbyrån.

Men icke nog härmed. För den officiella statistikens utveckling är det av lätt insedd vikt, att de statistiska tjänstemännen få anledning begagna sig av de rikliga tillfällen till vidare utbildning och studier, som i deras dagliga handläggning av statistiska ärenden osökt erbjuda sig. Den tid en tjänsteman går som amanuens eller t. o. m. som aktuarie torde ofta nog kunna betraktas som en utbildningstid. Då å ena sidan utmärkta tillfällen synas erbjuda sig att under tjänstgöringen i statistiska centralbyrån finna ämnen och stoff för licentiatavhandlingar eller t. o. m. doktorsarbeten och då å andra sidan personligt deltagande i undervisningen vid universiteten erfordras endast för de lägre examina och sålunda licentiatexamen, för att icke nämna doktorsgraden, väsentligen kan grundas på självstudier, synes det vara ganska rimligt att för vidare befordran till högre tjänst såsom förste aktuarie och byråchef såsom allmän regel fordra avlagd licentiatexamen eller därmed jämförliga prov på teoretiska kunskaper och förmåga av statistiskt författarskap.

För en av befattningarna i statistiska centralbyrån torde emellertid icke ens dessa skärpta och specialiserade fordringar vara tillfyllest. Enbart vetenskaplig *utbildning* är icke tillräcklig för den som skall hava ledningen av och ansvaret för vart lands befolkningsstatistik. Denna statistik, i sitt

slag den äldsta i världen och i vissa avseenden fortfarande ensamstående med hänsyn till materialets värde och systemets utvecklingsmöjligheter, har ursprungligen organiserats av vetenskapsmän av facket, och det har även senare varit, när den stått under ledning av produktiva vetenskapliga förmågor, en Th. F. Berg, en Gustav Sundbärg, som den har tagit avsevärdare steg framåt. För att rätt förvalta detta förnämliga arv och vidareföra dess traditioner erfordras en ledare av höga vetenskapliga kvalifikationer, en person, som har nog utpräglat vetenskapligt intresse att följa med den nu för tiden mycket stora internationella litteraturen på området, den officiella såväl som den mera monografiska eller i periodiska tidskrifter förekommande avhandlingslitteraturen, och som därtill har nog produktiv läggning att kunna göra dessa sina studier fruktbarande. Härmed avses alls icke, att den officiella befolkningsstatistiken skulle pressas ut ur sin nuvarande ram eller att åt berättelserna i allmänhet skulle givas en vetenskapligt mera utvecklade form. Tvärtom synes denna ram för närvarande väl avvägd, om än plats för förbättringar och fördjupning av bearbetningen torde finnas, och de officiella berättelserna torde böra allt framgent få behålla sin populära hållna, översiktliga form. Men ledaren för befolkningsstatistiken står mitt uppe i ett material, som icke allenast, såsom de flesta andra statistiska material, utgör en mer eller mindre viktig informationskälla för en eller flera vetenskapliga discipliner, utan som utgör själva grundvalen för en i våra dagar särskilt viktig vetenskap, nämligen demografien. Det synes därför påtagligen angeläget att för denna chefspost förvärva en person, som har förmågan att fullt utnyttja de tillfällen till egna, privata eller av det allmänna understödda forskningar, vartill hans ställning ger så rikliga tillfällen. Att finna den rätta mannen är här givetvis svårt och beroende av tillfälliga personliga förhållanden, men det synes likväl vara starka skäl, att platsen såsom ledare av vår befolkningsstatistik jämföras med avdelningsföreståndarnas vid försöksanstalterna eller vid riksmuseum. Då dessa avdelningsföreståndare ha lön efter lönegrad B 30, erfordras härför icke någon anslagsökning, och titelfrågan bör icke lägga några hinder i vägen.

Något definitivt förslag i nu berörda spörsmål hava de sakkunniga emellertid icke ansett sig kunna framlägga, utan vilja de åtnöja sig med ovanstående principuttalande.»

Statistiska centralbyrån har i korthet berört vad sakkunniga sålunda anfört rörande kompetensvillkor för statistiska tjänster och därvid yttrat:

*Statistiska
centralbyrån.*

»Till den uttalade principiella uppfattningen, att skärpta krav på vetenskaplig kompetens numer böra kunna uppställas, ansluter sig ämbetsverket. Därtill må blott framhållas, att den arbetsrutin och erfarenhet, som endast kan förvärfvas i praktiskt statistiskt arbete, icke får till sitt värde undanskjutas vid en meritbedömning utan vägas jämte de akademiska meriterna i fråga om statistisk teori.

Då en utformning i instruktionsbestämmelser framdeles må komma att ske, får centralbyrån tillfälle att närmare ingå på frågan, huru kompetensvillkoren skola formuleras. Här må dock anmärkas, att en precisering är erforderlig i fråga om kravet på visst statistikbetyg för anställning 'som tjänsteman'. Centralbyrån finner ett sådant kompetenskrav — med den dispensmöjlighet i undantagsfall, som torde finnas lämplig — vara på sin plats beträffande anställning i aktuariers ställning, liksom det torde visa sig befrämja det statistiska arbetets kvalitet och sporra till självständig forskning att stipulera vetenskapligt arbetsprov för befordran till förste aktuarie

eller byråchef. Däremot synes det vara tvivelaktigt, om det kan vara till övervägande fördel för den statistiska utbildningen att eventuellt redan för den första anställningen som amanuens kräva avlagd akademisk examen. Praktiskt rutinarbete inom verket i underordnad ställning kan väl tänkas kombinerat med akademiska studier, en växelverkan som borde på bägge hållen kunna verka stimulerande. Denna fråga torde för övrigt för den närmaste tiden ha övervägande teoretiskt intresse, då rekryteringsmöjligheterna för ämbetsverket efter genomförande av den nya organisationen torde bli mycket små, om ens några.

Det må vidare uppmärksammas, att en av aktuarierna, nämligen på äktenskapsregistret, har en arbetsuppgift av särskild art, för vilken juridisk — men icke nödvändigtvis statistisk — kompetens är erforderlig och redan föreskriven. Härtill bör givetvis hänsyn tagas, då bestämmelser i ämnet skola meddelas.

Slutligen får centralbyrån i fråga om de särskilda kompetensanspråk, som skisserats beträffande chefen för den befolkningsstatistiska avdelningen, uttala, att anförda synpunkter visserligen äro av beskaffenhet att förtjäna allt beaktande in casu, då ett besättande av denna chefspost skall ske. Men bestämmelser om särskild tillsättningsprocedur för en av ämbetsverkets byråchefsbefattningar synas icke vara att förorda. Även om man ville frånse, att dylika bestämmelser illa passa in i ett ämbetsverks organisation, kvarstode, vad värre är, att de framställda kvalitetskraven, till nytta, allvarligt beaktade som bedömningspunkter, kunde, stipulerade, visa sig hinderliga för den vid det givna tillfället lämpligaste lösningen av denna chefsfråga.»

Förslag av
centralbyråns
aktuarier.

Vid handläggningen av frågan om statistiska centralbyrån hava besparingssakkunniga fått mottaga en till de sakkunniga ställd, vid deras utlåtande i avskrift fogad skrivelse den 6 februari 1928 från statistiska centralbyråns samtliga i tjänst varande ordinarie förste aktuarier och aktuarier, vilka däri underställt de sakkunniga ett genomgripande omorganisationsförslag för ämbetsverket.

För skrivelsens huvudsakliga innehåll hava besparingssakkunniga lämnat följande redogörelse:

»Efter en kritik av byråindelningen såsom grundval för centralbyråns organisation och under framhållande av att byråcheferna allt för mycket betungas av inre administrations- och organisationsspörsmål (personal-, lokal-, inköps- och kassaärenden), medan det statistiska arbetet till följd härav mera eftersatts, förorda aktuarierna en organisationsform närmast liknande den som införts vid Sveriges geologiska undersökning, bestående av en överdirektör och ett antal sins emellan jämställda tjänstemän i lönegraden B 26, vilka handhava var sitt speciella område och av vilka en omhänderhar de inre administrativa ärendena. Enligt aktuariernas mening vore nämligen statistiska centralbyråns arbetsuppgifter analoga med geologiska undersökningens i just de avseenden, som för detta ämbetsverk betingat nämnda organisationsform, d. v. s. uppgifternas självständiga och starkt specialiserade natur samt den grad av vetenskaplig utbildning, som kräves av tjänstemännen. I detta sammanhang hava aktuarierna uttalat sig för återinförande av den fordran på avlagd filosofie licentiatexamen eller ådagalagd framstående fallenhet för och skicklighet i statistiskt arbetes fullgörande, som före verkets omorganisation uppställdes som villkor för anställning som ordinarie tjänsteman i statistiska centralbyrån.

I sammanhanget citeras ett yttrande av 1902 ars löne regleringskommitté, däruti som skäl mot inrättandet av tvenne ifrågasatta byråchefsbefattningar inom geologiska undersökningen anfördes, att ifråga om personal ej större än det där gällde den behöfliga uppsikten och kontrollen kunde och borde utövas av verkets chef samt att ett insättande mellan honom och den övriga personalen av tvenne souschefer skulle medföra omgång och fara för menings- skiljaktigheter och komplikationer.

På grund av att vissa av de ouppdelbara arbetsområden, som det aligger centralbyrån att handlägga, äro alltför omfattande för att kunna medhinnas av en tjänsteman, föresla aktuarierna emellertid för statistiska centralbyråns vidkommande utom ovannämnda avdelningschefer i lönegrad B 26 (förste aktuarier) även vissa medhjälpare i lönegrad B 21 (aktuarier). Den föreslagna tjänstemannakåren, som bland annat upptager ledaren för folkräkningen (befolkningstillståndet) på ordinarie stat, skulle bliva följande:

åtta förste aktuarier i lönegraden B 26, avdelningschefer för 1) befolkningsrörelsen, 2) befolkningstillståndet, 3) rättsstatistiken, 4) jordbruksstatistiken, 5) sparbanks-, fattigvårds- och barnavårdsstatistik samt valstatistik, 6) kommunala finansstatistiken, 7) inre administrationen och statistisk årsbok (sekreterare) och 8) biblioteket och arkivet;

därjämte tre aktuarier i lönegraden B 21, nämligen en för äktenskapsregistret samt två såsom medhjälpare å de mera omfattande avdelningarna samt för vikariat. Registratorstjänsten föreslås slutligen nedflyttad till lönegraden B 14.

Med byråindelningens upphävande skulle följa, att de i samband med denna inrättade kansliskrivartjänsterna skulle bli överflödiga och kunna ersättas med befatningar i lägre lönegrad, förslagsvis kanslibiträden.

Enligt av aktuarierna utförd beräkning skulle denna av dem föreslagna organisation innebära en besparing av cirka 10,000 kronor årligen. Därjämte förutsattes, att arbetet under en på detta sätt anordnad organisation kommer att bedrivas betydligt mera intensivt än under rådande förhållanden, 'vilka icke äro ägnade att befordra initiativ och arbetsglädje hos personalen'.»

Efter denna redogörelse hava besparingssakkunniga yttrat följande:

»Besparingssakkunniga hava funnit åtskilliga av de av aktuarierna lämnade uppgifterna och skälen beaktansvärda utan att dock annat än i vissa delar kunna biträda de av aktuarierna dragna konklusionerna och det därav föranledda organisationsförslaget. Vid sin granskning — — — av det befolkningsstatistiska arbetets organisation komma de sakkunniga att anföra vissa skäl, som starkt tala mot detta arbetes uppdelning på tvenne fristående avdelningar, och det framgår redan av vad de sakkunniga — — — anfört angående de särskilt höga kompetenskrav, som böra ställas på ledaren av vår befolkningsstatistik, samt det stora ansvar, som åvilar honom, att de sakkunniga icke kunna förorda en organisation, som sätter denna befatning i lägre lönegrad och tjänsteställning än byråchef. Frågan om de övriga byråchefsbefattningarnas behövlighet skall av de sakkunniga upptagas i samband med granskningen av deras arbetsuppgifter och ärendenas fördelning inom centralbyrån. Rent principiellt förefaller det också de sakkunniga vara betänkligt att gå in för en organisationsform, som förutsätter, att befordran till högre tjänst än förste aktuarier bleve för verkets tjänstemän praktiskt taget utesluten. Aktuariernas organisationsförslag har visserligen den fördelen att, om det genomföres, bereda möjlighet till snar befordran av ett flertal av dess nuvarande tjänstemän. Men dess genomförande skulle i framtiden sannolikt minska

den anledning till tävlan tjänstemännen emellan, ej blott i praktiska meriters förvärvande, utan framför allt i vetenskapliga studier och därmed förenade egna självständiga undersökningars utförande vid sidan av tjänsten, som förefintligheten av högre befattningar bör medföra, i synnerhet om bestämda kompetensvillkor stadgas för desamma. Likaså skulle det, som redan vid byråchefsbefattningarnas inrättande från flera håll anfördes, äventyra statistiska centralbyråns utsikter att draga till sig eller behålla verkligt högt kvalificerad arbetskraft. Däremot förefaller det de sakkunniga ligga åtskillig sanning däruti, att själva byråindelningen med fördel kan åtminstone delvis övergivas. Att vissa arbetsområden, vilka äro av den art, att de böra stå under en förste aktuariers ledning, tillerkännas självständigare ställning med särskild föredragning inför överdirektören, förefaller vara en anordning ägnad att befordra initiativ på dessa områden. En sådan decentralisation inom ett ämbetsverk är ju icke något oprövat eller okänt. Under åren 1913—1918 hade centralbyrån ju faktiskt sådan organisation. Det är också en tendens i tiden att såvitt möjligt låta varje tjänsteman, som får sig visst utredningsuppdrag anförtrött, i synnerhet om detta utmynnar i avgivande av en skriftlig eller tryckt berättelse, själv stå för detsamma. Vissa riktlinjer måste givetvis alltid av verkets chef fastslås, men i övrigt bör det i allmänhet vara befordrande ej blott för arbetsglädjen utan även för arbetsresultatet, om den tjänsteman, som handhar uppgiften, får en viss frihet och i övrigt rätt att i mera betydelsefulla frågor direkt hos den beslutande chefen göra sina synpunkter gällande. För de fall, då det gäller mindre, tillfälliga uppgifter, som anförtröas åt tjänsteman i lägre grad inom ämbetsverket, eller då det gäller de smärre grenar av statistiken, som äro sammanförda under viss byrå, kan föredragningen inför verkets chef lämpligen ske i närvaro av vederbörande byråchef.»

Beträffande statistiska centralbyråns uttalanden om aktuariernas förslag torde få hänvisas till ämbetsverkets i det följande återgivna yttrande i organisationsfrågan.

I detta sammanhang bör erinras om den förut omförmälda, till Kungl. Maj:t inkomna skriften från vissa första aktuarier och aktuarier i centralbyrån, vilka yttrat sig rörande olika delar av de sakkunnigas förslag och i själva huvudfrågan förordat den organisationsform, som framlagts i skrivelsen till de sakkunniga.

Granskning av olika grenar av den officiella statistiken.

Härefter hava besparingssakkunniga till granskning upptagit de olika grenar inom den officiella statistiken, vilkas handhavande åvilar statistiska centralbyrån, och därvid omnämnt förändringar, som tidigare vidtagits beträffande vissa delar av denna statistik. Den följande framställningen ansluter sig i dylikt hänseende till de sakkunnigas redogörelse. I olika sammanhang hava besparingssakkunniga angivit sin ställning till frågorna om statistikens omfattning och om personalbehovet vid det statistiska arbetets utförande.

Befolkningsstatistiken.

Den löpande statistiken över den s. k. befolkningsrörelsen, d. v. s. över giftermål, födelser, dödsfall samt ut- och invandring grundar sig på nominativa avskrifter av vissa av kyrkoböckerna, vilka årligen eller i vissa

fall oftare av pastorsämbetena insändas till statistiska centralbyrån. Därjämte uppgöras å pastorsämbetena sammandrag, utvisande befolkningens omsättning inom församlingen genom respektive dödsfall och födelser samt ut- och inflyttning. Härigenom blir det möjligt att församlingsvis följa folkmängdens förändringar år för år, och det är på grundval av dessa sammandrag, som centralbyrån utarbetar sin årliga berättelse om *Folkmängden inom administrativa områden*. De nämnda nominativa utdragen av vigsel-, födelse- och dödböckerna ligga till grund för centralbyråns berättelse om *Befolkningsrörelsen*, vilken åren 1861—1917 utgavs årligen men sedan utgivits samtidigt för de tre åren 1918—1920 och vilken man har för avsikt att nästa gång publicera för hela femårsperioden 1921—1925. En tioårsöversikt över befolkningsrörelsen har också brukat utgivas och väntas snart utkomma för åren 1911—1920. På grundval av dödboksutdragens uppgifter om dödsorsaker — beträffande städer och vissa tätbebyggda orter grundade på läkares attest, för landsbygden kontrollerade av provinsialläkarna — utgives en årsberättelse över *Dödsorsaker*, och på grundval av de nominativa utdrag, som göras av utflyttningsbokens och inflyttningsbokens respektive uppgifter om till främmande land utflyttade och från främmande land inflyttade, utarbetas och publiceras en årsberättelse över *Ut- och invandring*.

Beträffande den löpande befolkningsstatistiken hava de sakkunniga yttrat följande: Besparingssakkunniga.

»Man torde icke med fog kunna påstå, att någon del av denna statistik är för vidlyftig eller överflödig. De publicerade tabellerna äro snarare för knapphändiga än motsatsen, och textavdelningarna äro ganska koncisa. Emellertid hindrar detta ju icke, att anmärkningar kunna göras på en och annan detalj, där en ändring kunde medföra någon besparing eller förbättring. Redan 1920 års statistiksakkunniga, vilka hade till huvuduppgift att efter granskning föreslå förenklingar i de statistiska publikationerna, hade emellertid funnit, att några större besparingar icke kunde göras i de befolkningsstatistiska publikationerna. Och de åtgärder de ansågo sig böra föreslå hava i allt väsentligt sedermera blivit vidtagna, såsom införande av femårspublicering av befolkningsrörelsen och nedskärning av tabellbilagan i publikationen angående dödsorsaker (denna tabellbilaga minskades redan i närmast följande årgång från 63 sidor till 35). Det är därför helt naturligt, att besparingssakkunniga icke ansett det mödan lönt att ingå på dessa berättelsers detaljer. Rörande publiceringssättet må likväl framhållas, att någon förbättring av förhållandena utan nämnvärd kostnad skulle kunna vinnas, om berättelsen över befolkningsrörelsen åter gjordes årlig i den form, att varje års tabellbilaga (eventuellt jämte vissa tabeller med relativa tal) publicerades särskilt och utan text, så snart den blivit färdig, så som exempelvis sker i Norge. Vissa olägenheter hava nämligen följt med de årliga tabellernas publicering först sedan de blivit färdiga för en hel femårsperiod. Vart femte år kunde så en översiktligt hållen textbilaga utgivas, eventuellt även innehållande särskild tabellbilaga med uppgifter för femårsperioden som sådan. Så länge folkräkningarna äga rum blott vart tionde år, tala dock vissa skäl för att inskränka de egentliga översiktspublikationerna och fleråriga sammandragen till tioårsperioder, såsom hittills skett.

Lika litet torde det kunna anses, att den personal, som under byråchefens ledning har att bearbeta det nu nämnda materialet, är onödigt stor eller överkvalificerad för sin uppgift. Granskningen och sovringen av kyrkoboksutdragen är en synnerligen arbetskrävande procedur, och de förenklingar i detta arbete, som på senare tider införts, i det att den s. k. slagningen helt eller delvis slopats, vittnar snarast om en för stor eftergift åt sparsamhetskraven, eller kanske rättare åt de i och för sig mycket berättigade kraven på att statistiken över befolkningsrörelsen skall kunna bli fortare färdig. Med en mera genomförd organisation, särskilt med hänsyn till utnyttjandet av maskinella hjälpmedel — statistiska centralbyråns Hollerith-installation begagnas dock redan för närvarande i ganska stor utsträckning för den löpande befolkningsstatistiken — skulle arbetet med den egentliga tabelleringen och övriga bearbetningar möjligen kunna nedbringas så mycket, att granskningsarbetet kunde — åtminstone sedan nu förekommande balans hunnit avarbetas — utan ökad personal och utan ytterligare tidsutdräkt återupptagas i hela den räckvidd, som den högsta noggrannhet påkräver. Över huvud synes en reduktion av arbetskrafterna på denna avdelning knappast kunna ske utan försämring av resultaten eller försening av statistikens färdigställande, vilket vore mycket att beklaga i betraktande av denna statistiks stora vikt och fundamentala betydelse. Härmed är emellertid intet sagt beträffande möjligheten av en omläggning av den kvinnliga biträdespersonalens fördelning på de olika lönegraderna, en fråga som de sakkunniga senare ämna beröra i ett sammanhang för ämbetsverket i dess helhet.»

Befolkningsstatistiken utgöres förutom av nu omnämnda löpande statistik av vart tionde år utförda *folkräkningar*. Av ålder grundas dessa på av pastorsämbetena lämnade nominativa utdrag av församlingsböckerna — i Stockholm av utdrag ur mantalsböckerna. Vid senaste folkräkningar har dessutom mantalsskrivningen använts för kontrollering av församlingsböckernas yrkesuppgifter, vid 1920 års folkräkning även för dessas komplettering med uppgifter om ställning i yrket och om byrken. Dessutom har man vid sista folkräkningen även begagnat självdeklarationerna, dels för ytterligare kontroll och komplettering av yrkesuppgifterna, dels för åstadkommande av en med yrkesstatistiken kombinerad inkomst- och förmögenhetsstatistik.

Resultaten av den sista folkräkningen publicerades i en berättelse i fem delar. Arbetet påbörjades år 1921 och avslutades praktiskt taget under år 1927. De extra kostnaderna för detsamma uppgingo till cirka 790,000 kronor. För detta arbete hade centralbyrån inrättat en särskild avdelning under ledning av en förste aktuarie på extra stat med direkt föredragning inför överdirektören och med huvudsakligen extra anställd personal. Som ledare för folkräkningen har aktuarien å den ordinarie befolkningsstatistiska avdelningen varit förordnad.

Efter att hava framhållit, att ovan beskrivna arrangemang icke syntes kunna anses helt tillfredsställande eller i varje fall icke alldeles normalt, hava de sakkunniga angående det befolkningsstatistiska arbetets organisation anfört följande:

Befolkningsstatistiken består visserligen av tvenne i utförandet åtskilda grenar, den löpande statistiken över befolkningsrörelsen och den intermittenta folkräkningen. Det kan emellertid icke anses som i längden tillfredsställande, att dessa två grenar skiljas åt och ställas under var sin ledare. Detta skulle kunna medföra risk, att de två grenarna så småningom utvecklade sig allt för mycket oberoende av varandra, medan det dock faktiskt förhåller sig så, att befolkningsstatistikens värde och användbarhet i synnerlig grad är beroende av att de två grenarna stå i närmaste samverkan med varandra, så att möjligast fullständiga enhetlighet och koordination blir rådande dem emellan. Det förefaller därför de sakkunniga, som om starka skäl talade för att befolkningsstatistiken bör få utgöra en avdelning inom centralbyrån och icke uppdelas på två.

I det de sakkunniga utgå från att byråchefsbefattningen på befolkningsstatistiska byrån bör bibehållas — något som måste bli en konsekvens av de höga kompetenskrav, som de sakkunniga anse erforderliga för ledaren av vår befolkningsstatistik — måste de sakkunniga också anse det vara det enda rimliga, att denna byråchef får ledningen av och ansvaret för befolkningsstatistiken i dess helhet.

En betydelsefull fråga beträffande det befolkningsstatistiska arbetets organisation är, huruvida den förste aktuariefattning på extra stat, som under folkräkningsarbetets fortgång beviljats för ledaren av detsamma, bör uppföras i centralbyråns ordinarie stat eller ej. Att en förste aktuarie på befolkningsstatistiska avdelningen blir behöfvlig under den tid arbetet med nästa folkräkning (1930 års folkräkning) kommer att pågå, torde vara tämligen givet, vilken organisation och omfattning denna folkräkning än får. Ty en förste aktuarie behöves under denna tid antingen som ledare av själva folkräkningsarbetet eller ock, därest byråchefen anser sig själv böra övertaga den omedelbara ledningen av detta viktiga arbete, såsom ledare av den löpande befolkningsstatistiken. Men arbetet med folkräkningen kan icke väntas pågå hela tiden intill dess nästa folkräkning äger rum. Sålunda pågick arbetet med 1920 års folkräkning ungefär 6 $\frac{1}{2}$ å 7 år. Men de maskinella hjälpmedlen äro för närvarande stadda i rask utveckling mot större effektivitet och enkelhet i användningen. På grund härav och genom de förenklingar av arbetet, som kunna väntas införda vid nästa folkräkning tack vare de förra gången vunna erfarenheterna (t. ex. anteckning av kyrkoskrivningsort å självdeklarationerna för år 1930, vilket mycket skulle underlätta den annars tidsödande identifieringen av dessa i församlingsboksutdragen), kan tiden för dess färdigställande möjligen rent av komma att bli ändå kortare. Därvid uppstår alltså frågan, huruvida full sysselsättning verkligen under den återstående delen av tioårsperioden finnes för ledaren av folkräkningen. Arbetet med de översikter av befolkningsrörelsen, som skola utföras, torde icke kunna utfylla hela denna tid. Där emot skulle nämnda svårighet naturligen helt bortfalla, om folkräkningarna, såsom författningsenligt faktiskt stadgas, i framtiden komme att äga rum vart femte år i stället för vart tionde. Vissa ganska starka skäl anses i fackkretsar tala för införande, mellan de stora tioårsfolkräkningarna, av en mindre sådan, avseende i huvudsak blott uppdelningen av befolkningen efter ålder och civilstånd.»

Sin ståndpunkt i berörda frågor hava de sakkunniga sammanfattat sålunda. Under nu föreliggande förhållanden hade de sakkunniga ansett sig böra förorda ett förslag, som framkommit om att den nu befintliga aktuarie-

befattningen å befolkningsstatistiska avdelningen upphöjdes till en förste aktuarietjänst i lönegraden B 24. Det skulle härvid förutsättas, att folkräkningsarbetet, under den tid det påginge, skulle stå under ledning antingen av byråchefen å befolkningsstatistiska avdelningen eller av innehavaren av nämnda förste aktuarietjänst. Man skulle på detta sätt å befolkningsstatistiken få två högre tjänstemän, som kunde på lämpligt sätt sinsemellan uppdelat hela detta stora arbetsområde, utan att någon högre tjänst på extra stat behöfde inrättas för folkräkningsarbetet eller eljest under den tid detta påginge. Den ökning av det ordinarie avlöningsanslaget, en sådan anordning skulle medföra, skulle sannolikt komma att i det stora hela uppvägas av en minskning av anslaget för folkräkningen och utgifterna för vikariatsersättningar.

Statistiska
centralbyrån.

Vad angår befolkningsstatistiken har statistiska centralbyrån uttalat sitt instämmande i vad de sakkunniga yttrat rörande angelägenheten att sammanhålla statistiken öfver befolkningsrörelsen och statistiken öfver befolknings-tillståndet som en organisk enhet i det statistiska arbetets planläggande och anordnande och sin anslutning till de organisatoriska konsekvenser härav de sakkunniga förordat. Emot av sakkunniga ifrågasatt återupptagande av en mera fullständig granskning har ämbetsverket intet att erinra, med understrykande härvid av att tidpunkten för återupptagandet må väljas med hänsyn till förefintlig arbetsbalans. Den förordade årliga publiceringen i viss begränsad omfattning av de bearbetningsresultat rörande befolkningsrörelsen, som i senare tid hopsparats under flera år, finner centralbyrån vara en avgjord förbättring och ger förslaget sin tillslutning.

I detta sammanhang torde böra nämnas, att centralbyrån fäst uppmärksamheten därå, att äktenskapsregistret lämnar materialet för en gren av statistiken öfver befolkningsrörelsen, nämligen i fråga om skilsmässorna. Vid denna omständighet kunde nämligen visst avseende fästas vid verkets organisation på olika avdelningar.

Rättsstati-
stiken.

Rättsstatistiken utgöres för närvarande av dels en statistik öfver *domstolarnas och de exekutiva myndigheternas verksamhet*, dels en statistik öfver *brottligheten*, publicerade i två- respektive tre-årsberättelser med tabeller specificerade å vart och ett av de år, som avses, samt dessutom en mindre, årlig statistik öfver *användningen av dubbla beläggningsstämplar*.

En särskild statistik öfver *konkurser* har utgivits med två berättelser för åren 1914—1917 respektive 1918—1920, men har sedan jämlikt Kungl. Maj:ts beslut upphört, ehuru primärmaterialet fortfarande insamlas.

Primärmaterialet till rättsstatistiken erhålles från domstolarna, överexekutorer och straffregistret. Dessutom användas saköreslängderna, som centralbyrån erhåller till låns från riksräkenskapsverket, samt de i hovrätterna befintliga renovationsprotokollen, ur vilka centralbyrån låter göra utdrag genom särskilda ombud.

Angående tidigare vidtagna förändringar i rättsstatistiken hava de sakkunniga meddelat följande:

»Rättsstatistiken, som vid sin överflyttning till statistiska centralbyrån undergick fullständig omorganisation, har sedan upprepade gånger varit utsatt för en ganska sträng kritik och därmed följande revisioner. De år 1920 tillsatta statistiksakkunniga framställde i sitt i juni 1922 avgivna betänkande anmärkning mot domstolsberättelsernas allt för stora vidlyftighet och avsevärda försening samt framlade, delvis i anslutning till två olika förslag, utarbetade inom statistiska centralbyrån samt av dåvarande revisionssekreteraren Karl Schlyter, förslag till betydande inskränkningar i denna berättelse. Dessa förslag blevo av statistiska centralbyrån delvis godtagna, men på andra punkter med särskild motivering avstyrkta. På liknande sätt upptogos de mindre ingripande förslag de sakkunniga framlade beträffande berättelsen över brottsligheten. En grundlig revision kom alltså till stånd med övervägande av olika mer eller mindre långt gående alternativ och resultatet blev att, enligt Kungl. Maj:ts beslut den 9 november 1922, betydliga inskränkningar och förenklingar från och med år 1923 kommo till stånd i de rättsstatistiska formuläerna. Sedermera avgav 1923 års besparingskommitté den 10 december 1923 förslag rörande inskränkningar i rättsstatistikens publicering. En sådan inskränkning har också kommit till stånd, i det att berättelsen om konkurser helt inställts för åren 1921 och följande. Vidare hava ytterligare inskränkningar i materialet på bjudits av Kungl. Maj:t den 14 mars 1924, i det arbetsredogörelserna från utmätningsmännen rörande utsökningsmål m. m. och uppgifterna från överexekutorer och utmätningsmän rörande exekutiva auktioner (formulären nr 6, 7 och 8) fått utgå, samt den 31 december 1924, varvid nytt förenklat formulär för konkursstatistiken — till vilken primärmaterialet alltjämt insamlas trots publikationernas upphörande — blev fastställt från och med år 1925.»

Då rättsstatistiken alltså nyligen varit föremål för ingående revisioner i förenklande och begränsande riktning, hava de sakkunniga icke ansett sig böra föreslå ytterligare inskränkningar däri, utan utgått från att såväl materialinsamling som publicering borde fortsättas efter nu upplagda huvudlinjer.

I fråga särskilt om konkursstatistiken anföra de sakkunniga:

»Såsom redan är nämnt, har, sedan berättelsen om konkurserna indragits, primärmaterialet alltjämt insamlats — från och med 1925 enligt reviderat formulär — samt även i centralbyrån underkastats sedvanlig granskning och kontroll. Däremot har ingen vidare bearbetning därav vidtagits. Det förefaller de sakkunniga mindre lämpligt, att en dylik anordning i längden bibehålles. Antingen bör det ifrågavarande formuläret helt utgå ur det rättsstatistiska primärmaterialet, eller bör en bearbetning därav i någon form företagas. För det senare alternativet talar den omständigheten, att sedan konkursstatistik senast utgavs, en ny lagstiftning rörande konkurser trätt i kraft, vadan en bearbetning av det ifrågavarande materialet torde kunna giva en belysning av dennas verkningar.»

Slutligen hava de sakkunniga uttalat sig om personalbehovet på den rättsstatistiska avdelningen sålunda:

»Personalen på den rättsstatistiska avdelningen består av en förste aktuarie, en förste amanuens, en kansliskrivare, tre kanslibiträden, fyra kontorsbiträ-

den och två e. o. skrivbiträden. Dessutom har aktuarien å äktenskapsregistret cirka halva sin tjänstgöring förlagd till rättsstatistiken, en anordning som åtminstone för närvarande är särskilt ändamålsenlig, då nämligen denne aktuarie har juridisk fackutbildning, vilket icke är fallet med någon av de övriga tjänstemännen på avdelningen (den nuvarande förste aktuarien erhöll vid sin utnämning dispens från den i instruktionen för denna befattning uppställda fordran på juridisk examen).

Enligt vad de sakkunniga kunnat inhämta, är nämnda personal rätt väl avpassad för det arbete, som åligger densamma. Till frågan om de kvinnliga befattningarnas lämpliga fördelning på olika grader få de sakkunniga dock senare återkomma.

Å äktenskapsregistret, en institution som finnes föreskriven i nya giftermålsbalken men icke är av direkt statistisk natur, utgöres personalen av en aktuarie (för vilken befattning juridisk examen är föreskriven som kompetensvillkor), ett kontorsbiträde och tre e. o. skrivbiträden. Som ovan nämnts, är aktuarien under halva sin tjänstetid sysselsatt å den egentliga rättsstatistiken. Ej heller beträffande denna personal hava de sakkunniga funnit skäl föreslå ändringar. Dock har under de sakkunnigas överläggningar den tanken framkommit, att viss del av skrivarbetet vid upplägningen av uppslagsregistren skulle kunna inbesparas, om primäruppgifterna lämnades i tre exemplar (två kopior).»

Statistiska
centralbyrån.

Vad de sakkunniga anfört om olämpligheten av nuvarande anordning av konkursstatistiken — insamling och kontroll av material, som sedan ej bearbetas — har centralbyrån helt kunnat ansluta sig till och vidare yttrat: Frågan hade under hösten varit föremål för ämbetsverkets övervägande. En framställning till Kungl. Maj:t om bemyndigande att bearbeta och publicera konkursstatistikens material hade därvid varit ifrågasatt men tills vidare i avvaktan på besparingssakkunnigas granskning undanskjutits. Sådan framställning vore nu att emotse. Här ville centralbyrån endast framhålla, att ett eventuellt återupptagande av denna statistikgren icke påfordrade utökning av nuvarande personalbestånd och sålunda icke påverkade ämbetsverkets stat under de förutsättningar sakkunniga uppställt rörande oförändrad tillgång till biträdespersonal under nästkommande budgetår.

Valstatistiken.

Valstatistiken består av statistik dels över *riksdagsmannavalen*, dels över de *kommunala valen*. Materialet till den förra utgöres av de vid röstsammanräkningen för valen till första och andra kammaren förda protokollen samt, beträffande andrakammarvalen, dessutom av röstlängderna. För de kommunala valen hämtar statistiken sitt material ur röstlängderna, ur avskrifter av sammanräkningsprotokollen samt ur vissa å särskilda formulär avgivna uppgifter.

Statistiken över riksdagsmannavalen äger rum vart fjärde år i anslutning till andrakammarvalen. Härtill åtgår ungefär ett år. Det just nu pågående statistiska arbetet över riksdagsmannavalen står under ledning av en aktuarie (annars placerad å andra byrån), som för närvarande till sitt förfo-gande har 1 kontorsbiträde, 1 skrivbiträde samt en icke-ordinarie personal av 3 e. o. skrivbiträden och 19 extra befattningshavare. För innevarande

budgetår är för denna statistik å extra stat beräknat ett belopp av 29,000 kronor.

Den kommunala valstatistiken torde, enligt vad de sakkunniga uttala, efter nuvarande förhållanden räknat också kräva nära på ett års arbete, men den för detta arbete behövlige extra personalen är mindre. Även detta arbete återkommer vart fjärde år, alternerande med statistiken över riksdagsmannavalen. För senaste statistiken över de kommunala valen var ett anslagsbelopp å 10,500 kronor beräknat (budgetåret 1926/1927).

Valstatistikens omfattning och det valstatistiska arbetets utförande har givit de sakkunniga anledning uttala följande:

»Det synes de sakkunniga uppenbart, att valstatistiken, som är av periodisk natur och huvudsakligen bestrides genom för varje gång särskilt anvisade anslag, icke kan giva de sakkunniga anledning till förslag om inskränkningar.

Att ledningen av arbetet och författandet av berättelserna skulle kunna anförtros åt tjänsteman i lägre ställning än aktuariers, torde vara uteslutet.

Valstatistiken torde mera än många andra grenar av statistiken vara föremål för allmänt intresse; dess innehåll och omfattning torde varje gång böra lämpas efter de aktuella förhållandena. Statsmakterna hava också tillfälle att vid anslagsrågans behandling underkasta arbetets plan förnyad granskning och prövning.»

Jordbruksstatistiken är numera liksom befolkningsstatistiken uppdelad i *Jordbruksstatistiken.* dels en fortlöpande, årlig statistik dels en intermittent s. k. jordbruksräkning. För dessa arbetens planläggning och utförande står centralbyrån och särskilt byråchefen för andra byrån i nära kontakt med lantbruksstyrelsen. Gällande författning stadgar (Sv. förf. saml. 319/1912), att statistiska centralbyrån och lantbruksstyrelsen gemensamt skola fastställa formulären för de erforderliga uppgifternas insamlande samt meddela anvisningar för formulärens ifyllande. Liknande bestämmelser gälla beträffande mejeristatistiken (Sv. förf. saml. 358/1913) och fiskeristatistiken (Sv. förf. saml. 296/1912); i sistnämnda fall skola de två ämbetsverken dessutom samråda med hushållningssällskapen eller annan vederbörande ortskorporation. Utöver detta författningssammarbete mellan statistiska centralbyrån och lantbruksstyrelsen har samarbete ägt rum i alla andra viktigare frågor angående ifrågakvarande grenar av statistiken, och ett flertal gemensamma framställningar hava av de två ämbetsverken ingivits till Kungl. Maj:t.

Rörande de grenar av den löpande statistiken över jordbruk och binärningar, som hava avseende på mejerierna och fisket, lämnas i ett senare sammanhang särskilda redogörelser.

Den årliga, egentliga jordbruksstatistiken grundar sig på uppgifter, avlämnade av hushållningssällskapens härads- och sockenombud. Ifrågakvarande uppgifter hava varit av fyra olika slag: sålunda hava häradsombuden haft att till hushållningssällskapen insända dels sista söckendagen av envar av månaderna maj—september *årsväxt- och skörderapporter*, dels före mitten av november månad varje år *preliminär uppgift om årets skörd*. Socken-

ombuden åter hava haft till åliggande att årligen i februari månad avgiva uppgifter om *skörden, arbetspriser, m. m.* föregående år.

Sedan hushållningssällskapens ombud till Kungl. Maj:t den 27 september 1927 ingivit framställning angående ändring i sättet för avgivande av skörderapporter, är denna fråga nu överlämnad till lantbruksstyrelsen och statistiska centralbyrån för gemensamt yttrande.

Med ledning av häradsombudens förenämnda uppgifter utger centralbyrån för var och en av de nämnda sommarmånaderna ett *Sammandrag av årsväxt- och skörderapporter* (4 sidor). Häradsombudens novemberuppgifter åter ligga till grund för centralbyråns årliga berättelse: *Årsväxten, preliminär redogörelse* (32 sidor). Sockenombudens uppgifter om skörden per hektar samt arbetspriser ligga till grund för årsberättelsen om *Jordbruk och boskapsskötsel* (59 sidor). Den definitiva beräkningen av skörden grundas dessutom på vissa genom uppskattningar och korrekationer av äldre uppgifter vunna siffror för arealen och åkerjordens samt ängens användning ävensom utsädet per hektar.

För ovannämnda uppskattningar av åkerjordens användning m. m. under olika år är den tills vidare för vart femte år planerade s. k. jordbruksräkningen avsedd att giva de nödiga hållpunkterna. Jordbruksräkningen avser jämväl att omfatta nödiga uppgifter om boskapsskötseln. Trots att berättelsens titel bibehållits, innehåller nämligen — framhålla de sakkunniga — den ordinarie årspublikationen *Jordbruk och boskapsskötsel* numera inga uppgifter om boskapsskötseln. Jordbruksräkningen avser på det hela taget att ersätta de tidigare utförda s. k. lokalundersökningarna, vilka under senaste period, 1913—1920, årligen avsågo en åttendedel av vart hushållningssällskaps område.

För åren 1921 och 1922 hade riksdagen, i stället för anslag till fortsatta lokalundersökningar, beviljat sammanlagt 140,000 kronor för en allmän jordbruksräkning. Då en sådan emellertid icke omedelbart kunde komma till stånd, hava dessa medel reserverats, och först 1927 års riksdag gav sitt medgivande till att medlen i fråga fingo tagas i anspråk för sitt ändamål. I samband med 1927 års deklarationer för allmän fastighetstaxering blevo uppgifter inhämtade jämväl för jordbruksräkningen. Dessa uppgifter upptogo bland annat fastighets areal fördelad å olika ägoslag, nyodlingar, gödselvård, täckdikningsförhållanden, åkerjordens användning för olika växtslag sommaren 1927, antalet fruktträd samt antalet husdjur med utförlig specificering. Vissa av dessa uppgifter hava dock av naturliga skäl insamlats endast för jordbruksfastigheter. Bearbetningen av jordbruksräkningen väntas vara avslutad om cirka ett år. Ledningen av detta arbete handhaves direkt av byråchefen med assistens av en förste amanuens. En extra personal av 40 biträden är för närvarande anställd för detta arbete.

Utom byråchefens arbete, som väsentligen ägnats åt jordbruksstatistiken, ehuru väl även övriga ärenden å andra byrån tagit avsevärda delar av hans tid i anspråk, åtgingo året 1927/1928 för den löpande jordbruksstatistiken

följande arbetskrafter: aktuarie och t. f. aktuarie ca 5 månader, förste amanuens cirka 2 månader samt kvinnliga biträden cirka 30 månader. Dessutom krävde den särskilda statistiken över centralkassorna för jordbrukskredit $\frac{1}{2}$ månads arbete av en t. f. aktuarie och 2 månader av ett biträde.

De sakkunniga hava förklarar, att de icke funnit skäl göra någon erinran beträffande den jordbruksstatistiska personalen eller arbetets organisation. Härvid hava de tillika yttrat följande:

»På sätt ovan blivit antytt, ingå bland de uppgifter för jordbruksstatistiken, som från hushållningssällskapens sockenombud inkomma till statistiska centralbyrån, även uppgifter angående arbetspris (blankett 5). En på dessa uppgifter grundad statistik rörande arbetspris för jordbruksarbetare publiceras årligen i berättelsen rörande jordbruk och boskapskötsel.

I detta sammanhang torde böra erinras, att de sakkunniga i sin den 15 mars 1928 avlätna skrivelse rörande vissa inskränkningar i socialstyrelsens statistik föreslagit, att det regelbundna insamlandet av primäruppgifter för den av socialstyrelsen utgivna lantarbetarstatistiken måtte överflyttas från kommunalstämмоordförandena till de häradsombud eller mot dem svarande personer, vilka hava att insända primäruppgifter för jordbruksstatistiken. Vid anmälan inför Kungl. Majt den 9 november 1928 av de sakkunnigas nyssnämnda skrivelse uttalade chefen för socialdepartementet, att han biträdde de sakkunnigas förslag i berörda del. Genomförandet av förslaget krävde emellertid viss författningsändring, varom chefen för jordbruksdepartementet vid ett senare tillfälle komme att göra framställning.

Då den av socialstyrelsen utarbetade lönestatistiken på jordbrukets område alltså hädanefter kommer att grundas på uppgifter, som insamlas genom hushållningssällskapens ombud, synes det överflödigt och för övrigt knappast lämpligt, att statistiska centralbyrån från sockenombuden insamlar, bearbetar och publicerar särskilda uppgifter rörande arbetspriser för jordbruksarbetare. De sakkunniga föreslå därför, att ifrågasatt uppgifter utgå ur jordbruksstatistiken.»

Centralbyrån har ansett sig böra omförmåla, att det gemensamma yttrandet av statistiska centralbyrån och lantbruksstyrelsen rörande skörde-rapporterna är att emotse under den närmaste tiden. I yttrandet torde behandlas frågan om förenkling av och ökad tillförlitlighet i insamlingsarbetet för detta primärmaterials anskaffande. Verkets organisation och stat skulle ej beröras av ifrågasatt omläggning, då arbetet å jordbruksstatistiska avdelningen ej nämnvärt därav förändrades. De sakkunnigas förslag att ur jordbruksstatistiken utesluta insamling och bearbetning av uppgifter om arbetspriser för jordbruksarbetare lämnar centralbyrån utan erinran.

Uppgifterna till mejeristatistiken erhållas från mejerierna genom vederbörande magistrat, stadsstyrelse eller landsfiskal. Blanketterna (en för andelsmejerier och en för andra mejerier) innehålla uppgifter om den bevillnings-taxerade inkomsten m. m., specificerade uppgifter om invägd mjölk och grädde, den oskummade mjölkens användning, erhållna produkter och olika slags tillverkningar, varvid årskvantiteter och i allmänhet medelpriser angivas. Vidare upptagas ganska specificerade uppgifter om drivkraft, gene-

Besparings-sakkunniga

Statistiska centralbyrån

Mejeristatistiken.

ratorer, arbetsmaskiner, personal, driftskostnader, använt bränsle m. m. Uppgifterna i fråga användas även för industristatistiken men bearbetas av centralbyrån så mycket som möjligt i anslutning till den egentliga jordbruksstatistiken, d. v. s. först och främst såsom ett komplement till statistiken över boskapskötseln.

Arbetet med en årgång av mejeristatistiken beräknas vara: en förste amanuens 4 månader, biträden 23 månader. Årsberättelsen är helt liten, cirka 33 sidor.

Mot denna statistiks publicering eller personalförhållanden synes, enligt de sakkunnigas uttalande, anmärkning icke böra göras.

Fiskeristatistiken.

Angående fiskeristatistikens innehåll och förändringarna i denna statistik hava de sakkunniga anfört följande:

»Fiskeristatistiken blev vid sitt överförande till statistiska centralbyrån (1914) så ordnad, att primäruppgifter enligt av centralbyrån och lantbruksstyrelsen gemensamt utfärdade föreskrifter och upprättade formulär skulle inhämtas genom fiskeriintendenterna, vilka i sin ordning skulle erhålla desamma från särskilda ombud eller vidtalade personer. Ombuden anställdes, efter vederbörande fiskeriintendents hörande, av hushållningssällskapen, som för bestridande av kostnaderna härlör åtnjöto särskilda statsbidrag, olika för olika hushållningssällskap. För Göteborgs och Bohus län har havsfiskeriföreningen insamlat uppgifterna.

Formulärens antal var ej mindre än 24, därav 20 avsågo saltsjöfisket.

1923 års besparingskommitté upptog i sitt ovannämnda utlåtande den 10 december 1923, såvitt statistiska centralbyrån angick, utom rättsstatistiken även fiskeristatistiken till behandling. Förslagen gingo i korthet ut på att statistiken rörande sötvattensfisket skulle upphöra samt att statsbidraget till hushållningssällskapen för insamlande av primäruppgifter skulle inskränkas till endast de län, där saltsjöfisket med hänsyn till fångstens värde är alldeles särskilt betydelsefullt, och vidare till endast ett fåtal av de viktigare fiskslagen, ävensom att publiceringen skulle helt upphöra.

Beträffande dessa förslag hava lantbruksstyrelsen och statistiska centralbyrån avgivit gemensamt utlåtande den 22 december 1923.

Med år 1924 har härefter statsbidraget för insamlandet av primäruppgifter till fiskeristatistik beräknats blott för inlärskaffande av uppgifter rörande saltsjöfisket, till följd varav endast ett fåtal uppgifter om sötvattensfisket stått centralbyrån till buds för bearbetning. Vidare ha med år 1925 vissa betydelsefulla förändringar införts å en del blanketter.

Fiskeristatistiken har härunder betydligt nedbringats i avseende på publikationens omfattning. Berättelsen innehåller numera blott 37 sidor mot 90 år 1919 och 148 år 1914. Även arbetet har nedbringats avsevärt. Numera åtgår för en årgång endast $2\frac{1}{2}$ månader för aktuarie eller t. f. aktuarie och $10\frac{1}{2}$ månad för biträden, vilket är ungefär hälften av det arbete, som, enligt uppgift av 1923 års besparingskommitté, åtgick före ovannämnda inskränkande åtgärder (för aktuarie 4 månader, för biträden 21 månader). Då därjämte statsbidraget till primärmaterialets inlärskaffande nedgått från 24 000 kronor (år 1923) till 13,000 kronor (år 1928), har alltså den revision i inskränkande riktning, fiskeristatistiken genomgått, lett därtill, att statsverkets kostnader minskats till cirka hälften.

Då det därjämte syns de sakkunniga framgå, att de inkomna statistiska uppgifterna rörande fisket med åren blivit alltmera tillförlitliga dels på grund av organisationens utveckling, dels på grund av förbättrade möjligheter till kontroll, hava de sakkunniga icke ansett sig böra framlägga förslag till inskränkningar i insamlingen, bearbetningen eller publiceringen av statistiken över fisket.»

Den 7 april 1922 fastställde Kungl. Maj:t formulär till den förteckning över understödstagare, som det jämlikt nya fattigvårdslagen i allmänhet åligger fattigvårdsstyrelse att föra, i vilken förteckning uppgifter skulle införas om envar understödstagare, såsom namn, bostad, födelseår, kön, civilstånd och antal barn, understödets varaktighet och beskaffenhet, orsaken till understödsbehovet (såsom sjukdom, otillräcklig arbetsförmåga, arbetslöshet, dryckenskap, lättja och liknöjdhet, talrik familj, försörjarens död eller avvikande) samt värdet av under året erhållet understöd. Primärmaterialet till fattigvårdsstatistiken utgöres från och med år 1923 av avskrifter av dessa förteckningar (med utelämnande av namn och särskilda anteckningar).

Fattigvårdsstatistiken.

Beträffande denna statistik hava de sakkunniga yttrat sig sålunda:

»Fattigvårdsstatistiken, som tidigare huvudsakligen varit att betrakta som en gren av den kommunala statistiken (ehuru bearbetad inom annan byrå än denna), blev genom den år 1922 beslutade omorganisationen en något mera socialt betonad redogörelse för fattigvården och understödstagarna än tillförne. Samtidigt ökades berättelsen i omfång från ett 40-tal till ett 80-tal sidor.

På en årgång av fattigvårdsstatistiken åtgå — — — ungefär 91 arbetsmånader, av vilka $4\frac{1}{2}$ månad falla på aktuarie eller t. f. aktuarie och 6 månader på en förste amanuens.

Fattigvårdsstatistiken har sålunda under senare år något utvidgats, men då detta skett i samband med en reform i svunerligen önskvärd riktning — en reform, vars behövlighet på sin tid betonades av 1920 års statistiksakkunniga — synes därav icke givas anledning till erinringar av besparingssakkunniga.»

Sparbanksstatistiken är en årligen återkommande uppgift, som, enligt vad de sakkunniga meddela, tar i anspråk en aktuaries arbete under sammanlagt cirka 5 månader och biträdesarbete under 10 à 11 månader. Materialet utgöres av sparbankernas redogörelser å särskilt fastställt formulär, upptagande huvudräkning, vinst- och förlusträkning, balansräkning, uppgifter om insättarnas antal och medel, deras behållning vid årets slut (vart femte år med fördelning av insättarna i grupper efter behållningen vid årets slut), inlånings- och utlåningsräntan m. m.

Sparbanksstatistiken.

Rörande sparbanksstatistiken framkommo 1920 års statistiksakkunniga med vissa förslag till inskränkningar i publiceringen. I sitt remissvar med anledning härav anmälde centralbyrån, att vissa inskränkningar i den angivna riktningen skulle vidtagas redan i nästa årsberättelse samt att det var centralbyråns avsikt att i samråd med särskilda sakkunniga på sparbanksområdet undersöka möjligheten av ytterligare inskränkningar.

gar. Berättelsen har också sedermera nedbringats med nära hälften av sitt föregående omfång.

Besparingssakkunniga hava icke funnit anledning till erinringar be-
träffande sparbanksstatistiken.

Finansstati-
stiken.

Den ordinarie finansstatistiken utgöres av dels statistik över *kommunernas finanser*, rörande vilken en fyraårsberättelse utgives, dels en kortfattad översikt över *skattetaxeringarna*, som utgives årligen och ersätter det förut av statskontoret utarbetade och publicerade generalsammandraget över bevillningen. Dessutom publiceras en del av de finansstatistiska uppgifterna i en särskild årsbok för *Sveriges kommuner*.

Besparings-
sakkunniga.

Vidkommande finansstatistiken hava besparingssakkunniga yttrat sig rörande den nuvarande statistikens beskaffenhet ävensom framlagt förslag om begränsning av densamma såvitt angår landskommunerna. De sakkunniga anföra härom följande:

»Primärmaterialet till den kommunala finansstatistiken utgöres av synnerligen omfattande och detaljerade uppgifter jämlikt av Kungl. Maj:t den 9 november 1917 särskilt fastställda formulär rörande de av kyrkostämman, kommunalstämman, stadsfullmäktige och landsting granskade räkenskaper. Mot dessa formulär som sådana kunna väl anmärkningar av större vikt knappast resas, men en statistiks tillförlitlighet och värde bestämmes ju icke allenast av formulärens innehåll utan av vederbörandes möjlighet att på ett tillfredsställande sätt lämna de begärda uppgifterna. Granskningsarbetets effektivitet och kostnaderna för statistiken äro också väsentligen beroende på detta förhållande. I motsats till vad i stort sett gäller med avseende på övriga grenar av centralbyråns verksamhet kan icke sägas, att den kommunala finansstatistiken för närvarande ger anledning till odelad tillfredsställelse. Det torde vara allmänt känt, att de svenska kommunernas bokföring ej endast saknar all enhetlighet men även i det övervägande antalet fall lämnar mycket övrigt att önska i fråga om planmässighet och överskådlighet. Förhållandena på detta område äro sådana, att en genomgripande revision och omläggning av bokföringen framträtt som en alltmera trängande reform till och med inom rikets större kommuner. Säsom ett uttryck härför får man även betrakta det av svenska stadsförbundet genom en särskild kommitté igångsatta arbetet med uppgörande av förslag till omläggning av stadskommunernas räkenskapsväsen m. m. På grund av nämnda brister, vilka särskilt framträda i smärre stadskommuner och allra mest i vissa landskommuner, torde uppgiftslämnandet till finansstatistiken under nuvarande förhållanden förorsaka vederbörande uppgiftslämnare stort besvär och kommunalförvaltningarna större omgång samt, i en del fall, större kostnader än vad eljest behövde vara händelsen. Samma förhållande föranleder dessutom, att primäruppgifterna lida av ofullständigheter, felaktiga inplaceringar å formulären av lämnade sifferuppgifter, andra misskrivningar samt slutligen rena felaktigheter, som äro beroende på missförstånd eller oklarhet i bokföringshandlingarna. Dessa bristers avhjälpande, så långt det är möjligt, förorsakar det statistiska ämbetsverket ett för en statistik av denna omfattning mycket omfattande granskningsarbete och måste dessutom — utan att ledningen av statistiken har i sin makt att göra något däråt — i åtskilliga fall befaras medföra kvarstående

telaktigheter. Besparingssakkunniga kunna icke undertrycka den tanken, att man här i viss mån gått fram efter en linje, motsatt den, som vid uppläggningsen av modern statistik är den rationella, nämligen att man planlagt statistiken efter en synnerligen bred måttstock utan att avvakta de för primärmaterialets tillförlitliga åstadkommande nödiga förutsättningar, d. v. s. i detta fall, innan bokföringsmaterialet bragts i sådant skick, att primäruppgifterna blivit vare sig bekvämt tillgängliga eller tillräckligt noggranna. Det torde knappast behöva tilläggas, att vad nu anförts ingalunda innebär något klander mot ledningen av denna statistik, vilken ledning tvärtom på ett erkännansvärt sätt handhaft arbetet och sökt göra det bästa möjliga för svårigheternas övervinnande. Det granskningsarbete av såväl formell som reell art, vartill ifrågasvarande primärmaterial för närvarande ger anledning, det system med anmärkningsskrivelser, som är utbildat, och de kontrollmetoder, som tillämpas, hava i det stora hela icke givit anledning till erinran.

Besparingssakkunniga måste för sin del ifrågasätta, huruvida värdet av den nuvarande officiella statistiken rörande kommunernas finanser verkligen är så stort, att det uppväger de med denna statistik förenade högst avsevärda kostnaderna. Ansträngningarna att här åvägbringa en bättre ordning synas emellertid böra utgå från att denna statistik är av största vikt och betydelse, och böra därför gå ut på åtgärder för dess kvalitativa förbättrande och dess än starkare anpassning efter praktiska behov samt minsta möjliga dröjsmål med publiceringen, allt detta med rimlig hänsyn till önskvärdheten av kostnadernas nedbringande. I sådant avseende ligger, såsom här betonats, den största vikt uppå att det numera för städernas vidkommande påbörjade arbetet med den kommunala bokföringens reformering möjligast skyndsamt bringas till ett lyckligt slut samt att motsvarande åtgärder vidtagas jämväl med avseende å köpingarna, municipalsambällena samt framför allt landskommunerna.

Då dessa frågor emellertid, såsom förhållandena mellan stat och kommun för närvarande äro i gällande lagar och författningar reglerade, icke direkt falla inom statsmakternas förvaltnings- och beslutandeområde, framställer sig frågan, huruvida det kan vara skäl att fortsätta med statistiken över kommunernas finanser på sätt denna för närvarande bedrives, medan förhållandena i berörda avseende alltjämt äro så ordnade, som nu är fallet. För landstingens och stadskommunernas samt de köpingars vidkommande, som bilda egen kommun, hava besparingssakkunniga efter övervägande trots betänkligheter likväl funnit mest tillrådligt, att den kommunala finansstatistiken utan avbrott fortsättes enligt hittillsvarande plan. Bristerna äro här, ehuru betydande, likväl i stort sett mindre än för övriga kommuners vidkommande, och då det här gäller ett vida mindre antal kommunala enheter, blir granskningsarbetet, om också besvärligt och tidsödande, likväl härigenom begränsat. Under diskussionerna i ämnet med representanter för svenska landstingsförbundet och svenska stadsförbundet har dessutom framgått, att dessa representativa sammanslutningar själva sätta stort värde på den kommunala finansstatistikens nuvarande detaljrikedom, en mening, som torde delas av respektive kommunalförvaltningar och av andra för hithörande förhållanden intresserade såväl inom som utom statsförvaltningen. Vad åter landskommunerna beträffar se sig besparingssakkunniga på grund av förhållandena föranledda att ifrågasätta en sådan begränsning av uppgiftslämnandet och därmed av arbetet på den kommunala finansstatistikens

färdigställande, att detta uppgiftslämnande inskränkes till de individualuppgifter för de särskilda landskommunerna, som enligt nu gällande anordning publiceras i Årsbok för Sveriges kommuner. På sätt av denna årsbok framgår avse dessa individualuppgifter allenast taxeringsvärdet å bevilningspliktig fast egendom, till bevilning taxerad inkomst, inkomst varå kommunalutskylder utdebiterats, kommunalskatt per 100 kronor inkomst, utdebitering av progressivskattens kommunandel samt kommunens tillgångar och skulder med specifikation av tillgångarna respektive skulderna å dels den borgerliga och dels den kyrkliga kommunen. Med avseende å municipalsamhällen och köpingar, som icke bilda egen kommun, synes motsvarande förenkling, på sätt den nämnda årsboken utvisar, böra vidtagas. Enligt vad besparingssakkunniga inhämtat är också intresset inom svenska landskommunernas förbund och följaktligen med sannolikhet bland landskommunerna i allmänhet huvudsakligen inriktat just på den berörda årsboken, som inom dessa kretsar anses innehålla de uppgifter för de särskilda kommunerna, av vilka man här har den största nyttan. Något nämnvärt intresse åter för den kommunala finansstatistiken i övrigt synes icke på detta håll föreligga, och då i allt fall uppfattningen hos de närmast intresserade måste anses väga tyngre än här och var förekommande önskemål på andra håll, ligger även i denna omständighet ett starkt motiv för den beskärning, som besparingssakkunniga, som här framgått, av företrädesvis andra skäl anse vara av förhållandena påkallad.

Nu kan gentemot vad här föreslås den invändningen göras, att den kommunala finansstatistikens enhetlighet härigenom går förlorad och att man i fråga om landskommunerna (inklusive municipalsamhällena och de köpingar, som icke bilda egen kommun) skulle övergiva en redan under en följd av år praktiserad plan samt avbryta en hitintills obruten, åtminstone efter 1917 kontinuerlig serie av årsuppgifter. Denna invändning måste man likväl vara beredd att möta vid alla förslag rörande begränsningar av viss statistik, vilka gå ut på inskränkningar i densamma sådan den hitintills varit, och anmärkningen synes kunna väga tungt blott för den som på strävanden efter koncentration och rationalisering inom statistiken företrädesvis anlägger formalistiska synpunkter. Ser man åter på sakens reala sida, lär knappast kunna påstås, att fortsättandet av uppgiftssamlandet från landskommunerna i nu pågående omfattning lämnar ett resultat, som motsvarar detta arbete samt det därpå följande granskningsarbetet och arbetet med uppgifternas bearbetning, och ej heller, att det slutliga värdet av siffermaterialet väl motsvarar de nuvarande kostnaderna. Med besparingssakkunnigas nu angivna mening låter sig emellertid väl förena att en gång i framtiden, när även landskommunernas bokföringsväsen bragts i bättre skick och när även hos dessa starkare intresse framträder för de sammanställningar och tablåer, som den kommunala finansstatistiken innehåller, ånyo överväga frågan om statistikens utbyggnad till större detaljrikedom jämväl för detta slag av kommuner. I närvarande stund låter sig emellertid icke överblicka, när detta kan bliva händelsen; sannolikheten ta'ar för att ganska många år komma att förflyta, innan så blir fallet. Att under denna tid med stora kostnader uppehålla en fortlöpande ytterst detaljerad, tyngande, säkerligen med många fel behäftad och dyrbar statistik allenast för tillfredsställelsen av att iakttaga en skenbar kontinuitet synes icke stå i god överensstämmelse med vad reformeringsarbetet inom den moderna statistiken kräver och ej heller med sunda besparingssynpunkter.

Ur rent formell synpunkt skulle åtgärden allenast erfordra ett Kungl. Maj:ts beslut, enligt vilket landskommunerna (jämte municipalsamhällena och de köpingar, som icke bilda egen kommun) tills vidare undantoges från skyldigheten att lämna uppgifter enligt nu gällande iormulär samt alades att lämna sådana enligt en i överensstämmelse med vad ovan sagts högst väsentligt förkortad frågeblankett, och skulle detta för den publikation, vari den kommunala finansstatistikens resultat nedläggas, innebära en mycket lätt genomförd förenkling och koncentration. Att en avsevärd kostnadsbesparing genom åtgärden skulle vinnas, ligger i öppen dag, och besparingssakkunniga, som likväl icke tillmätt denna omständighet utslagsgivande betydelse, måste givetvis betrakta även denna effekt av förslaget såsom en bestämd vinst.»

Statistiska centralbyrån har i avseende å besparingssakkunnigas granskning av centralbyråns arbetsuppgifter funnit uppmärksamhet främst påkallas av de sakkunnigas yttrande och principförslag i fråga om statistiska centralbyråns finansstatistiska arbete. Då här ifrågasattes en kraftig beskärning av verkets hittillsvarande arbetsuppgift och denna begränsning vore den enda av de sakkunniga föreslagna förändring av verksamhetens omfattning, som ur statistisk synpunkt vore av genomgripande natur, ansåge sig centralbyrån böra mer ingående yttra sig om denna gren av statistiken.

Uti särskilt yttrande, som åtföljer ämbetsverkets utlåtande, av chefen för den finansstatistiska byrån, lämnas en utförlig komplettering till de sakkunnigas historik i denna del av ärendet. Ämbetsverket, som hänvisar till däri förekommande sakupplysningar, har i ämnet framfört nedan angivna synpunkter:

»Utslagsgivande kraft måste givetvis tillerkännas det värde statsmakterna, såsom vårdare av allmänintresset överhuvudtaget, tillskriva utarbetandet av en fortlöpande finansstatistik. Underkännes detta värde, kan det statistiska ämbetsverket icke rimligen begära arbetets fullföljande ur en så fackmässigt begränsad synpunkt som den, att en lång serie eljest bleve i sin kontinuitet avbruten. Nu är särskilt om finansstatistiken att bemärka, hurusom såväl dess tillkomst som dess växlande omfattning och inriktning i hög grad bestämts av statsmakternas direkta initiativ, i mindre grad än andra statistikens grenar av utvecklingen och intentionerna inom det verk, som haft dess utarbetande sig anförtrott. Betecknande är härvid finansstatistikens tillkomst, år 1873, på begäran av riksdagen. Otvivelaktigt har uppskattningen av finansstatistikens värde varit växlande inom de officiella instanserna under tidens lopp. Redan den av de sakkunniga meddelade historiken belyser detta tillfyllest. Då den första byråchefstjänsten i ämbetsverket, vid 1912 års riksdag, tilldelades det finansstatistiska arbetsområdet, var uppskattningen av denna statistikgren, relativt till andra grenar, påtagligen en annan än då nu 1926 års besparingssakkunniga föreslå denna tjänst före andra till indragning och i sitt yttrande insätta befolkningsstatistiken på första rangplatsen. Statistiska centralbyrån tillåter sig framhålla möjligheten av att i en framtid, som kanske är nära liggande, en annan konjunktur i denna uppfattning kan inträda, och sannolikheten att då, av andra än dem som tillhöra ett sta-

tistiskt ämbetsverk, kommer att beklagas den lucka på åtskilliga år i finansstatistiken, som ett bifall till de sakkunnigas förslag medför.

Då 1926 års besparingssakkunniga förordat finansstatistikens beskärning, synas deras avgörande argument vara *dels* att den allmänna finansstatistik, som avsetts, icke kommit till stånd, *dels* att den kommunalfinansiella del därav, som utgjort verksamhetens huvudföremål, är för bristfällig för att, i vart fall i nuvarande omfattning och med nuvarande kostnad, fullföljas. De hava i den förra delen stannat vid ett konstaterande. Däremot hava de icke upptagit den fråga, som bör ställas och besvaras, innan ett definitivt avgörande träffas i denna angelägenhet. Det är spörsmålet: *bör* det uppställda programmet att inom statistiska centralbyrån åstadkomma en allmän finansstatistik nu övergivas, därför att det icke hittills — eller blott sporadiskt och temporärt — kommit till utförande?

Statistiska centralbyrån besvarar för sin del denna fråga med nej och tillägger, att nu närmar sig rasht den tidpunkt, då detta vidgade program bör bringas i verkställighet. De sakkunniga hava meddelat en redogörelse, hur det gått med olika delar av det en gång skisserade programmet. Det lär knappast av denna redogörelse kunna klart framgå, i vilken grad det faktiska utvecklingsförloppet bestämts av omständigheter, över vilka ämbetsverket icke kunnat råda. I det av finansstatistikens ledare avgivna särskilda yttrandet lämnas härutinnan en rad upplysningar, ägnade att närmare belysa vad som förefallit. Ämbetsverket vill kraftigt understryka, att den angelägnaste uppgiften inom denna dess avdelning under de senare åren varit att avarbeta den balans inom den kommunala finansstatistiken, som förelegat och ofta påtålats. Centralbyrån har haft anledning därvid anse sig motsvara statsmakternas intentioner och berättigade anspråk, vilket näppeligen varit fallet om den inriktat befintliga arbetskrafter på andra, visserligen högst önskvärda arbetsuppgifter. Att ämbetsverket icke under den period, som är i fråga, begärt personalförstärkning i sådant syfte, torde man med kändedom om den allmänna besparingspolitiken få beteckna som ett riktigt förhandsbedömande av läget. Under nu löpande budgetår beräknas den mest trängande delen av programmet — balansens avarbetande — vara genomförd. Först därmed öppnar sig en naturlig möjlighet att gå ett stycke vidare i fråga om den allmänna finansstatistikens utveckling. Det synes anmärkningsvärt och beklagligt, att denna möjlighet skulle — såsom de sakkunnigas förslag är lagt — avklippas just vid den tidpunkt, då den inträder.

Statistiska centralbyrån vill för sin del i stället förorda, att frågan om en allmän finansstatistiks utarbetande i en snar framtid upptages till behandling och skulle finna lämpligt, om ett uppdrag att inkomma med plan för en dylik gives ämbetsverket i samband med den nu ifrågasatta omorganisationens genomförande. Denna fråga, som berör endast en av ämbetsverkets avdelningar, bör i och för sig icke utgöra hinder för organisationsfrågans avgörande i nuvarande skick, vilket synes i högsta grad påkallat, då ämbetsverket sedan åtskilliga år befinner sig i ett vakans- och ovisshetstillstånd, som för verksamhetens behöriga fortgång och önskvärda utveckling är kännbart hinderligt.

Under övervägande vid utarbetande av plan för en allmän finansstatistik synes böra komma, utom de offentliga hushållens finanser, huruvida, med rimligare kostnader än föregående experiment medfört, bearbetning av taxeringslängdernas inkomstuppgifter kan ske årligen eller med kortare intervaller än folkräkningsåren — i detta hänseende står nu vårt land

avgjort tillbaka för såväl Finland som Danmark, som båda företaga årlig bearbetning av detta material. En sak, som förtjänar prövning, är ock, om ej den nu starkt försummade aktiebolagsstatistiken bör beredas något bättre utrymme i svensk officiell statistik. Däremot torde de kommunal-tekniska verken, som tidigare inrymts i programmet, snarast höra hemma i specialundersökningar, för vilka de väl utrustade kommunala samslutsningarna synas bättre lämpade än statistiska centralbyrån.

Under närmast kommande budgetår borde vidare centralbyrån hava att, så snart arbetskraft frigjorts genom balansens slutliga bortarbetande, inrikta denna på att fylla sådana luckor i våra finansstatistiska sammanställningar, som utan extra personalförstärkning kunna angripas.

Men de sakkunnigas förslag innebär ej blott ett skrinläggande av den allmänna finansstatistiken. Även av den kommunala finansstatistiken skulle återstå blott en stympad del. Att fullfölja den nuvarande statistiken för städer och landsting men begränsa den för landskommunerna till de uppgifter, som inflyta i den kommunala årsboken, innebär ju, att man avstår från att söka vinna kännedom om den kommunala hushållningen i dess helhet. Därmed är ock vägen spärrad till varje sammanställning över och analys av hela den offentliga hushållningen. Hädanefter skulle exempelvis ej några tablå kunna givas över den totala skattebelastningen och dess fördelning på olika skatteformer, sådan som nu meddelas årligen i Statistisk årsbok. Ej heller skulle uppgifter kunna erhållas i officiell statistik över den kommunala upplåningen. Visserligen komma i årsboken att inflyta siffror över kommunernas tillgångar och skulder. Men de slutsatser, som kunde dragas ur skuldsidans förändringar bleve helt visst, då centralbyrån utan möjlighet till kontroll finge åtnöja sig med att införa erhållna uppgifter ogranskade, av en lägre tillförlitlighet än nu, då granskning av inkomster och utgifter jämsides med balansen ger många möjligheter till kontroll. Bristfälligheten i sådana summariska och okontrollerbara uppgifter är i varje fall så mycket större, att det synes föga konsekvent att bibehålla dem, med utslutande av det tillförlitligare granskningsbara materialet just på grund av dess bristfälliga beskaffenhet.

Själva materialets bristfällighet torde väl få anses vara de sakkunnigas huvudmotiv att föreslå nedläggandet av finansstatistiken för landskommunernas vidkommande. Centralbyrån vågar nämligen förmena, att, därest en i det väsentliga rättvisande bild av den kommunala finanshushållningen kan utvinnas ur det bearbetade materialet, ett så betydande intresse hos statsmakterna är förknippat med denna kännedom, att ett numera måhända svalare intresse hos de uppgiftslämnande kommunerna själva icke skulle anses vara tillräckligt skäl för statistikens avbrytande. Centralbyrån har på sin finansstatistiska byrå rikliga tillfällen att övertyga sig om förekomsten av brister i primärmaterialet. Men den har ock en stadgad erfarenhet om att dessa bristfälligheter undan för undan bortarbetas. Och den vågar uttala den meningen, att en av de i denna utveckling medverkande faktorerna varit den nya kommunala finansstatistiken. Avlägsnas denna, torde därmed ock uppskjutas den tidpunkt, då enligt de sakkunnigas antydning den kommunala bokföringen kan erbjuda ett verkligt gott material för statistiken och denna förtjäna att återupptagas. Det är för övrigt icke blott inom den kommunala finansstatistiken utan jämväl inom andra grenar av det statistiska arbetet, man till en början haft att bearbeta ett mycket bristfälligt material och fått göra den erfarenheten, att dess kvalitet med åren undan för undan förbättrats.

Vad angår jämförelsen mellan städer och landsting å ena, landskommuner å andra sidan, kan centralbyrån icke vitsorda någon sådan kvalitetskillnad i primärmaterialet, att enbart denna kan motivera kommungruppernas olika behandling på sätt de sakkunniga förordat. Vad som därvid torde ha vägt tyngst är den långt större kvantitativa omfattning granskningsarbetet för de många landskommunerna naturligen måste erhålla. Centralbyrån har ock att fästa uppmärksamheten på vissa tekniska svårigheter, som torde uppkomma vid ett arbete efter sakkunnigas riktlinjer. Den kommunala finansstatistiken omsluter nu flera arter av kommunala hushållningar, borgerliga och kyrkliga kommuner, prästlönekassor, gemensamma räknenskaper. Hur med dessa till sin omfattning växlande kommunalhushållningars statistiska redovisning skall föräras vid en sönderbrytning av finansstatistiken, som behandlar stadskommunerna efter ⁹ nuvarande metod men lämnar centralbyrån utan varje kännedom om landskommunernas inkomster och utgifter, har icke i de sakkunnigas yttrande antytts, och centralbyrån kan icke, utan mer ingående prövning än vid avgivandet av detta remissvar kan åstadkommas, angiva, hur dessa svårigheter skola på lämpligt sätt övervinnas. Det är möjligt, att man även för städernas vidkommande får avstå från fullständig redovisning för annat än den borgerliga kommunalhushållningen.

Centralbyrån får i avseende å denna statistikgren som sin uppfattning uttala, att dess vidmakthållande i nuvarande omfattning, trots kostnaderna, bättre motsvarar statsnyttan än, trots de lägre kostnaderna, dess bedrivande i av sakkunniga förordat stympat skick. I händelse denna ämbetsverkets mening skulle biträdas, får centralbyrån emellertid framhålla, att åtgärder äro påkallade och böra kunna träffas för att, då nu balansperioden närmar sig slutet, resultaten av bearbetningen varda ej blott så snabbt som möjligt tillgängliga — det sker redan nu genom Statistisk årsbok — utan tillgängliga med någon kommenterande text. Det senast tillämpade systemet att sammanspara fyra års resultat för publikation har vidtagits i besparingssyfte men är i hög grad ägnat att förringa värdet av det arbete som finansstatistiken utför. Anordningar för tidigare publicitet äro obetingat nödvändiga, om nedlagda bearbetningskostnader skola motsvara sitt syfte. Då centralbyrån efter nedläggandet av Statistisk Tidskrift ej har tillgång, såsom andra statistikutgivande verk här och i utlandet, till någon egen periodisk publikation, får centralbyrån, intill dess detta önskemål kan varda realiserat, tänka sig andra utvägar, såsom att genom samarbete med de tre kommunala organisationerna, som alla äga egna tidskrifter, göra resultaten av varje års arbete tillgängligt för den intresserade allmänheten.

Skulle åter de sakkunnigas uppfattning vinna statsmakternas anslutning, har ämbetsverket givetvis att söka på lämpligaste sätt verkställa dessa intentioner. Därvid får centralbyrån, som uppmärksammat, att de sakkunniga för nästa budgetår icke tagit hänsyn till de personalindragningar, deras förslag till inskränkning kan föranleda, och uttryckligen uttalat, att den avsedda förändringen icke gärna torde böra ifrågakomma redan från och med 1 juli 1929, närmast uppehålla sig vid frågan om tidpunkten för förändringen.

För närvarande pågår bearbetningen av årgången 1926 för landskommunerna, årgången 1927 för städer och landsting samt landskommuner. Primärmaterialet är inkommet för år 1927 jämväl i fråga om landskommunerna. Blanketter för år 1928 skola efter gällande praxis utsändas i

mars eller april, senast maj. Det synes centralbyrån uppenbart, att ut-sändande till landskommunerna av dessa blanketter ej bör ske, därest någon bearbetning av denna årgång icke skall företagas. I händelse statsmakternas beslut ej vid angivna tidpunkt kan vara till ämbetsverket expedierat, avvaktar centralbyrån föreskrift hur i saken skall förfaras och förordar för sin del uppskov med blanketternas tryckning och utsändning, intill dess definitivt beslut kan vara ämbetsverket tillhanda.

I övrigt begränsar sig frågan till den, huruvida landskommunernas räkenskaper skola bearbetas även för år 1927. Centralbyrån förutsätter nämligen, att det pågående årgångsarbetet bringas till avslutning. Vid löpande budgetårs utgång beräknas de nu i arbete varande årgångarna 1926 och 1927 (städer och landsting) vara avslutade. Vid denna tidpunkt kan otvivelaktigt nuvarande anordning avklippas. Vad som talar däremot är intresset att, sedan uppgiftslämnarna nu utfört sitt arbet, inom verket färdigställas en fullständig kommunal finansstatistik även för år 1927. För en snabb avveckling talar åter den möjlighet, som därvid yppas, att med bibehållen men ej längre för finansstatistiken erforderlig biträdespersonal påskynda avarbetande av balansen å befolkningsstatistiken. Sett med hänsyn till hela arbetet inom centralbyrån, och då kommunalstatistikens fullständighet ändå skulle brytas med år 1928, förefalla större fördelar vara förenade med det tidigare avbrottet.

I fråga om förberedelser för den eventuella nya ordningen synes för närvarande intet annat behöva förekomma än att centralbyrån tar under ytterligare övervägande, huru respektive huruvida de tekniska svårigheter, som i det föregående omförmäls, kunna övervinnas och, därest så finnes påkallat, därom inberättar.»

Styrelsen för svenska landskommunernas förbund, som på sätt förut nämnts, beretts tillfälle att inkomma med yttrande i vad förevarande ärende angår frågan om den kommunala finansstatistikens omfattning, har i sin skrivelse den 2 februari 1929 — efter erinran om huvudpunkterna i besparingssakunnigas yttrande beträffande finansstatistiken — anfört följande:

Landskommu-
nernas för-
bund.

»Otvivelaktigt skulle en åtgärd av ifrågavarande art, varigenom den enskilde kommunalmanen skulle befrias från en direkt arbetsuppgift, av många hälsas med tillfredsställelse. Men som det kommunala arbetet lika litet som andra samhällsuppgifter får bestämmas av hänsyn till deras bekvämlighet, som hava att utföra uppdraget, torde arbetet med den kommunala finansstatistiken få bedömas från andra synpunkter än rent privata sådana, som avse lindring i en om ock tryckande arbetsbörda. När det därför gäller att bedöma kommunernas ställning till frågan om den kommunala finansstatistikens vara eller icke vara, torde det vara nödvändigt att bortse från de skäl, som ur bekvämlighetssynpunkt skulle kunna åberopas. Kan det anses, att statistiken är för det allmänna av betydelse, så underkasta nog kommunernas företroendemän sig det arbete, som är förenat med lämnandet av primäruppgifterna.

Beträffande betydelsen av själva finansstatistiken delar styrelsen icke de sakkunnigas mening, att den bör indragas. Från statens synpunkt torde det få anses angeläget, att, med ledning av ett statistiskt underlag, kunna bedöma såväl kostnaderna för de olika ändamål, kommunerna hava att tillgodose på grund av statsmakternas beslut eller på grund av egna initiativ, som andra förhållanden inom den kommunala verksamheten.

Och från kommunal synpunkt äro de statistiska uppgifterna av intresse dels för bedömande av utvecklingen inom den egna kommunen, dels och vid jämförelsen mellan olika kommuners förvaltning. För att detta skall kunna ske, är det emellertid nödvändigt, att publicering av det material, det här gäller, sker för varje kommun för sig med i huvudsak den specifikation, som nu lämnas i sammandrag länsvis och för hela riket. När därför de sakkunniga göra gällande, att största intresset inom svenska landskommunernas förbund, och sannolikt inom landskommunerna i allmänhet, huvudsakligen är inriktat på Årsbok för Sveriges kommuner, får detta icke betraktas som uttryck för den meningen, att i denna årsbok publicerat material är vad som kan vara erforderligt i fråga om den kommunala finansstatistiken. Först genom att få flertalet av de i publikationen 'Kommunernas finanser' för riket offentliggjorda siffror kommunvis återgivna, kommer denna statistik till sin rätt för landskommunernas förbunds och för kommunernas behov. Statistiken har också tidigare utgivits med individualuppgifter för samtliga kommuner, och då primärmaterialet i alla fall måste insamlas och bearbetas i samma omfattning för att få fram rikssiffrorna, skulle kostnaderna komma att inskränka sig till de egentliga tryckningskostnaderna.

De sakkunniga hava som skäl för sitt förslag om statistikens begränsning även anfört det otillfredsställande tillstånd, vari landskommunernas bokföring för närvarande befinner sig, och förmena, att statsmakterna en gång i framtiden, när landskommunernas bokföring bragts i bättre skick, ånyo kunna överväga frågan om statistikens utbyggande till större detaljrikedom jämväl för detta slag av kommuner. Utan att ingå på bedömande av det ur statistisk synpunkt betänkliga i den bristande kontinuitet, som därigenom uppstode, kan styrelsen icke förbigå de sakkunnigas resonemang utan att betona, vilken fara för den kommunala bokföringen ett upphävande av uppgiftsskyldigheten för den kommunala finansstatistiken skulle innebära. För närvarande utgör det formulär, enligt vilket kommunerna skola lämna uppgift till finansstatistiken, den enda ledning för enhetlig uppställning av kommunernas räkenskaper, som givnes. Föreliggande uppgiftsplikt är för många kassaförvaltare den enda anledningen att uppdela de kommunala inkomsterna och utgifterna på olika ändamål. Bortfaller denna anledning, är det fara värt, att en dylik uppdelning på många håll skulle komma att utebliva. Den enhetlighet i den kommunala bokföringen, som utgör en förutsättning för en tillförlitlig kommunal finansstatistik och som även ur andra synpunkter är synnerligen önskvärd, skulle därigenom bliva avsevärt svårare att genomföra.

Beträffande den kommunala bokföringens nuvarande tillstånd anser sig styrelsen böra framhålla, att landskommunernas förbund ägnar detta spörsmål sitt särskilda intresse. Genom landskommunernas förbunds upplysningsverksamhet och genom att tillhandahålla bokföringsböcker, som i uppställning ansluta sig till det statistiska formuläret, har en avsevärd förbättring under de senaste åren inträtt.

Under för handen varande omständigheter kan styrelsen därför icke tillråda, att statistiken över landskommunernas finanser inskränkes på sätt de sakkunniga ifrågasatt. Då emellertid ett stort behov gör sig gällande, att denna statistik uppställs och publiceras på ett för bedömande av de olika kommunernas ekonomiska liv mera överskådligt sätt, vore det önskvärdt, att Kungl. Maj:t toge under övervägande ett tillmötesgående av ett sådant önskemål.»

Besparingssakkunniga hava vidare, vad angår finansstatistiken, yttrat sig angående behovet av personal för denna gren av den officiella statistiken. De sakkunnigas utlåtande innehåller i denna del följande:

»Vad åter personalen angår är det ganska uppenbart, att tredje byrån har en onödigt stort tilltagen organisation även för sina nuvarande uppgifter. En byråchef, en förste aktuarie och en aktuarie kunna icke, sedan förefintlig balans numera avarbetats, vara erforderliga för utarbetande av den kommunala finansstatistiken samt den kommunala årsboken. Det kan knappast rada något tvivel om att åtminstone en av dessa tjänster är överflödig. Närmast till hands liggande kunde det måhända under sådana förhållanden synas vara att indraga förste aktuariefattningen, varigenom kommunalstatistiken skulle komma att i avseende på ordinarie tjänstemän bli jämställd med befolkningsstatistiken och jordbruksstatistiken. De skäl, som de sakkunniga anfört för byråchefsfattningen bibehållande, tala också för denna lösning. Emellertid är det självklart, att dessa skäl icke kunna motivera inrättandet eller bibehållandet av flera byråchefsfattningar än som betingas av arbetets art och omfattning. De sakkunniga hava redan anslutit sig till en uppfattning av befolkningsstatistikens vikt och betydelse, som har till konsekvens, att ledaren för befolkningsstatistiken måste vara av byråchefslönegrad och tjänsteställning. Beträffande jordbruksstatistiken hava de sakkunniga varit mera tveksamma, men hava dock ansett en byråchefsfattning här kunna motiveras under förutsättning att statistiken över fisket, mejerierna, kassorna för jordbrukskredit, fattigvården och barnavården tillika med den egentliga jordbruksstatistiken samlas till en avdelning. I jämförelse med de uppgifter och det ansvar, som alltså ansetts kunna motiveras av de övriga två byråchefsfattningarna, förefaller det, som om kommunalstatistiken skulle erbjuda ett allt för ringa arbetsfält för en tredje byråchef. Att så är förhållandet blir också klart, när man tager i betraktande de omständigheter och skäl, som anförts för en byråchefsfattning på finansstatistiken vid de tillfällen, då statistiska centralbyråns organisation varit uppe till behandling av Kungl. Maj:t och riksdagen. Då denna byråchefsfattning inrättades år 1912, var förutsättningen härför, att finansstatistiken skulle omfatta icke blott kommunernas utan även statens finanser ävensom en sammansättning av båda. Vidare tänkte man sig en statistik över kommunaltekniska företag samt en årlig inkomst- och förmögenhetsstatistik, och dessutom pekades på att finansstatistiska byrån skulle stå till chefens för finansdepartementet förfogande för särskilda utredningar. Av allt detta, som skulle läggas till kommunalstatistiken, har blivit så gott som intet. Statens finanser behandlas endast i statistisk årsbok, och denna uppgift har icke tilldelats finansstatistiska byrån. En statistik över kommunaltekniska företag har aldrig kommit till stånd. Den årliga inkomst- och förmögenhetsstatistiken har indragits, och utarbetandet av densamma för de två år, då sådan förekommit, har heller icke fallit under finansstatistiska byråns handläggning. Upptagandet av dylik statistik i folkräkningarna hör icke heller till byråns domvärjo. Och vad slutligen finansdepartementets behov av statistiska utredningar beträffar, tillgodoses detta behov numera av en särskild statistiker (förste aktuarie) inom departementet. Skulle särskilda statistiska utredningar av större omfattning i framtiden av departementet påkrävas, torde den saken kunna ordnas genom förordnande därtill av särskild person, utan att därför en byrå-

chef i statistiska centralbyrån behöver stå så att säga i disponibilitet. Så gott som alla de arbetsuppgifter utom kommunalstatistiken, som från början avsågos motivera en särskild byråchef för statistiska centralbyråns finansstatistiska avdelning, hava sålunda genom utvecklingen kommit att antingen förläggas å andra håll eller ock alls icke kommit till stånd.»

I anslutning härtill hava de sakkunniga yttrat: Det syntes alltså vara uppenbart, att även om den kommunala finansstatistiken bibehölles i hela sin nuvarande omfattning och detaljriktighet, en särskild byråchefsbefattning icke erfordrades för densamma. Under sådana förhållanden syntes alltså den rationellaste lösningen vara, att byråchefsbefattningen på tredje byrån indroges. All sannolikhet talade för att den återstående personalen, möjligen med någon tidvis förstärkning med extra arbetskraft (amanuens), vore tillräcklig för arbetets behöriga fortgång efter de numera väl utstakade linjer, som för detta arbete uppdragits.

Skulle åter — fortsätta de sakkunniga — den mot kommunalstatistiken riktade kritiken föranleda mera betydande sammandrag av materialet för landskommunerna och avsevärdare inskränkningar i bearbetning och publicering, syntes ytterligare reduktion av den för finansstatistiska avdelningen avsedda personalen kunna vidtagas. Medan sålunda det normala personalbehovet vid finansstatistiken med dess nuvarande omfattning beräknades uppgå till — utom förste aktuarien — en aktuarie, 1/3 förste amanuens samt omkring 9 biträden (inberäknat kansliskrivaren), skulle genomförandet av de sakkunnigas förslag rörande inskränkningar i den kommunala finansstatistiken, såvitt nu kunde bedömas, medföra, att personalen kunde begränsas till tre å fyra tjänstemän, utom ledaren. Då det emellertid icke gärna syntes böra ifrågakomma att åvägabringa den avsedda förändringen redan från och med den 1 juli 1929, hade de sakkunniga vid framläggande av förslag till stat för centralbyrån för budgetåret 1929/1930 funnit sig icke böra taga hänsyn till de personalindragningar, som i förevarande sammanhang kunde bliva möjliga.

Besparings-sakkunnigas förslag ang. organisation och personalbehov. Den granskning, som de sakkunniga sålunda ägnat de olika av statistiska centralbyrån omhändertagna grenarna av den officiella statistiken och personalbehovet för bearbetandet av det statistiska materialet, har föranlett de sakkunniga att i avseende å centralbyråns organisation och personal framlägga de i det följande omförmälda förslagen.

Avdelningar och avdelningschefer. Till en början upptaga de sakkunniga till närmare behandling spörsmålet om tjänsteställningen för cheferna för byråerna eller avdelningarna och den därmed sammanhängande frågan om byråindelningen inom centralbyrån.

De sakkunniga hava därvid först erinrat, att de kommit till den uppfattningen, att tillräckliga skäl icke föreläge för den av aktuarierna förordade åtgärden att sänka samtliga byråchefsbefattningarna till förste

aktuariefattningar i lönegraden B 26. Att detta icke borde ske i fråga om den byråchef, som hade den närmaste ledningen av och ansvaret för befolkningsstatistiken, syntes vara alldeles uppenbart. Ehuru de sakkunniga icke velat härutinnan framlägga ett formligt förslag, ansågo de, att denna chefsplats tvärtom borde omgärdas med sådana kompetensvillkor, att garantier förelåge att för befattningen vinna en statistiker av framstående vetenskaplig läggning och verklig forskarbegåvning.

Däremot hava de sakkunniga funnit, att byråchefsbefattningen å finansstatistiken såsom överflödig bör indragas och dess nuvarande innehavare föras på övergångsstat. I fråga om de skäl, som ligga till grund för detta förslag, torde få hänvisas till de sakkunnigas nyss återgivna uttalanden i samband med granskningen av centralbyråns finansstatistiska arbetsuppgifter.

Beträffande byråchefsbefattningen för andra byrån hava, som nämnt, de sakkunniga varit mera tveksamma och utveckla sin ståndpunkt i frågan sålunda:

»Att ensamt för jordbruksstatistikens skull bibehålla en så hög befattning kunde möjligen anses vara strängt taget obehövt, ehuru väl vår moderna jordbruksstatistik uppenbarligen erbjuder problem av den svårighetsgrad rent tekniskt sett och å andra sidan är av den betydelse både vetenskapligt och i synnerhet praktiskt sett, att höga kompetenskrav måste ställas även på ledaren för denna statistik. I samma riktning talar den omständigheten, att ett betydelsefullt internationellt samarbete råder på jordbruksstatistikens område. Den nuvarande chefen för statistiska centralbyråns andra byrå har sålunda bland annat representerat vårt land i det internationella lantbruksinstitutets i Rom generalförsamling och har av institutet kallats till ledamot av dess vetenskapliga råd i sektionen för jordbruksstatistik. Tar man så i betraktande, att till jordbruksstatistiken i vidare mening hör icke blott statistiken över jordbruk och boskapsskötsel utan jämväl statistiken över mejerier och fiske samt över centralkassorna för jordbrukskredit ävensom att den allmänna sparbanksstatistiken samt fattigvårdsstatistiken med fördel visat sig kunna ställas under samma ledare som statistiken över jordbruk, boskapsskötsel och binärningar — med någon av de mera omfattande grenarna av statistiken måste dessa mindre grenar, liksom för framtiden även barnavårdsstatistiken, i varje fall föras samman under en gemensam ledning — så blir arbetsområdet och ansvaret så stort, att chefsbefattningen i fråga knappast kan föras i lägre lönegrad än B 30. Slutligen tillkommer en omständighet som gör, att en sänkning av nämnda befattnings lönegrad sannolikt icke för överskådlig tid framåt skulle medföra någon besparing för statsverket. Den nuvarande innehavaren av den ordinarie tjänsten som byråchef å andra byrån är nämligen jämförelsevis ung, och hans förande på övergångsstat skulle av allt att döma under lång tid framåt innebära blott en rent formell besparingsåtgärd, vilken dessutom alldeles i onödan skulle föregripa den omprövning av nu förevarande spörsmål, som statsmakterna torde få anledning verkställa, då tjänsten i fråga en gång blir ledig.»

De sakkunniga hava därför kommit till den slutliga uppfattningen, att chefstjänsten å nuvarande andra byrån borde bibehållas i sin nuvarande lönegrad ävensom att någon väsentlig ändring i tjänst innehavarens nuvarande arbetsområde icke påfordrades.

Den av de sakkunniga föreslagna byråindelningen i övrigt motiveras av dem på följande sätt:

»Den kommunala finansstatistiken samt de övriga statistiska uppgifter, som för närvarande åligga tredje byrån, skulle efter byråchefstjänstens indragning komma att stå under ledning av en förste aktuarie. Det synes emellertid hart när ogörligt, att den avdelning, som sålunda uppstår, underordnas någon av de två kvarstående byråchefsbefattningarna. Det skulle allt för mycket utöka byråchefens å nuvarande andra byrån arbetsområde och ansvar, om avdelningen fördes under hans byrå, och vad första byrån beträffar, synes det de sakkunniga, att denna redan nu är allt för omfattande. Därvarande byråchef torde få fullt tillräckligt arbetsfält i och med ledningen av befolkningsstatistiken samt den befolkningsstatistiken i vissa avseenden närstående valstatistiken. De sakkunniga måste därför föreslå, att rättsstatistiken utbrytes ur första byrån. Det kunde då måhända tyckas, att finansstatistiken och rättsstatistiken kunde sammanföras och bilda en byrå. För att få en byråchef även för denna byrå kunde man då indraga förste aktuarietjänsten å nuvarande tredje byrån i stället för byråchefstjänsten. En sådan lösning vore emellertid med stor sannolikhet föga lycklig. Ty dels äro de två grenarna, finansstatistiken och rättsstatistiken, allt för disparata att lämpligen sammanföras till en byrå, dels synas bestämda fördelar vara att vinna genom att låta dessa två grenar utgöra självständiga avdelningar under var sin förste aktuarie som avdelningschef. De sakkunniga hava redan pekat på dessa fördelar på tal om aktuariernas organisationsförslag. Dessutom blir denna anordning uppenbarligen billigare, i det att två förste aktuariers lön blir lägre än en byråchefs plus en förste aktuarie, detta även för den händelse en uppflyttning av de två förste aktuarierna i lönegraden B 26, såsom de sakkunniga här nedan föreslå, skulle bli en följd av deras självständigare ställning och ökade ansvar. Att byråindelningen inom centralbyrån genom en sådan anordning brytes, synes icke medföra annan olägenhet, än att det blir i viss mån olämpligt att bibehålla benämningen byråer å de två större avdelningarna, vilkas chefer enligt ovanstående motivering skulle ha högre lön och tjänsteställning. Men redan som det nu är innebär uppdelningen av statistiska centralbyrån å tre byråer en viss brist på logik i benämningarna.

Det är de sakkunnigas uppfattning, att de två kvarstående byråcheferna liksom förut och med samma åligganden och befogenheter som förut böra vara ledamöter av statistiska centralbyrån. Så synes däremot icke behöva generellt vara fallet med förste aktuarierna å rätts- och finansstatistiken, vilka såsom föredragande i ärenden tillhörande deras avdelningar jämlikt instruktionens § 8 mom. 4 endast vad dessa ärenden beträffar ingå som ledamöter av centralbyrån. Däremot synes det de sakkunniga, att nämnda förste aktuarier, på grund av den sålunda föreslagna självständigare ställningen som avdelningschefer med föredragningskyldighet samt det större ansvar, som ålägges dem, jämlikt rådande avlösningsprinciper böra något uppflyttas i lönegrad, eller från lönegraden B 24 till B 26.

Utan att därför vilja närmare ingå på frågan om de lämpligaste benämningarna å centralbyråns olika underavdelningar och titlarna å deras chefer vilja de sakkunniga i fortsättningen använda benämningarna 'avdelning' och 'avdelningschef' även i de fall, då fråga är om avdelning, som anses böra stå under ledning av tjänsteman i lönegraden B 30 och i ledamots tjänsteställning.»

Fördelningen av de statistiska arbetena i centralbyrån skulle alltså enligt de sakkunnigas förslag bliva följande:

En avdelning för befolkningsstatistik och valstatistik. (Chef i lönegrad B 30.)

En avdelning för rättsstatistik och äktenskapsregister. (Chef i lönegrad B 26.)

En avdelning för jordbruksstatistik, mejeristatistik, fiskeristatistik, statistik över centralkassorna för jordbrukskredit, fattigvårds- och barnavårdsstatistik ävensom, för den händelse annan förläggning ej anses lämpligare, sparbanksstatistik. (Chef i lönegrad B 30.)

En avdelning för kommunal finansstatistik, skattetaxeringar och Årsbok för Sveriges kommuner. (Chef i lönegrad B 26.)

Härefter hava de sakkunniga yttrat sig angående behovet av annan personal än den i chefsställning samt dylik personals löneförhållanden m. m.

Då inga avgörande skäl för en sänkning av *bibliotekariens* lönegrad och tjänsteställning synts de sakkunniga kunna förebringas, hava de icke funnit skäl föreslå någon ändring i denna tjänst eller beträffande bibliotekariens uppgifter och arbetsområde.

I likhet med vad som genomförts för vissa andra ämbetsverk hava de sakkunniga beträffande *registratorstjänsten* i statistiska centralbyrån föreslagit, att densamma placerades i 14:de lönegraden.

Beträffande *vaktpersonalen* hava de sakkunniga icke funnit anledning föreslå någon ändring.

Innan de sakkunniga behandlat frågorna rörande den övriga personal, som borde uppföras å den ordinarie staten, samt behovet av extra personal, hava de berört frågan om den ordinarie *biträdespersonalens lämpliga uppdelning i olika grader* och placering å löneskalan och härutinnan yttrat följande:

»De sakkunniga tillåta sig då först erinra om det uttalande, som gjordes i de sakkunnigas skrivelse till herr statsrådet den 19 oktober 1928 med förslag angående kommerskollegium (sid. 33—35). De sakkunniga framhålla här, huru det vid de sakkunnigas undersökningar av arbetsförhållandena inom olika myndigheter, och särskilt i fråga om ämbetsverk med företrädesvis statistiska arbetsuppgifter, framgått, att det ofta nog i praktiken icke är möjligt att upprätthålla någon bestämd skillnad i avseende å arbetsuppgifternas kvalitet mellan biträden av olika grader. Biträden i olika grader äro ofta sysselsatta med göromål av alldeles samma slag; en mot uppdelningen i avlöningsgrader svarande differentiering av arbetsuppgifterna efter högre och lägre kvalitet har med andra ord i dessa fall icke varit möjlig.

Övrig personal.

De sakkunniga hava under antydda förhållanden ifrågasatt, huruvida icke en revision av biträdesbefattningarnas avlöningsförhållanden borde komma till stånd, varvid främst borde undersökas frågan om möjligheten av införande av en normalgrad för samtliga biträdesbefattningar, med bibehållande av biträdesbefattningar av högre grad endast i de relativt fåtaliga fall, då det verkligen är möjligt att utdifferentiera vissa bestämda göromål av högre kvalitet. I denna sin uppfattning hava de sakkunniga bestyrkts av motiveringen i statistiska centralbyråns skrivelse till Konungen den 6 november 1928 med hemställan, om utbytande av en kanslibitträdesbefattning mot en skrivbitträdesbefattning rörande vilken hemställan de sakkunniga efter remiss avgivit utlåtande den 23 november 1928. Emellertid anse sig de sakkunniga böra fortfarande vidhålla sin i det ovannämnda förslaget rörande kommerskollegium intagna ståndpunkt, att förevarande spörsmål torde böra upptagas till behandling i ett sammanhang för statsförvaltningen i dess helhet och då enligt de sakkunnigas mening lämpligen i samband med den igångsatta utredningen rörande avvecklingen av systemet med dyrtidstillägg och vissa i sammanhang därmed stående spörsmål. Det följer härav, att de sakkunniga, i likhet med vad som skedde beträffande kommerskollegium, vid uppgörande av förslag till personalstat för statistiska centralbyrån ansett sig i det stora hela böra utgå från de nu rådande förhållandena i avseende på biträdespersonalens fördelning i lönegrader.»

Vid bedömandet av personalbehovet hava de sakkunniga, förutom vad som ovan anförts vid behandlingen av de olika grenarna av det statistiska arbetet, yttrat följande:

»Det har i aktuariernas skrivelse framhållits, att handläggningen av de inre administrativa ärendena i statistiska centralbyrån (personal-, lokal-, inköps- och kassaärenden) är ganska opraktiskt organiserad, i det ätt dessa ärenden uppdelats på de tre byråcheferna och för dem medför åtskillig tids-spillan och intrång i deras rent statistiska verksamhet. De sakkunniga hava genom iakttagelser och förfrågningar på ort och ställe funnit dessa påståenden i huvudsak bestyrkta. Med den organisation på fyra avdelningar, som de sakkunniga föreslagit, skulle det uppenbarligen vara ännu mera opraktiskt och förorsaka ytterligare omgång, om nämnda ärenden uppdelades på dessa avdelningars chefer. Och att lägga dem på endera eller bägge de högre avdelningscheferna i ledamots ställning torde medföra ännu större olägenheter för deras egentliga verksamhet än vad nu är fallet. Aktuarierna hava föreslagit en sekreterare i lönegraden B 26 att handhava bl. a. dessa ärenden. De sakkunniga kunna emellertid icke biträda detta förslag utan anse, att en tjänsteman i aktuariers grad mycket väl kan omhändera dessa ärendena i fråga och föredraga dem inom centralbyrån. För denna anordning behöver ingen ny tjänst inrättas. Den nuvarande registratören är tillika aktuarie på avdelningen för jordbruksstatistik m. m. och handhaver där arbetet med sparbanksstatistiken och författandet av dithörande årsberättelse. Enligt uppgift kräver detta arbete ungefär halva hans tid och arbetskraft. I och med registratorsgöromålens förflyttning från denne tjänstemans omedelbara handläggning blir han alltså i stånd att övertaga nu ifrågavarande göromål med de interna ärendena. En sådan anordning har synts de sakkunniga så mycket lämpligare, som svårigheter annars uppstå att finna jämn sysselsättning för denna tjänsteman eller eventuellt någon annan tjänsteman, vars arbete han eljest kunde tänkas få delvis övertaga. Att helt indraga nu ifrågavarande aktuarietjänst synes knappast kunna ifrågasättas.

Registratorsgöromålen kräva enligt uppgift för närvarande cirka 7 månaders arbete av registratören och 5 månaders arbete av ett kanslibitråde, alltså inalles jämnt 12 arbetsmånader. Enligt den hittillsvarande ordningen har registratorns arbetstid, på sätt ovan nämnts, utfyllts med arbete med sparbanksstatistiken. Då en registratorsbefattning i 14:e lönegraden inrättas, synes denna befattnings innehavare lämpligen kunna jämte registratorsgöromålen utföra de på kansliskrivaren ankommande arbetsuppgifterna å någon avdelning, förslagsvis finansstatistiska avdelningen. Till följd härav synes den för finansstatistiska byrån avsedda kansliskrivartjänsten kunna indragas.

På biblioteket finnes utom förste aktuariefattningen en aktuariefattning. De tillförordnade innehavarna av dessa båda befattningar ägna hela sin arbetskraft åt biblioteket och arkivet samt därmed sammanhängande göromål. Dessutom sysselsättes å biblioteket en amanuens under tre månader och ett skrivbiträde under en halv månad. Det har förefallit de sakkunniga, att aktuariefattningen å biblioteket icke utan fördel bör kunna utbytas mot ett bibliotekstekniskt utbildat och språkkunnigt biträde, som i betraktande av de nämnda kvalifikationerna torde böra placeras i 11:e lönegraden. Då en aktuariefattning inom centralbyrån för närvarande är vakant, skulle indragningen av aktuarien på biblioteket icke behöva medföra någon tjänstemans överförande på indragnings- eller övergångsstat.»

Den *ordinarie personal*, som de sakkunniga funnit vara för statistiska centralbyråns arbeten för närvarande behövlig, är följande:

*Förslag om
personalför-
teckning, stat
och anslag.*

Avdelningen för befolkningsstatistik m. m.

1 chef, tillika ledamot i centralbyrån	B 30
1 förste aktuarie	B 24
1 kansliskrivare	B 11
8 kanslibiträden	B 7
6 kontorsbiträden	B 4
1 skrivbiträde	B 2

Avdelningen för rättsstatistik m. m.

1 chef	B 26
1 aktuarie	B 21
1 kansliskrivare	B 11
3 kanslibiträden	B 7
5 kontorsbiträden	B 4

Avdelningen för jordbruksstatistik m. m.

1 chef, tillika ledamot i centralbyrån	B 30
1 aktuarie	B 21
1 kansliskrivare	B 11
2 kanslibiträden	B 7
7 kontorsbiträden	B 4

Avdelningen för finansstatistik m. m.

1 chef	B 26
1 aktuarie	B 21
2 kanslibiträden	B 7
1 kontorsbiträde	B 4
1 skrivbiträde	B 2

Biblioteket.

1 bibliotekarie	B 24
1 biblioteksassistent	B 11

Kansli och registratorskontor.

1 aktuarie	B 21
1 registrator	B 14

Vaktexpeditionen.

1 förste expeditionsvakt	B 7
1 expeditionsvakt	B 5

I anslutning till denna förteckning yttra de sakkunniga, att alldeles oavsett den sålunda angivna fördelningen av befattningarna å olika avdelningar, vilken uppgjorts för beräkningen av personalbehovet, det själfvallet borde stå ämbetsverket fritt att förfoga över personalen i och för dennas placering till tjänstgöring å den avdelning inom verket, som befunnes med hänsyn till arbetets behöriga gång lämpligast.

Beträffande *den icke-ordinarie och extra personalen* yttra de sakkunniga:

»Utöver denna ordinarie personal har centralbyrån för närvarande en relativt stor, på de olika avdelningarna fördelad icke-ordinarie personal. Av extra ordinarie tjänstemän finnas sålunda för närvarande 7 förste amanuenser, 1 andre amanuens och 24 e. o. skrivbiträden. Två av amanuenserna hava tjänstgjort som t. f. aktuarier, den ene å den vakanssatta aktuarie-tjänsten, den andre som vikarie för tillförordnade bibliotekarien å dennes aktuarietjänst. Genom den föreslagna indragningen av en aktuariebefattning samt bibliotekariebefattningens återbesättande med ordinarie innehavare upphöra båda dessa förordnanden. Genom sistnämnda återbesättande skapas i stället viss befordringsmöjlighet.

Vad slutligen beträffar de extra befattningshavarna är behovet av sådana mycket växlande; huvudsakligen betingat av de periodiskt återkommande arbetena med folkräkningar, jordbruksräkningar och valstatistik samt det eventuellt förefintliga behovet av extra personal för avarbetande av arbetsbalansen.»

Beträffande *anslaget till bibliotekets underhållande*, vilket de senaste åren utgått såsom reservationsanslag å 3,000 kronor, hava de sakkunniga inhämtat, att härav nära hälften åtginge till inbindning, cirka en fjärdedel till prenumerationså viktigare statistiska tidskrifter och att sålunda endast omkring 800 kronor återstode för egentliga bokinköp. Ett stort antal, företrädesvis officiella, statistiska publikationer erhöle centralbyrån dock utan särskild kostnad genom byte. De sakkunniga hade icke för sin del velat nu föreslå någon höjning av förevarande anslag, men man syntes icke kunna undgå att finna nämnda anslag otillräckligt att underhålla ett ens någorlunda fullständigt statistiskt specialbibliotek.

Enligt de sakkunnigas i det föregående framställda förslag skulle i fråga om de ordinarie befattningarna i centralbyrån följande förändringar vidtagas:

1 byråchefstjänst (B 30) indrages;

2 förste aktuarietjänster (B 24) uppflyttas till befattningar såsom avdelningschefer i lönegraden B 26;

1 aktuariebefattning (B 21) utbytes mot en förste aktuarietjänst (B 24);

1 aktuarietjänst (B 21) indrages;

1 registratorstjänst i lönegraden B 14 inrättas;

1 befattning såsom biblioteksassistent i lönegraden B 11 inrättas;

1 kansliskrivartjänst (B 11) indrages.

Då vidare föreståndaren för biblioteket (nu förste aktuarie) enligt de sakkunniga syntes böra erhålla benämningen bibliotekarie, skulle följaktligen *antalet ordinarie befattningar i statistiska centralbyrån* enligt de sakkunnigas förslag vara bestämt på följande sätt:

Befattning	Lönegrad
1 överdirektör	A 2
2 avdelningschefer (byråchefer)	B 30
2 avdelningschefer	B 26
1 bibliotekarie	B 24
1 förste aktuarie	B 24
4 aktuarier	B 21
1 registrator	B 14
1 biblioteksassistent	B 11
3 kansliskrivare	B 11
1 förste expeditionsvakt	B 7
15 kanslibiträden	B 7
1 expeditionsvakt	B 5
19 kontorsbiträden	B 4
2 skrivbiträden	B 2

I fråga om de med genomförandet av de sakkunnigas förslag sammanhängande åtgärder hava de sakkunniga yttrat följande:

»Vad övergången till den nya staten beträffar hava de sakkunniga i det föregående uttalat sig för att byråchefen å finansstatistiska byrån uppföres å övergångsstat. De sakkunniga utgå vidare ifrån att förste aktuarien på rättsstatistiska avdelningen samt förste aktuarien å finansstatistiska byrån komma att uppflyttas till befattningarna såsom avdelningschefer för rättsstatistiska, respektive finansstatistiska avdelningen. Så länge nyssnämnde byråchef kvarstår i tjänsten, torde emellertid uppflyttningen av förste aktuarien å finansstatistiska byrån icke böra äga rum. Häröfver torde en anmärkning böra fogas till staten. Emellertid synes det billigt, att därest under ledighet för bemälda byråchef ledningen av finansstatistiska avdelningen omhänderhaves av förste aktuarien, denne därvid kommer i åtnjutande av vikariatsersättning, som om han uppehölle tjänsten i lönegraden B 26.

Vad angår den av de sakkunniga föreslagna befattningen såsom förste aktuarie å befolkningsstatistiska avdelningen, synes denna tjänst böra i vanlig ordning sökas och tillsättas.

Enligt de sakkunnigas förslag skulle aktuarietjänsternas antal bestämmas till fyra. Då emellertid fem ordinarie innehavare av aktuarietjänst för närvarande finnas i centralbyrån, synes övergången lämpligen böra ordnas så, att fem aktuarietjänster tills vidare få kvarstå å ordinarie staten, men att till denna fogas en anmärkning av innehåll, att en aktuarie-tjänst är övertalig och vid inträffande ledighet skall indragas.

Då tre av kansliskrivartjänsterna i centralbyrån för närvarande äro vakanta, kan den föreslagna minskningen av antalet dylika tjänster utan vidare genomföras från och med ingången av budgetåret 1929/1930.

Vad nu anförts gäller under förutsättning, att någon inskränkning av den kommunala finansstatistikens omfattning icke kommer till stånd. I den mån de sakkunnigas förslag i denna del genomföres, torde personalstyrkan få undergå därav betingad inskränkning.»

Beträffande beräkning av stat för statistiska centralbyrån och anslagsberäkningen m. m. innehåller de sakkunnigas utlåtande följande:

»De förut omförmälda, i ordinarie staten för ämbetsverket uppförda anslagen till avlöningar till ordinarie tjänstemän och till vikariatsersättningar — för innevarande budgetår 228,000 kronor, respektive 27,000 kronor — hava beräknats på grundval av de faktiskt utbetalda avlöningsbeloppen för budgetåret 1925/1926 (statsverkspropositionen till 1927 års riksdag, sjunde huvudtiteln, sid. 19 f.). På sätt under senare år förfarit beträffande staterna för statsdepartementen och vissa centrala ämbetsverk torde det särskilda vikariatsersättningsanslaget böra utgå ur centralbyråns stat, varefter samtliga vikariatskostnader för uppehållande av ordinarie befattningar komma att bestridas från anslaget till avlöningar till ordinarie tjänstemän. Sistnämnda anslag torde härvid böra omräknas efter de i allmänhet vedertagna grunderna för bestämmande av departementens och de centrala ämbetsverkens motsvarande anslag. I enlighet härmed hava de sakkunniga beräknat anslaget till 232,176 kronor eller i avrundat belopp 232,200 kronor. Härutöver torde erfordras ett anslag till avlöningar till tjänstemän å övergångsstat å 11,500 kronor.

I ordinarie staten för centralbyrån ingår vidare, på sätt ovan omförmälts, ett anslag till avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m., för närvarande bestämt till 29,300 kronor. Härutöver finnes emellertid i det för statistiska centralbyråns verksamhet på extra stat anvisade reservationsanslaget — för innevarande budgetår tillhopa 56,400 kronor — beräknad en post å 17,400 kronor till förstärkning av ordinarie anslagsposten för avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m. samt en post å 10,000 kronor till avarbetande av arbetsbalans. Beträffande sistnämnda post har ämbetsverket — enligt vad de sakkunniga inhämtat — i sin framställning om anslagsäskanden för nästkommande budgetår hemställt, att densamma måtte för budgetåret 1929/1930 beräknas till 5,000 kronor.

Efter förslag till 1926 års riksdag vidtogs beträffande de olika departementens anslag till avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare från och med budgetåret 1926/1927 den förändringen, att dessa anslag, som tidigare varit begränsade, erhöilo förslagsanslags natur. Anslagen specificerades härvid på tre skilda poster, av vilka två poster, som icke skulle få överskridas, avsågos, den ena för grundavlöningar till extra ordinarie tjänstemän och den andra för extra befattningshavare, tillfällig personal, renskrivning, övertidsersättning m. m., medan från den tredje posten, som

beräknades förslagsvis, skulle utgå vad som erfordrades till beredande av avlöningsförhöjningar åt extra ordinarie tjänstemän ävensom enligt gällande författningar uppkommande kostnader för läkarvård jämte läkemedel och dylikt samt begravningshjälp till sådan personal. Avsikten var härvid, att jämväl för övriga nyreglerade verk efter hand genomföra denna omläggning. Vid vissa centrala ämbetsverk har ock sedermera en dylik uppställning av anslaget till avlöningar till icke-ordinarie personal genomförts.

Även beträffande statistiska centralbyrån torde en dylik förändring av sättet för beräkningen av anslaget till avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare n. m. böra vidtagas. Då emellertid beloppet av anslagsmedel till den icke-ordinarie personalen i avsevärd utsträckning blir beroende av huruvida och från vilken tidpunkt de sakkunnigas förslag rörande inskränkningar i den kommunala finansstatistiken genomföres, hava de sakkunniga ansett sig icke böra framlägga något förslag rörande anslagets beräkning efter den nya uppställningen. De sakkunniga förutsetta, att i samband med en omläggning av anslagets uppställning samtliga medel, som erfordras för den i ämbetsverket normalt behöfva icke-ordinarie personalen, inräknas i det ordinarie anslaget samt att medel för anställande av sådana tillfälliga arbetskrafter som krävas för avarbetande av balans eller eljest för övergående arbetsuppgifter, anvisas såsom begränsat anslag på extra stat. Förstärkningsanslagets karaktär av reservationsanslag synes de sakkunniga böra bortfalla.»

De förändringar i fråga om den ordinarie personalen, som av de sakkunniga i det föregående föreslagits, innebära, yttra de sakkunniga slutligen, fullständigt genomförda, en kostnadsminskning av omkring 11,000 kronor utom dyrtidstillägg eller inberäknat dyrtidstillägg omkring 12,800 kronor, vartill, om de sakkunnigas förslag rörande inskränkningar i den kommunala finansstatistiken genomfördes, en ytterligare, ganska betydande minskning av avlöningskostnaderna komme.

Som den centrala organisationsfrågan torde få anses, om ämbetsverkets år 1918 genomförda byråindelning skall bibehållas eller avlösas av annan organisation. Det må erinras, att centralbyrån nu är uppdelad på tre byråer jämte biblioteket, med tre ordinarie ledamöter men fyra föredragande, i det bibliotekarien har ledamots ställning i ärenden som röra bibliotek och arkiv. De sakkunniga hava nu föreslagit en uppdelning på fyra avdelningar för de olika statistikgrenarna, jämte å ena sidan bibliotek och arkiv samt å andra sidan kansli och registratorskontor, vardera företrädda av sin föredragande, inalles sex. Bland dessa skulle två vara ordinarie ledamöter av ämbetsverket. Uti en till de sakkunniga ingiven skrivelse av verkets samtliga aktuarier har åter förordats en uppdelning av arbetsområdet på åtta likaställda föredragande.

I fråga om ämbetsverkets byråindelning har verket anfört följande:

»Vid jämförelse mellan de framställda organisationsförslagen och verkets nuvarande organisation finner sig centralbyrån böra ge sin anslutning i väsentliga delar till det av besparingssakkunniga avgivna för-

*Statistiska
centralbyrån
ang. organi-
sation och
personal.*

*Byråindel-
ning.*

slaget. Detta synes bilda en lyckligt funnen median mellan nuvarande organisation och aktuariernas längre gående decentralisationsyrkande. Uti den omfattning decentralisationen inom verket erhållit i sakkunnigas förslag torde någon allvarigare olägenhet ej vara att belara av den gamla byråindelningens övergivande. Som avgjorda fördelar få betecknas, att de främsta arbetsledarna få odelat ägna sig åt statistiskt arbete, samt att ökad självständighet i ställningen beretts åt ett par andra tjänstemän, vilka såsom föredragande skulle ha att svara för var sina avgränsade arbetsområden.

En längre gående uppdelning hade centralbyrån däremot funnit sig nödsakad att avstyrka, enär den ytterligare specialisering därmed följt hinderligt skulle motverka den cirkulation mellan olika arbetsområden, som till fromma för det statistiska arbetets livaktighet och för tjänstemännens mer mångsidiga utbildning nu kunnat försiggå och jämväl efter genomförandet av sakkunnigas förslag kan i viss utsträckning tillämpas. På ett område, befolkningsstatistiken, skulle för övrigt uppdelningen, såsom centralbyrån redan i anslutning till sakkunnigas mening antytt, närmast vara ett hinder för det statistiska arbetets ändamålsenliga bedrivande.

I fråga om de i aktuariernas skrivelse framförda synpunkterna, vilka centralbyrån ej finner anledning uppta till behandling i vidare mån än de föranlett uttalande eller förslag av de sakkunniga, får ämbetsverket för övrigt uttala sitt instämmande i sakkunnigas uttalande om det betänkliga i en organisationsform, som utesluter befordran till högre tjänst än förste aktuarier. Redan detta är ett starkt skäl för bibehållande av byråchefstjänster inom verket.

Vad sakkunniga anfört och förordat i fråga om de föredragandes och andra tjänstemäns ställning till byråchefen, respektive verkschefen, kan så mycket mindre föranleda invändning från centralbyrån som angivna riktlinjer praktiskt taget sammanfalla med den praxis, som inom ämbetsverket redan förekommer.

Mot grundlinjerna till organisationen, med de inre administrativa ärendena utbrutna från de nuvarande byråerna och förlagda till kansli och registratorskontor, med bibliotek och arkiv bibehållna under självständig ledning, samt det egentliga statistikarbetets bedrivande inom fyra avdelningar: för befolkningsstatistik, rättsstatistik, jordbruksstatistik m. m. och finansstatistik har centralbyrån sålunda icke någon vägande anmärkning att rikta utan finner den i det hela tilltalande och ändamålsenlig.

Vad angår ärendefördelningen mellan avdelningarna har det syntts tveksamt, huruvida äktenskapsregistret — i det hela ett främmande, rent administrativt element uti ett statistiskt verk — borde hänföras under den befolkningsstatistiska eller den rättsstatistiska avdelningen. Med hänsyn till arbetets art finnas skäl både i ena och andra riktningen. Praktiska hänsyn tala dock övervägande för de sakkunnigas förslag. Den kontakt mellan befolkningsstatistiken och äktenskapsregistrets för densamma viktiga material, som är erforderlig, bör kunna utan svårighet åstadkommas även vid nu förutsatt anordning, vilken i vart fall medför fördelen att frigöra ledaren för befolkningsstatistiken från ansvaret för det väsentligen administrativa arbete, som äktenskapsregistret har att utföra. I övrigt torde den förordade grupperingen av de statistiska ärendena ej påkalla något centralbyråns yttrande.

Av de fyra statistiska avdelningarna skola enligt sakkunnigas förslag

två förestås av byråchef, nämligen befolkningsstatistiken och den jordbruksstatistiska avdelningen, de två övriga däremot av förste aktuarier, i egenskap av avdelningschefer placerade i lönegrad B 26, en uppflyttning som centralbyrån finner väl motiverad.

Uti vad sakkunniga antöرت om de båda byråchefstjänsternas behövlighet kan centralbyrån inskränka sig till att instämna. Dessliques i förslaget, att endast byråcheferna skola vara ordinarie ledamöter.»

Organisationen av den finansstatistiska avdelningen har centralbyrån behandlat med hänsyn till de olika förslag, som föreligga rörande ordnandet av finansstatistiken.

Finansstatistiska avdelningen.

Därest de sakkunnigas men icke centralbyråns uppfattning rörande finansstatistiken lägges till grund för organisationen, har ämbetsverket funnit det framlagda förslaget även i övriga nyss angivna delar rimligt och väl avvägt. Skulle däremot centralbyråns uttalande i fråga om den framtida finansstatistiken befinnas förtjäna avseende, är enligt ämbetsverkets mening konsekvensen därav, att jämväl den finansstatistiska avdelningen bör förestås av byråchef, med en förste aktuarie som sin närmaste man och ledare antingen av kommunalstatistiken eller annan gren av finansstatistiken. Skillnaden i personalutrustning vad finansstatistiska avdelningen angår emellan sakkunnigas och ämbetsverkets ståndpunkter blir alltså, att byråchefen enligt sakkunniga föres på övergångsstat, men enligt centralbyrån bör bibehållas, i vart fall intill dess statsmakterna tagit ställning till av centralbyrån ifrågasatt plan för det finansstatistiska arbetet. Skulle en dylik plan av kostnadsskäl eller annan anledning befinnas ej böra förverkligas, har centralbyrån icke något att erinra emot att frågan om byråchefstjänstens indragning ånyo upptages till prövning.

Att endera av byråchefs- eller förste aktuarietjänsterna bör kunna indragas vid tillämpande av de sakkunnigas riktlinjer i fråga om det finansstatistiska arbetet, synes även centralbyrån vara ostridigt. Och emot anordningen att under denna förutsättning utbyta byråchefstjänsten emot en avdelningschefsbeftattning i B 26 har icke någon vägande gensaga synts centralbyrån kunna riktas.

Vidare anför centralbyrån:

»Nu hava emellertid de sakkunniga i tämligen bestämda ordalag därtill förklarat, att nuvarande tredje byrån har en onödigt stort tilltagen organisation även för sina nuvarande uppgifter. För att få en någorlunda rättvisande bild av förhållandena liksom av de sakkunnigas framställning och till motverkande av intrycket, att den finansstatistiska avdelningen ej haft sysselsättning nog för sin personal, tillåter sig centralbyrån understryka, att sakkunniga knutit sitt uttalande därom, att en byråchef, en förste aktuarie och en aktuarie icke kunna vara erforderliga för ifrågavarande arbeten vid förutsättningen: 'sedan förefintlig balans numera avarbetats'. Det må då uppmärksammas, att detta är ett förhållande, som först under nu löpande budgetår håller på att inställa sig. Att under de föregående åren personalstyrkan å avdelningen varit

fullt behöflig för sina uppgifter och odelat sysselsatt med dessa får centralbyrån bestämt hävda. Detta torde ock iramgå av vad de sakkunniga på annat ställe i sitt yttrande anfört, nämligen att arbetsmetoderna å avdelningen 'i det stora hela icke givit anledning till erinran' ävensom att dess ledning 'på ett erkännansvärt sätt handhått arbetet.' Det förtjänar ock framhållas, att planerandet, igångsättandet och ledandet genom de första årens svårigheter av ett statistiskt arbete sådant som den nya kommunala finansstatistiken till sin art, omfattning såväl som kvalitet väl kan sägas ha motiverat ledarens byråchefsställning. Det kan sen sägas i detta fall som om många andra poster i förvaltningen, att sedan arbetet blivit mer rutinmässigt och kan torgå 'efter de numera väl utstakade linjer, som för detta arbete uppdragits', tillvaron av en byråchefsbefattning icke är lika behöflig. Riktigheten härav får centralbyrån medgiva, huru ovanligt det än torde vara att någon konsekvens härav drages.

Då frågan nu väckts, torde centralbyrån böra klargöra sin ställning även för det fall, att den kommunala finansstatistiken fullföljes i nuvarande omfattning utan att centralbyråns förord för den allmänna finansstatistikens upptagande vinner gehör. Ämbetsverket får härom framhålla, att ett dylikt alternativ kräver mer arbetskraft å avdelningen än sakkunniga synas ha tänkt sig, åtminstone dess förstärkning med en väl kvalificerad amanuens, som helt får ägna sig åt avdelningens arbete. Men ämbetsverket kan däremot icke göra gällande som något oirånksomligt, att avdelningens ledare skall vara byråchef i stället för avdelningschef i B 26. Byråchefstjänstens tillvaro jämte en förste aktuariefbefattning är, synes det centralbyrån, om frågan skall bedömas alldeles som om det gällde att nyinrätta en befattning, främst beroende därav, om man utav avdelningens verksamhet förväntar initiativ, inträngande på nya arbetsområden respektive fördjupad behandling av gamla, eller man begär ett mer rutinmässigt betonat fullföljande av en gång uppdragna linjer. Finner man ingen avgörande olägenhet i att spärra finansstatistikens utveckling, är indragningen av byråchefstjänsten godtagbar. Vill man däremot bevara ett tillräckligt mått av utvecklingskraft inom finansstatistiken och önskar man att en utveckling av den skall ske. låt vara varsamt och utan ansvallande kostnader i släptåg, då är byråchefstjänstens bibehållande att förorda.»

*Befolknings-
statistiska av-
delningen.*

Det av de sakkunniga framställda förslaget, att å befolkningsstatistiska avdelningen skall finnas anställd en förste aktuarie, är som av yttrandet framgår grundat i sakkunnigas uppfattning, att folkräkning och årlig befolkningsstatistik böra sammanhållas i en avdelning, så organiserad att själva ledningen av folkräkningen kan utav avdelningen omhänderhavas. I anslutning till vad förut anförts har centralbyrån uttalat, att den finner sakkunnigeförslaget i denna del välbetänkt och ägnat att befordra kontinuitet och enhetlighet i det befolkningsstatistiska arbetet. Denna huvudsynpunkt torde, yttrar ämbetsverket, väl kunna förenas med direkt föredragning av folkräkningsledaren, därest sådan finnes påkallad. På folkräkningens organisation och personalbehov hade sakkunniga ej inlåtit sig, utöver denna anordning för säkerställande av ledningens förläggande inom verkets befolkningsstatistiska avdelning, och centralbyrån

förutsätter även, att frågan om arbetskraft för folkräkningen i övrigt får prövas för var gång, liksom hittills skett.

Beträffande personalbehovet för ifrågakörande avdelning anför centralbyrån:

»Uppmärksammas må härvid, att behovet av arbetskraft i aktuariers eller högre ställning för folkräkning och årlig befolkningsstatistik tillhoppa icke kan och heller ej torde ha avsetts vara täckt genom sakkunnigas förslag att för avdelningen beräkna i verkets stat en byråchef och en förste aktuarie. Vid senaste folkräkningen, då avdelningen var utrustad med en byråchef och en aktuarie, förordnades särskild ledare i förste aktuariers ställning att leda folkräkningen, och avdelningen behöll sin aktuarie för det löpande befolkningsstatistiska arbetet och för valstatistiken. Därjämte voro under åtskillig tid tvenne tjänstemän i e. o. aktuariers ställning knutna vid folkräkningen. Vilket behov som kan komma att föreligga vid instundande folkräkning kan givetvis först i samband med dess planläggande närmare bedömas, och förutsätter centralbyrån att denna angelägenhet får prövas för sig, då det särskilda anslaget till folkräkningen skall beviljas. Att å verkets ordinarie stat taga hänsyn härtill i vidare mån än som skett genom sakkunnigas förslag, att lämplig arbetskraft för ledningens utövande inom hela befolkningsstatistiken skall finnas till hands å avdelningen, kan centralbyrån ej finna påkallat.

Annorlunda ter sig saken i fråga om avdelningens ordinarie göromål, inberäknat den med korta intervaller återkommande valstatistiken. Uppenbart är, att under den tid, då antingen byråchefen eller förste aktuarien utövar närmaste ledningen av folkräkningen — under minst sex år att döma av senaste erfarenhet — den med avdelningens ledning betrodde icke kan, blott med biträde av en amanuens och avdelningspersonalen i övrigt, bestrida såväl alla göromål med den årliga befolkningsstatistiken som valstatistiken. Denna senare lägger beslag vartannat år på en ledare, som enligt sakkunnigas uttalande, vartill centralbyrån ansluter sig, bör ha aktuariers ställning. Från befolkningsstatistiska avdelningen kan, under folkräkningsperioden, denna ledare ej hämtas. Utav de fyra aktuarier, som enligt sakkunnigas förslag skulle uppföras å ämbetsverkets stat, lära tvenne, aktuarien å äktenskapsregistret och aktuarien för administrativa ärenden, vilken därjämte förutsättes handhava sparbanksstatistiken, ej kunna tas i anspråk. Skall ledningen bestridas av ordinarie arbetskraft, finge för valstatistikens bedrivande endera av jordbruksstatistiska eller finansstatistiska avdelningarna släppa till sin aktuarie. Centralbyrån har just nu tillfälle att pröva olägenheten i ett sådant system, ity att jordbruksstatistiken under pågående valstatistiska arbete nödgas, då annan lämpligare anordning ej stått till buds, reda sig utan den för avdelningen avsedda aktuarien. Centralbyrån kan icke underlåta att frånråda en anordning, som skulle göra detta system till en konstant upprepad företeelse.

Berörda omständighet synes med tillräcklig tydlighet ådagalägga, att sakkunnigas förslag om indragning av en aktuarietjänst (för närvarande vakanssatt och uppehållen på förordnande) innebär en beskärning av personalbeståndet med kännbara olägenheter för arbetets bedrivande som följd. Då en viss knapphet på kvalificerad arbetskraft efter omorganiseringen befaras även på annat håll inom verket, vilket centralbyrån här-

nedan något skall beröra vid behandlingen av biblioteket, får ämbetsverket anmäla, att full trygghet för de olika verksamhetsgrenarnas behöriga upprätthållande icke synes vunnit, därest denna reduktion av verkets ordinarie stat äger rum. Till verkets förfogande måste i så fall stå det för närvarande förefintliga antalet aktuarier eller fem. Den femte, nu till indragning föreslagna aktuariefattningen, borde vid tjänstens bibehållande avses för växlande disposition och sålunda ej knytas helt vid viss avdelning. Genom sådan anordning kunde säkerställas, att även under folkräkningsarbetet varje avdelning hade tillgång till en aktuarie.

För en sådan anordning talar för övrigt en annan omständighet, som centralbyrån ej kan underlåta att bringa till kändedom. Efter den nya organisationens genomförande enligt sakkunnigförslaget ställa sig befördringsutsikterna för ämbetsverkets obefordrade amanuenser, efter redan mångårig tjänstgöring, för några under lång tid i aktuaries arbetsuppgifter, synnerligen bedrövliga. Att en befördringsmöjlighet såsom de sakkunniga påpekat formellt inneslutes i det föreliggande förslaget är visserligen riktigt. Men denna möjlighet är mer än oviss, då tjänsten ifråga givetvis kan komma att besättas av tjänsteman utanför verket. Företagen överslagsberäkning har påvisat, att under de givna förutsättningarna verkets yngre amanuenser kunna påräkna befördran till ordinarie tjänst först vid så sen ålder (ovan 60-talet), att de på grund av de höga retroaktivavgifterna till pensioneringen måhända ej anse sig ha råd att bli befordrade.

Därest emot här uttalade uppfattning om den för arbetet mest rationella och även eljest ur verkets synpunkt önskliga anordningen, att å staten uppföras fem aktuarier, sakkunnigas förslag lägges till grund för den nya organisationen, förbehåller sig centralbyrån att till saken återkomma efter vunnit erfarenhet om den nya organisationen och sedan verket sökt på lämpligaste sätt gruppera arbetsuppgifterna på till förfogande ställda arbetskrafter. I sådan händelse torde emellertid i varje fall spörsmålet om kompensation i annan form åt befolkningsstatistiska avdelningen, med hänsyn närmast till valstatistiken, icke kunna åsidosättas. Den anordning, som därvid erbjuder sig som den naturligaste, torde vara, att för valstatistiken varje gång förordnas arbetsledare under byråchefens överinseende, samt att han avlönas som e. o. aktuarie från det särskilda anslag, som före vart valstatistiskt arbetes igångsättande hos riksdagen plägar äskas. Tidigare har särskild ledare varit förordnad i e. o. förste aktuaries ställning.»

Rättsstatistiska och jordbruksstatistiska avdelningarna.

Emot de sakkunnigas förslag i fråga om de båda återstående statistiska avdelningarna, för rättstatistik och jordbruksstatistik m. m., har centralbyrån under nyss berörda förutsättning, att jordbruksstatistiken får påräkna sin aktuaries effektiva arbetskraft, icke någon erinran att göra. Centralbyrån har blott understrukit beträffande jordbruksstatistiska avdelningen, att därest till denna skall anknytas en intermitterande jordbruksräkning under ledning av chefen å avdelningen — en anordning för vilken centralbyrån efter nu vunnit erfarenhet finner de bästa skäl tala — därigenom behovet av obruten tillgång till en aktuarie å avdelningen blir så mycket starkare kännbart. För instundande budgetår tillkomme för övrigt den nya barnavårdsstatistiken.

Statistiska centralbyrån erinrar, att de sakkunnigas förslag i fråga om bibliotek och arkiv går ut på att den för närvarande vakanssatta förste aktuarietjänsten må få återbesättas (under benämning bibliotekarie för innehavaren) samt att aktuarien utbytes mot en fackmässigt utbildad biblioteksassistent i lönegrad B 11.

*Bibliotek och
arkiv.*

Inom ämbetsverket hava häremot starka betänkligheter gjorts gällande ur den synpunkten, att tillgången på arbetskraft befaras bliva för knapp.

Centralbyrån utvecklar närmare sin ståndpunkt i frågan på följande sätt:

»Arbetsbördan å biblioteket har under senare år undergått en betydande ökning. Från och med 1919 till och med 1928 hava inkomna skrivelser tillväxt i antal från 338 till 651, avgångna skrivelser från 322 till 608 och antalet publikationsnummer enligt accessionskatalogen från 1,084 till 2,020. De å biblioteket sysselsatta tjänstemännen hava i avsevärd utsträckning nödgats utföra övertidsarbete. Ändock hava vissa biblioteksarbeten, såsom genomgång av inlöpande tidskrifter, ej kunnat utföras i erforderlig utsträckning. Vad särskilt angår arkivvården har riksarkivet såsom inspektionsmyndighet framställt åtskilliga erinringar men i inspektionsprotokollet samtidigt vitsordat, att arbetskraften varit otillräcklig. Centralbyrån har genom tillfälliga dispositioner av arbetskraft inom verket sökt och i viss utsträckning också numera lyckats avhjälpa vissa anmärkta brister. Ämbetsverket, som ju framför allt genom biblioteket står i förbindelse med forskare och allmänhet, får framhålla angelägenheten av att detta dyrbara specialbibliotek och arkiv för framtiden bliver väl värdat och härför utrustat med erforderlig arbetskraft.

Ur denna synpunkt är sakkunnigas förslag att bibliotekarietjänsten nu må återbesättas med ordinarie innehavare givetvis ägnat att väcka tillfredsställelse. Tjänsten föreslås bibehållen i löneställningen B 24. Härvid får centralbyrån erinra, att ämbetsverket år 1925 i utlåtande över av lönenämnden framlagt förslag rörande uppflyttning i lönegrad av vissa tjänster, som tillhört förutvarande andra normalgraden m. m. (statsverksprop. år 1925; utgifterna; för flera huvudtitlar gemensamma frågor: II. s. 34), gjort gällande, att åtminstone en av byråns förste aktuarier, nämligen bibliotekarien, borde uppflyttas från dåvarande 15 till 16 lönegraden, alltså till nuvarande lönegrad B 26.

Till stöd härför anförde centralbyrån — under erinran om att den för byrån gällande instruktionen ålade ämbetsverket att i mån av därtill anvisat anslag underhålla ett statistiskt, topografiskt och statsekonomiskt bibliotek samt att genom inledande av och upprätthållande av internationellt utbyte av officiell statistik söka åstadkomma, att bibliotekets samling av utländsk litteratur hölles i möjligast fullständiga skick — att den boksamling, som härigenom sammanförts i ämbetsverket, ej endast vore det ojämförligt främsta fackbiblioteket inom sitt område här i landet utan därjämte ett bland de större offentliga biblioteken i huvudstaden. De personer, som till betydligt antal besökte byråns bibliotek, erhöles i stor utsträckning råd och anvisningar för sina forskningar i den statistiska litteraturen, för vilkas meddelanden en ingående kännedom erfordrades av nyare in- och utländsk statistik. Även den synnerligen omfattande skriftväxlingen med utländska myndigheter och personer, vilken enligt instruktionen ålåg bibliotekarien, krävde en noggrann kännedom

om den svenska statistikens alla grenar samt om de tre främmande huvudspråken ej blott i allmänhet utan även med avseende på de särskilda facktermerna på det statistiska och ekonomiska området. Därjämte inginge bland bibliotekariens åligganden att vårda ämbetsverkets synnerligen värdefulla arkiv samt att tillhandahålla detsamma för dem, som ville betjäna sig därav. Frågor rörande bibliotek och arkiv handlades självständigt av bibliotekarien, som jämlikt § 12 i instruktionen för centralbyrån vore föredragande i ämbetsverket med ledamots ställning och ansvar. I avseende å såväl arbetsuppgifternas omfattning och krävande natur som tjänstens självständiga ställning fyllde därför bibliotekarien helt de villkor, som av lönenämnden angivits för uppflyttning i högre lönegrad.

Ämbetsverkets framställning upptogs emellertid ej i Kungl. Maj:ts proposition. Centralbyrån får nu uttala, att frågan synes förtjäna ett förnyat överbäggande i samband med verkets omorganisation.

Emot inrättande av en biblioteksassistentbefattning i stället för aktuariefattning har centralbyrån ej i princip någon erinran att göra. Vid lämplig differentiering av arbetsuppgifterna å biblioteket böra fördelar kunna utvinnas ur den föreslagna väsentligt billigare kombinationen. Emellertid får därvid förutsättas, att kvalifikationsanspråken sättas sådana, att biblioteksassistenten kan effektivt taga del i den utländska korrespondensen och ej blott sysselsättas med katalogiserings- och andra rent bibliotekstekniska göromål. Huruvida en rutinerad arbetskraft kan erhållas å den föreslagna löneställningen har synts centralbyrån tveksamt. Måhända är det möjligt. Men med hänsyn till begärda kvalifikationer och befattningshavarens avsedda ställning som medhjälpare med vissa självständiga arbetsuppgifter åt bibliotekarien uti ett bibliotek av den karaktär, statistiska centralbyråns har, finner ämbetsverket befattningens placering i lönegrad B 14 starkt motiverad. En farhåga, som särskilt under första åren av denne befattningshavares verksamhet kan visa sig befogad, är den, att innan biblioteksassistenten hunnit förvärva någon förtrogenhet med det statistiska materialet inom biblioteket och inom verket i övrigt, bibliotekarien bliver väl tungt belastad med sådant arbete inom biblioteket, som påfordrar statistisk erfarenhet. Ur denna synpunkt men även med tanke på framtida förhållanden måste det tillmätas synnerlig betydelse, att vad centralbyrån tidigare anfört om den femte aktuarien å ordinarie stat vinner beaktande. Skulle så ej ske, synes det ämbetsverket erforderligt, med hänsyn till arbetsbelastningen å verkets ifrågavarande avdelning, att anslaget till icke ordinarie personal så tillmätes, att en amanuens kan stå under hela året till förfogande för arbete i bibliotek och arkiv. Inom centralbyråns egen räckvidd ligger att för arbete å denna avdelning av verket avse nödig skrivbiträdeshjälp, och har centralbyrån härtill tagit hänsyn vid beräkning av det totala biträdesbehovet.»

Kansli och
registrators
kontor.

Centralbyrån, som vid byråindelningsfrågans behandling tillkännagivit sin anslutning till av sakkunniga föreslagen organisation av kansli och registratorskontor, har i förevarande sammanhang framhållit behovet av att vid ny instruktions utfärdande den nya registratorsbefattningens åligganden i förhållande till föredragande aktuarien liksom i övrigt bliva klart preciserade. Rörande denne senare befattningshavarens ställning kan väl, yttrar centralbyrån, sägas, att bland hans administrativa arbetsupp-

gifter komma att ingå åtskilliga för verket betydelsefulla ärenden, särskilt vissa personalärenden, men delar centralbyrån sakkunnigas uppfattning, att föredragningen kan omhänderhavas av tjänsteman i aktuariers grad. Gällande instruktionsbestämmelser om viktigare ärendens avgörande i närvaro av centralbyråns samtliga ledamöter skulle givetvis efter chefens beprövande äga tillämpning jämväl å här ifrågavarande ärendegrupp. Att mångfalden av mindre viktiga ärenden med minsta möjliga omgång behandlades efter direkt föredragning inför verkets chef vore däremot en given fördel.

I fråga om ämbetsverkets personalbestånd föreslå, såsom nämnts, de sakkunniga, utöver vad nu berörts, ingen annan förändring i verkets ordinarie stat för nästkommande budgetår än att en kansliskrivartjänst indrages.

Övrig personal.

Centralbyrån har ansett bibehållandet av några befattningar i kansliskrivares löneställning vara av betydande värde. Den har därvid förutsatt, att dessa befattningshavares arbetsuppgifter icke skulle anses vara begränsade till de expeditionsgöromål å byråerna, som tidigare särskilt utpekats som motiv för dessa tjänster. De borde likaväl kunna avses för rutinerade biträden, som ägde förutsättningar att kunna insättas å statistiska uppgifter eljest fallande inom amanuensernas arbetsområde, varå som exempel nämnts ett sådant arbete, som att biträda vid utredningen av Statistisk Årsbok. Ur en så pass stor biträdespersonal, som centralbyrån under alla förhållanden torde komma att äga, syntes en rekrytering av kansliskrivare även ur angivna synpunkt vara både möjlig och lämplig. Emot att, under av de sakkunniga angivna förutsättningar, begränsa antalet kansliskrivare till tre gjorde centralbyrån emellertid icke invändning.

Den ordinarie biträdespersonalen förutsätta de sakkunniga skola för nästa budgetår i övrigt bibehållas oförändrad i antal och tjänsteställning — även centralbyrån utgår från att så i det nuvarande läget bör ske — i avvaktan på *dels* att personalbehovet å finansstatistiska avdelningen kan efter principbeslut rörande avdelningens arbetsuppgift närmare fixeras, *dels ock* att den allmänna frågan om biträdenas fördelning på olika grader i samband med pågående revision av avlöningsystemet blivit föremål för granskning.

I det förra hänseendet har centralbyrån föreställt sig det vara ett lämpligt förfaringssätt, att då statsmakternas beslut föreläge angående den framtida finansstatistiken, centralbyrån erhöle i uppdrag att inkomma med förslag angående det personalbehov, som borde föranledas av beslutet. Förändringar i personalbeståndet av denna grund finge därvid komma till uttryck i verkets stat för budgetåret 1930/1931.

I det senare hänseendet har centralbyrån vad principfrågan angår hänvisat på uttalanden i dess skrivelse till Kungl. Maj:t den 6 november 1928 med hemställan om utbytande av en kanslibiträdesbefattning mot en skriv-

biträdesbefattning. Vad sakkunniga anfört om lämpligheten av att förevarande spörsmål behandlas i ett sammanhang för statsförvaltningen i dess helhet har syntes centralbyrån icke innefatta fullt övertygande skäl emot att upptaga frågan till särskild behandling beträffande de statistiska tjänsterna, men syntes den av sakkunniga påkallade utredningen nu få avvaktas. Dock har ämbetsverket ansett densamma icke böra utgöra hinder emot sådan jämkning i ett verks stat, som icke föregrepe den ifrågasatta omregleringen. Centralbyrån kunde icke föreställa sig, att upptagandet i staten av biträdesbefattning i lägsta nu förekommande grad kunde anses utgöra något dylikt föregripande. Att i anslutning till verkets hemställan i nyssnämnda skrivelse upptaga i staten ytterligare ett skrivbiträde i stället för den nu, jämlikt Kungl. Maj:ts beslut, vakanssatta och på förordnande uppehållna kanslibitrådestjänsten borde i och för sig ej ur denna synpunkt bereda olägenhet. Med denna i och för sig underordnade fråga kunde emellertid ock anstå, till dess förslag rörande den för finansstatistiken erforderliga personalen eventuellt skulle framläggas. I ämbetsverkets anslagsberäkning hade förändring i förevarande hänseende ej ifrågasatts.

Ämbetsverket har i detta sammanhang fäst uppmärksamheten på den ogynnsamma proportionen mellan ordinarie och extra ordinarie biträdespersonal, vilken fråga ock berörts i nämnda skrivelse den 6 november 1928, och med styrka hävdad angelägenheten av en snar omreglering i detta hänseende. Då verkets arbetsuppgifter blivit i och med omorganisationen fixerade och på grundval härav det ordinarie personalbehovet kunnat fastställas, borde i lämplig omfattning en härav betingad överflyttning av extra ordinarie personal till ordinarie stat äga rum, så långt det kunde ske utan att föregripa den allmänna omreglering av bitrådestjänsterna, som kunde komma att bliva under avlöningssystemets revision föreslagen. Även till denna angelägenhet syntes centralbyrån få anledning återkomma, då verkets stat för budgetåret 1930/1931 skulle upptagas till behandling. För det nu närmast ifrågavarande budgetåret anslöte sig centralbyrån till sakkunnigas uppfattning om uppförande av nuvarande antal bitrådestjänster å ordinarie staten.

Vad slutligen angår ämbetsverkets behov av amanuenser har centralbyrån framhållit, att anslaget för icke-ordinarie personal borde så tillmätas, att verket hade tillgång till fem amanuenser, i händelse verket utrustades med fem aktuarier, men till sex amanuenser, därest en av aktuariefattningarna indroges.

Övergången
till den nya
organisa-
tionen.

Rörande framställda förslag om övergången till den nya organisationen har centralbyrån inskränkt sig till att i förtydligande syfte beröra ett par punkter. Centralbyrån anför:

»Därest efter genomförande av sakkunnigas förslag den å övergångsstat förde byråchefen fortfarande skall såsom synes vara avsett utöva ledningen av det finansstatistiska arbetet och med uppflyttning i lönegrad

B 26 samt i avdelningschefs ställning av förste aktuarien tills vidare kommer att anstå, torde denne under tid då han, på grund av ledighet för byråchefen, omhänderhaver ledningen av arbetet å avdelningen, böra genom vikariatsersättning beredas sådan utfyllnad i sina löneförmåner, att de sammanlagda motsvara lön i lönegrad B 26. Vidare synes det böra råda full klarhet däröver, att bibliotekarietjänsten skall, i likhet med vad som sagts rörande förste aktuariefattningen å befolkningsstatistiken, i vanlig ordning sökas och tillsättas. Slutligen må erinras, att enligt sakkunnigas förslag verkets två byråchefer å ordinarie stat skola vara ledamöter i ämbetsverket. Så länge den till överförande å övergångsstat föreslagne byråchefen kvarstår i sin tjänst inom verket synes han böra bibehållas vid sitt ledamotskap, en fråga som sakkunniga icke berört.»

Statistiska centralbyrån övergår så till den av sakkunniga verkställda anslagsberäkningen och deras därmed förknippade uttalanden och yttrar härom till en början följande:

Anslagsberäkningen.

Med stor tillfredsställelse hade centralbyrån uppmärksammat det av sakkunniga gjorda uttalandet om det nuvarande biblioteksanslagets otillräcklighet, och finge ämbetsverket vitsorda, att uttalandet ägde fullt fog. Centralbyrån, som strävat att beskära sina anslagspetita så långt görligt varit, hade hittills undanskjutit denna anslagsfråga men vore fullt medveten om att en anslagsökning icke kunde i längden fränkommas, därest ej bibliotekets standard skulle sänkas. Ämbetsverket, som vid behandlingen av riksdagspetita för budgetåret 1930/1931 skulle få anledning återkomma till ämnet, finge emellertid redan nu anmäla, att ett visst engångsanslag för bindning av böcker torde visa sig behöfligt för att bringa biblioteket i ett tillfredsställande utgångsläge.

I fråga om den förordade omräkningen av det ordinarie förslagsanslaget till statistiska centralbyrån, så att dels vikariatskostnader komme att bestridas från avlöningsanslaget för ordinarie tjänstemän, dels i anslaget till icke-ordinarie befattningshavare inräknades samtliga medel, som erfordrades för den i ämbetsverket normalt behöfliga icke-ordinarie personalen, hade centralbyrån ingen erinran att göra. De sakkunniga hade, på angiven grund, funnit sig böra avstå från förslag rörande anslagets beräkning efter den nya uppställningen. Centralbyrån framlägger emellertid i detta ämne alternativa förslag, såväl för det fall att den nya uppställningen i denna del tillämpas först i staten för budgetåret 1930/1931 som i och för dess genomförande i nu närmast ifrågavarande statförslag.

Anslag å extra stat skulle i och med den nya uppställningen komma att efter de sakkunnigas mening avse tillfälliga arbetskrafter, för avarbetande av balans ävensom eljest övergående arbetsuppgifter. Förstärkningsanslagets karaktär av reservationsanslag föreslås skola bortfalla. I detta ämne anför centralbyrån emellertid:

»Vad sistnämnda fråga angår får centralbyrån först och främst förutsätta, att härvid icke tagits sikte på sådana övergående arbetsuppgifter, för vilka särskild anslagsberäkning i riksstatsäskandena plägar göras. Att exempelvis för valstatistiken icke få disponera över ett reservationsanslag

skulle vålla lätt insedda och betydande olägenheter. Samma betänkligheter kunna icke göras gällande i fråga om anslag, som avser avarbetande av balans, men centralbyrån vill starkt ifrågasätta ändamålsenligheten just ur synpunkten av medlens rationella användning av den förordade förändringen. Att extra anslaget till centralbyråns verksamhet erhållit sin nuvarande karaktär — vilket skedde så sent som år 1924 — berodde på den vunna erfarenheten under tidigare år, då anslag beviljades såsom förslagsanslag, högst, eller som obetecknat anslag. Statistiska centralbyrån framhöll i framställning, som återges i Kungl. Maj:ts proposition nr 169 vid 1924 års riksdag, såsom önskvärt, att anslaget bleve betecknat som reservationsanslag, varigenom en planmässig disposition av det samma skulle avsevärt främjas. Departementschefen biträdde denna uppfattning, och riksdagen beslöt i enlighet med densamma att uppföra anslaget som reservationsanslag. De skäl, som grundade detta beslut, äga alltså sin giltighet.»

Centralbyrån har därför avstyrkt vidtagandet av den förändring de sakkunniga förordat.

Anslagsposten till avlöning av ordinarie tjänstemän har av sakkunniga beräknats till 232,200 kronor, vartill kommer anslag å övergångsstat å 11,500 kronor. Rörande beräkningen av den förstnämnda posten anför centralbyrån:

»Därest ämbetsverkets här förut framlagda uppfattning vinner godkännande, skulle sistnämnda summa inräknas i det ordinarie anslaget, vilket därjämte finge förhöjas med avlöning till en aktuarie. I händelse även löneskillnaden mellan B 26 och B 24 (för bibliotekarien) samt mellan B 14 och B 11 (för biblioteksassistenten) inkluderas och anslagssumman beräknas efter samma grunder som de sakkunniga använt, skulle den komma att uppgå till 252,600 kronor eller 8,900 kronor mer än summan av de båda anslag, å ordinarie stat och å övergångsstat, de sakkunniga tänkt sig uppförda. Det i gällande stat uppförda anslagsbeloppet utgör, om vikariatsersättningsanslaget inberäknas, 255,000 kronor, sålunda något mer än nyss angivna totalsumma. Emellertid göra de olika beräkningsgrunderna denna jämförelse onöjaktig. Enligt de metoder för anslagsberäkningen de sakkunniga använt borde i verkets nuvarande stat finnas ett anslag till ordinarie tjänstemän av i runt tal 243,000 kronor. Det må i förbigående påpekas, att denna siffra, då motsvarande faktiska utgiftsbelastning senast gångna budgetår utgjorde cirka 258,300 kronor, utvisar sannolikheten, att den nya beräkningsmetoden kommer för centralbyråns vidkommande att innebära ett underskott i staten jämfört med budgetredovisningen. Den av ämbetsverket i första hand förordade organisationen skulle, vid jämförelse med ovannämnda summa 243,000 kronor, representera en kostnadsökning av 9,600 kronor. Denna ökning motväges till hälften av kostnadsminskning å det särskilda folkräkningsanslaget, i vilket arvode för ledare i förste aktuariers ställning ej behöves ingå. Med därefter återstående ökning, cirka 4,800 kronor, är att räkna tills vidare, intill dess ifrågasatt omreglering av biträdestjänsterna kan varda genomförd och med nu ej beräkneligt belopp sänka totalkostnaden. Ämbetsverkets modifikation av sakkunnigas organisationsplan innebär i stort sett en rationellare organisation för nuvarande kostnad. Uppmärksammas må slutligen, att den av sakkunniga angivna kostnadsminskningen av 11,000

kronor enligt deras förslag avser tiden efter det anslaget å övergångsstat bortfallit. För de närmaste åren innebär förslaget, att en reell kostnadsminskning inträder, först då och i den utsträckning personalen å finansstatistiken genom arbetsrådets beskärande bliver reducerad.»

Anslag för avlönande av icke-ordinarie personal, inberäknat erforderligt belopp för avarbetande av balans, syntes, enligt statistiska centralbyråns mening, vare sig sakkunnigas eller ämbetsverkets uppfattning rörande den ordinarie statens utseende lades till grund, i ärendets nuvarande läge kunna beräknas på sätt skett i verkets riksdagspetita för nästkommande budgetår, med en eventuell jämkning som härnedan beröres. Det sammanlagda belopp verket äskat utgjorde (29,300 + 17,400 + 5,000) 51,700 kronor. Därest med inräknande av alla normalt behöfliga medel även för icke ordinarie personals avlönande uti det gemensamma förslagsanslaget skulle anstå till nästa stats uppgörande, syntes anslagsuppdelningen lämpligen kunna ske som i centralbyråns riksdagsäskanden angivits, med 29,300 kronor till icke-ordinarie befattningshavare uti det ordinarie förslagsanslaget och 22,400 kronors anslag å extra stat, enligt centralbyråns mening uppfört såsom reservationsanslag.

Ämbetsverket har, för den händelse antalet aktuarier fastställes till fyra i stället för fem, subsidiärt angivit en utväg att råda bot för uppkommande svårigheter. Den förutsätter emellertid, att anslagsberäkningen för icke-ordinarie arbetskraft förhöjes för att bereda tillgång dels till ytterligare en amanuens dels till en extra ordinarie aktuarie för tid då valstatistik pågår. Tillämpad å instundande budgetår skulle, anför centralbyrån, denna subsidiära linje innebära, att berörda anslag ökades med förslagsvis 7,300 kronor, vilket syntes få tilläggas extra statsanslaget och föranleda dess uppförande med 29,700 kronor. Härvid hade räknats med extra ordinarie aktuarietjänst i cirka $\frac{1}{3}$ år. Ett ombyte av ledare för valstatistiken, vilken post bestriddes av den för jordbruksstatistiken avsedda aktuarien, vore givetvis mitt under pågående arbete olämpligt, utan finge denna extra ordinarie befattningshavare insättas å jordbruksstatistiken som den ordinarie aktuariens tillfälliga ställföreträdare.

För den händelse det funnes önskvärt, att redan i staten för 1929/1930 tillämpa den nya anslagsuppställningen även i vad anginge avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m., har centralbyrån framlagt beräkning däröver, också här med utgångspunkt från av de sakkunniga uppställd förutsättning av i huvudsak oförändrat personalbestånd, intill dess beslut om finansstatistiken kunde föranleda viss reduktion.

Denna beräkning utför centralbyrån sålunda:

»Ämbetsverket har därvid förfarit enligt de grunder, som angivits i 1926 års statsverksproposition under för flera huvudtitlar gemensamma frågor (personalindragningar i statsdepartementen). I syfte att åstadkomma en normalstat, som motsvarar nuvarande arbetsförhållanden inom verket, har centralbyrån verkställt en revision av den personalberäkning.

vilken alltifrån 1925 tjänat som provisorisk grundval för anslagsäskandena, och som, då det nu gäller statberäkning vid ny organisation, behöver undergå viss jämkning.

Grundlönerna äro beräknade för 5 amanuenser och 15 extra ordinarie biträden i lönegrad 2, vartill må erinras att i ämbetsverket för närvarande äro sysselsatta 8 amanuenser och 24 extra ordinarie biträden. Av amanuenserna hava tvenne innehåft långvariga förordnanden å ordinarie tjänst, vilka med omorganisationen upphöra. En tredje amanuens har haft sitt huvudsakliga arbete förlagt inom arbetsområden, som denna anslagsberäkning ej avser (folkräkningen och, för närvarande, jordbruksräkningen). För vikariat under ledigheter för ordinarie biträden och tjänstgöring inom det på flerårig sysselsättning inställda arbetet att avarbeta balans har det varit ändamålsenligt och, synes det centralbyrån, även med hänsyn till de anställdas mångåriga tjänstgöring påkallat, att hos verket som extra ordinarie befattningshavare hava anställda ett avsevärt större antal än vad som motsvarar ett normalt årsbehov, d. v. s. om från balans fränses och fullt effektiv tjänstgöring förutsättes. Det torde emellertid vara det sålunda angivna personalbehovet, som bör läggas till grund för statberäkning av en normalstat enligt den nya uppställningen. Ifrågavarande personalbestånd har vid företagen granskning visserligen funnits böra upptagas till minst 18 biträdesbefattningar. Ämbetsverket använder sig sedan någon tid försöksvis för vissa statistikgrenar av maskinell metod, varmed 4—5 befattningshavare äro sysselsatta. På användning av moderna tekniska hjälpmedel jämväl inom andra arbetsgrenar har centralbyrån alltjämt uppmärksamheten riktad men kan ännu icke bedöma, hurvida i samband med sakkunnigas granskning framkomna uppslag kunna leda till någon ytterligare ekonomisering av statistikarbetet. Det synes nu ämbetsverket lämpligt, att avlöningsanslag under rubriken grundavlöningar till extra-ordinarie personal icke beräknas för samtliga 18 erforderliga befattningar, utan har centralbyrån reducerat denna siffra till 15 och upptager avlöning för 3 biträden, jämte annat, under anslagets tredje post. Denna förutsättes då kunna likaväl som hittills skett beträffande extraanslag till balansens avarbetande tagas i anspråk, ändock att vederbörande befattningshavare funnits böra beredas ställning som extra ordinarie tjänsteman.

Enligt angivna beräkningsgrunder bör anslagets första post upptagas till, åvrundat, 48,900 kronor.

Posten avlöningsförhöjningar är beräknad (för de 5 amanuenserna och för 24 extra ordinarie biträden) till 2,600 kronor. Denna post torde, oaktat därvid samtliga nu sysselsatta extra ordinarie biträden inberäknats, komma att överskridas, enär det stora flertalet befattningshavare sedan många år varit i verket anställda.

Den tredje posten: extra befattningshavare, renskrivning m. m., upptages i centralbyråns beräkning av en normalstat med 6,000 kronor. Hela anslagssumman till icke-ordinarie befattningshavare skulle då komma att uppgå till 57,500 kronor.

Totalbeloppet av för icke-ordinarie personal samt för avarbetande av balans i verkets riksdagspetita begärda medel utgjorde, såsom framgår av det förut anförda, 51,700 kronor. Härvid har emellertid ämbetsverket räknat med att tillgodogöra sig den reservation å anslaget till statistiska centralbyråns verksamhet, som torde kvarstå vid nu löpande budgetårets slut. Dess storlek kan visserligen ej med full säkerhet angivas men torde

komma att, även om reducerad, uppgå till sådant belopp, att centralbyrån vid tillämpning av den nya beräkningsmetoden kan frånträda sin hemställan om något särskilt medelsbelopp för balansens avarbetande, uti riksdagspetita angivet till 5,000 kronor. Och därjämte synes av samma anledning — för instundande budgetår — den tredje posten i förenämnda förslagsanslag kunna reduceras till 2,500 kronor, varvid slutsumman för anslaget finge utföras med 54,000 kronor. Något särskilt reservationsanslag skulle, i händelse denna linje följes, ej behöva å nästa riksstat anvisas för centralbyråns verksamhet.

Ämbetsverket får till denna beräkning anmärka, att det subsidiära förslag i fråga om anslagsmedel för icke-ordinarie arbetskraft, som framförts vid den förut verkställda alternativa anslagsberäkningen, äger sin tillämplighet även å det senare alternativet och enligt centralbyråns mening eventuellt bör föranleda en motsvarande höjning av anslagssumman, lämpligen så fördelad, att 4,350 kronor (amanuensavlöning) tillägges anslaget första post och 2,100 kronor (högre extra ordinarie tjänsteman) dess tredje post.

Till sist må i fråga om valet mellan de två alternativen uttalas, att det senare synes i fråga om reda och enkelhet överlägset det först framlagda.»

Mot beslutet om statistiska centralbyråns ifrågavarande utlåtande hava byråcheferna Burström, Arosenius och Höijer samt t. f. bibliotekarien Carlson i vissa delar anfört avvikande mening med åberopande av särskilda, vid centralbyråns skrivelse fogade yttranden i ärendet.

*Skiljaktiga
meningar.*

I likhet med de sakkunniga är jag av den uppfattningen, att man för närvarande bör begränsa sig till frågan om statistiska centralbyråns nuvarande arbetsområden samt om den organisation av centralbyrån, som kan anses vara den lämpligaste, under förutsättning att centralbyrån förblir den myndighet, till vilken dessa arbetsområden åtminstone under den närmaste framtiden skola vara förlagda. Den allmännare frågan angående statistiska tabellkommissionens fortvaro och inrättande i någon form av en övervakande myndighet för den officiella statistiken torde sålunda icke böra upptagas till behandling i detta sammanhang.

Departementschefen.

Vad angår det av de sakkunniga berörda spørsmålet om ändring beträffande ämbetsverkets benämning finner jag tillräcklig anledning saknas att förorda en sådan.

Statistiska centralbyrån är den centrala statsmyndigheten på den officiella statistikens område. I enlighet härmed tillkommer det centralbyrån att omhändervä de arbetsuppgifter inom den officiella statistiken, vilka icke på grund av särskilda omständigheter äro överlämnade åt annat verk. Arbetsuppgifterna för ämbetsverket bliva därför självfallet i viss mån av heterogen natur. Omkring vissa större statistiska områden, vilka sedan länge varit förlagda till centralbyrån — befolkningsstatistiken, jordbruksstatistiken och finansstatistiken — grupperas sålunda en del smärre grenar av statistiken, vilkas samhörighet med de större understundom är ganska lösli-

Beaktas bör jämväl, att den faktiska utvecklingen kan föra med sig en förändrad uppfattning av en viss statistiks betydelse ur administrativ eller vetenskaplig synpunkt. Givetvis äro dessa förhållanden bestämmande för organisationen och för personalens tjänsteställning.

Vid en organisationsförändring måste sålunda hänsyn i första hand tagas till arten och omfattningen av de arbetsuppgifter, som anförtros åt verket, samt till de krav, som böra ställas på tjänstemännen. Samma hänsyn kräva, att de högre bland dessa sistnämnda sättas i sådan tjänste- och löneställning, som gör det möjligt att för befattningarna erhålla väl kvalificerade personer. En alltför långt driven specialisering av arbetsuppgifterna medför så till vida olägenheter, att vederbörande tjänstemans arbete blir väl ensidigt inriktat och att han härigenom knappast får en utbildning, som är tillräckligt allsidig för att gagna vare sig honom själv vid inträffande befordringsmöjligheter eller det ämbetsverk, han tillhör.

Jag får i detta sammanhang erinra om besparingssakkunnigas principuttalande rörande kompetensvillkor för dem, vilka i högre eller lägre tjänsteställning hava att taga befattning med den officiella statistiken. Lika med statistiska centralbyrån ansluter jag mig härutinnan till den av de sakkunniga uttalade principiella uppfattningen om större krav på vetenskaplig kompetens. Tydligt är emellertid, att man, såsom centralbyrån jämväl framhåller, vid meritbedömningen icke bör för de teoretiska kvalifikationerna bortse från vikten av arbetsrutin och erfarenhet i praktiskt-statistiskt arbete. En prövning av frågan, huru kompetensvillkoren skola närmare utformas, torde böra ske i samband med de ändringar i instruktionen för centralbyrån, vilka må finnas erforderliga, sedan beslut fattats i organisationsfrågan.

Statistiska centralbyrån är för närvarande organiserad på tre byråer, vartill komma biblioteket och arkivet, registratorskontoret och vaktexpeditionen. Såsom framgår av redogörelsen för centralbyråns utvecklingshistoria blev frågan om byråindelning inom ämbetsverket, som länge varit aktuell, löst år 1918, då verket erhöi sin nuvarande organisation. Envar av verkets tre byråer förestås av en byråchef. I fråga om ärendenas fördelning å byråerna må här hänvisas till förut lämnade uppgifter och allenast erinras, att *första byrån* handlägger ärenden rörande befolkningsstatistiken, rättsstatistiken och äktenskapsregistret, vartill kommer den intermittenta valstatistiken, *andra byrån* jordbruksstatistiken m. m. och *tredje byrån* den kommunala finansstatistiken m. m. De inre administrativa ärendena äro fördelade mellan byråerna. De till respektive byråer och biblioteket hörande ärendena föredragas inför verkschefen i regel av respektive byråchefer och bibliotekarien. Av personal i högre tjänsteställning upptager staten därutöver tre förste aktuarier och sex aktuarier; en förste aktuarie- och en aktuarie-tjänst äro emellertid för närvarande vakanta.

Vid sin prövning av statistiska centralbyråns organisation hava de sakkunniga i första hand haft att taga ställning till frågan om byråindelningen. De hava i sammanhang härmed tagit under överbäggande bland annat en av

ämbetsverkets aktuarier framlagd plan till omorganisation, asyftande verkets uppdelning på åtta avdelningar, envar under ledning av en avdelningschef (förste aktuarie) i lönegraden B 26. De sakkunniga hava härvid kommit till den uppfattningen, att tillräckliga skäl icke föreligga att sänka samtliga byråchefstjänster till förste aktuariebefattningar i lönegraden B 26. Men å andra sidan har det förefallit de sakkunniga ligga åtskillig sanning däruti, att själva byråindelningen med fördel kan åtminstone delvis övergivas. Att vissa arbetsområden, vilka äro av den art, att de kunna stå under en förste aktuaries ledning, tillerkännes självständig ställning med särskild föredragning inför verkschefen, har synts de sakkunniga vara en anordning ägnad att befordra initiativ på dessa områden.

Vad de sakkunniga sålunda uttalat kan jag giva min principiella anslutning. Ur nyss berörda allmänna synpunkter synes det mig tydligt, att en organisation, enligt vilken samtliga ledare av statistikens olika huvudgrenar icke skulle vara placerade i högre lönegrad än B 26, skulle vara mindre lämplig. Endast för speciella arbetsuppgifter inom centralbyrån kan en sådan placering anses vara tillfyllestgörande. Med den ställning, som statistiska centralbyrån intager inom den officiella statistiken, är, som redan nämnts, en alltför långt driven specialisering icke önskvärd, och då man härtill kan peka på vissa bestämda ämnesområden, vilka under givna förhållanden kräva en ledare i högre tjänsteställning än i lönegraden B 26, synes mig en sådan lösning av föreliggande organisationsspörsmål böra sökas, vilken med tillvaratagande av det värdefulla i förslaget om decentralisation av arbetsuppgifterna bygger på vad de skilda arbetsuppgifternas beskaffenhet och omfattning i varje särskilt fall kräva.

I enlighet härmed finner jag de sakkunnigas organisationsförslag tillgodose de synpunkter, vilka lämpligen böra anläggas å förevarande spörsmål. De sakkunniga hava sålunda föreslagit, att statistiska centralbyrån skall organiseras på fyra avdelningar för de olika huvudgrenarna av statistiken, vartill komma bibliotek och arkiv samt kansli och registratorskontor, ett vart av dessa sex arbetsområden företrätt av sin föredragande. Statistiska centralbyrån har ock vid jämförelse mellan det av besparingssakkunniga avgivna organisationsförslaget och det ovannämnda av verkets aktuarier framlagda ansett det förra äga bestämda företräden, och centralbyrån har jämväl funnit sakkunnigeförslaget i vissa hänseenden vara att föredraga framför verkets nuvarande organisation. Enligt de sakkunnigas förslag skola statistikavdelningarna omhänderhava, *en* befolkningsstatistiken och valstatistiken, *en* rättsstatistiken och äktenskapsregistret, *en* jordbruksstatistiken m. m. och *en* den kommunala finansstatistiken m. m. Avdelningarna för befolkningsstatistiken och valstatistiken samt för jordbruksstatistiken m. m. skola förestås av tjänstemän i lönegraden B 30, de båda övriga avdelningarna av tjänstemän i lönegraden B 26. Biblioteket och arkivet skola liksom nu förestås av en befattningshavare i lönegraden B 24 (bibliotekarie). Härtill komma kansli och registratorskontor med en aktuarie såsom föredragande

för inre administrativa ärenden, vilkas handläggande alltså avlyftes från ledarna av det egentliga statistiska arbetet.

Detta de sakkunnigas förslag är grundat på en närmare granskning av centralbyråns arbetsuppgifter och härvid främst de uppgifter, som äro av statistisk natur. Vid denna granskning hava de sakkunniga framställt mera vägande erinringar allenast i fråga om den kommunala finansstatistiken, medan beträffande arbetsuppgifterna i övrigt någon mera betydande ändring icke ifrågasättes.

Med hänsyn såväl till befolkningsstatistikens betydelse som ock till önskvärdheten av att som ledare av denna viktiga statistik äga tillgång till en vetenskapligt och praktiskt-statistiskt väl skolad kraft, finner jag lika med de sakkunniga, att denna befattning ej bör sättas i lägre lönegrad än byråchefs. Till den av de sakkunniga berörda frågan om årlig publicering i viss begränsad omfattning av statistiken över befolkningsrörelsen torde jag få återkomma i annat sammanhang.

Även förslaget att rättsstatistiken utbrytes ur befolkningsstatistiska byrån och jämte äktenskapsregistret bildar arbetsuppgifterna för en särskild avdelning inom ämbetsverket ger jag min anslutning. Såsom chef för denna avdelning bör i enlighet med de sakkunnigas förslag ställas en tjänsteman i lönegraden B 26. I detta sammanhang torde jag få framhålla, att rörande frågan om bearbetning och publicering av det material beträffande konkursstatistiken, som sedan åtskilliga år insamlats och granskats men icke undergått vidare behandling, centralbyrån numera inkommit med den i dess yttre omförmälda framställningen, vilken torde komma att inom den närmaste framtiden anmälas för Kungl. Maj:t.

Vad angår byråchefsbefattningen å andra byrån (jordbruksstatistiken m. m.) anser jag mig med hänsyn till de av de sakkunniga anförda skälen böra tillstyrka denna byråchefsbefattnings bibehållande.

Det viktigaste av de sakkunnigas ändringsförslag berör finansstatistikens omfattning och tjänsteställningen för den befattningshavare, som har att leda denna statistik. Med avseende härå hava de sakkunniga framhållit, att riksdagen — då den på sin tid ansåg huvudvikten ifråga om ämbetsverkets statistiska arbeten ligga å finansstatistiken och för denna statistik beviljade en byråchefs-befattning — åsyftade en finansstatistik av betydligt större omfattning och allmännare innehåll än den kommunala finansstatistik, vartill centralbyråns dittillsvarande produktion på området i huvudsak inskränkt sig. Även med den begränsade omfattning finansstatistiken faktiskt fått — nämligen att mera regelbundet avse endast den kommunala finansstatistiken — hava de sakkunniga ansett, att ifrågavarande statistik icke för närvarande ger anledning till odelad tillfredsställelse. Beskaffenheten av kommunernas bokföring föranleder, att uppgiftslämnandet till denna statistik är förenat med besvär, omgång och kostnader. Primäruppgifterna lida vidare av ofullständigheter, vilkas avhjälpande förorsakar ämbetsverket ett mycket omfattande granskningsarbete, vartill kommer, att felaktigheter likväl i icke ringa omfattning

kvarstå. Besparingssakkunniga ifrågasätta för den skull, huruvida värdet av den nuvarande officiella statistiken rörande kommunernas finanser verkligen är så stort, att det uppväger de med denna statistik förenade högst avsevärda kostnaderna. För landstingens och stadskommunernas del samt de köpingars vidkommande, som bilda egen kommun, hava besparingssakkunniga trots betänkligheter likväl funnit mest tillrådligt, att den kommunala finansstatistiken utan avbrott fortsättes enligt hittillsvarande plan. Vad åter landskommunerna beträffar se sig besparingssakkunniga på grund av nyss angivna skäl föranledda att ifrågasätta en sådan begränsning av uppgiftslämnandet och därmed av arbetet på statistikens färdigställande, att statistiken inskränkes till de mera summariska uppgifter för de särskilda landskommunerna, vilka enligt nu gällande anordning publiceras i Årsbok för Sveriges kommuner.

I sitt utlåtande har statistiska centralbyrån — under hänvisning till de omständigheter, som föranlett den faktiska utvecklingen av finansstatistiken, och med framhållande av att den angelägnaste uppgiften inom ämbetsverkets ifrågavarande avdelning under de senaste åren varit att avarbeta den balans inom den kommunala finansstatistiken, som förelegat och ofta påtalats — för sin del förordat, att frågan om en allmän finansstatistik utarbetande i en snar framtid upptages till behandling. I avseende å den kommunala finansstatistikens omfattning har ämbetsverket uttalat en från de sakkunniga avvikande uppfattning och ansett, att denna statistik vidmakthållande i nuvarande omfattning bättre motsvarar statsnyttan än statistikens bedrivande i av de sakkunniga förordat stympat skick, trots att med den senare anordningen avsevärda besparingar kunna göras.

Betydelsen av den kommunala finansstatistiken ur statlig och kommunal synpunkt har ytterligare understrukits av styrelsen för Svenska landskommunernas förbund, vilken styrelse förklarar sig icke dela de sakkunnigas mening, att denna gren av statistiken bör på föreslaget sätt beskäras. Tillika har styrelsen betonat värdet av uppgiftsskyldigheten till den kommunala finansstatistiken med hänsyn till att denna skyldighet främjar genomförandet av en mera tillfredsställande bokföring inom kommunerna.

För egen del är jag icke beredd att nu taga ståndpunkt till den av de sakkunniga väckta frågan om begränsning av den kommunala finansstatistiken. Ett sådant ståndpunktstagande är ej heller erforderligt för prövning av det föreliggande organisationsförslaget. I likhet med de sakkunniga anser jag nämligen, att det bör vara tillfyllest att, även om denna statistik bibehålles i sin nuvarande omfattning, såsom ledare av den kommunala finansstatistiken ställa en tjänsteman i lönegraden B 26. Statistiska centralbyrån har ej heller kunnat göra gällande, att det vid den kommunala finansstatistikens bibehållande i oförändrat skick är ofrånkomligt, att ledaren har byråchefs ställning. Det är främst med hänsyn till sitt önskemål om upptagande av en allmän finansstatistik, som centralbyrån förordat ifrågavarande byråchefs befattnings kvarblivande. Vad detta centralbyråns förslag

angår må emellertid först framhållas, att detsamma knappast kan anses äga stöd i den utveckling, som faktiskt ägt rum, en utveckling som lett till att tidigare företagna, längre gående finansstatistiska undersökningar av olika skäl icke blivit fullföljda och att arbetet liksom i äldre tid alltjämt kommit att i huvudsak begränsas till den kommunala finansstatistiken. Därtill kommer vidare, att vid prövningen av ett organisationsförslag hänsyn väsentligen bör tagas till de vid tidpunkten för förslaget genomförande föreliggande arbetsuppgifternas omfattning och beskaffenhet, medan det synes mindre välbetänkt att härvid bygga på förmodan om ett möjligen inträdande framtida behov av utvidgningar, rörande vilkas bedömande fastare hållpunkter saknas. På grund härav finner jag de av centralbyrån anförda skälen för bibehållandet av den högre placeringen av ledaren för finansstatistiken icke kunna tillmätas avgörande betydelse, utan tillstyrker jag besparingssakkunnigas förslag, att ifrågavarande chefsbefattning nedflyttas till lönegraden B 26 samt att den nuvarande byråchefen föres på övergångsstat.

Vad angår benämningen å cheferna för avdelningarna, synes mig icke lämpligt att, sedan inom annan gren av statsförvaltningen numera inrättats befattningar i lönegraden A 2 med titeln avdelningschef, använda samma benämning på en befattning i en väsentligt lägre lönegrad. I personalförteckningen för centralbyrån torde för den skull böra upptagas två byråchefer i lönegraden B 30 samt — i stället för av de sakkunniga föreslagna två avdelningschefer i lönegraden B 26 — två förste aktuarier i sistnämnda lönegrad.

Jag övergår härefter till att yttra mig om ämbetsverkets övriga personalfrågor.

Till en början finner jag mig böra tillstyrka besparingssakkunnigas förslag, att befattningen som aktuarie på befolkningsstatistiska avdelningen förändras till en förste aktuarietjänst i lönegraden B 24 på samma avdelning. Detta förslag är grundat på uppfattningen, att folkräkningarna och den årliga befolkningsstatistiken böra sammanhållas å en avdelning, som är så organiserad att jämväl själva ledningen av folkräkningen kan förläggas till densamma. Till folkräkningens organisation och personalbehov i övrigt torde, såsom hittills skett, ställning böra tagas för varje gång, och i likhet med centralbyrån finner jag ej påkallat att i vidare mån än vad som skett i de sakkunnigas förslag taga hänsyn härtill vid uppgörande av verkets ordinarie stat.

I fråga om bibliotek och arkiv hava de sakkunniga föreslagit, att den för närvarande vakanssatta förste aktuarietjänsten må få återbesättas under benämning bibliotekarie samt att aktuarien utbytes mot en fackmässigt utbildad biblioteksassistent i lönegraden B 11. Från ämbetsverkets sida hava mot detta förslag till personalutrustning för biblioteket och arkivet starka betänkligheter yppats ur den synpunkten, att tillgången på arbetskrafter anses bliva för knapp. Centralbyrån har uttalat, att frågan om bibliotekariens uppflyttning till lönegraden B 26 bör tagas under övervägande, varjämte central-

byran, som i princip förklarar sig icke hava någon erinran emot inrättande av en assistentbefattning, finner befattningens placering i lönegraden B 14 starkt motiverad. Slutligen har centralbyrån framhållit, att inman biblioteksassistenten kunnat förvärva någon förtrogenhet med det statistiska materialet inom biblioteket och inom verket i övrigt, bibliotekarien blir väl tungt belastad med sådant arbete, som påfordrar statistisk erfarenhet. Även om åtskilligt av vad centralbyrån sålunda anfört må anses tala för en uppflyttning i lönegrad av befattningen såsom bibliotekarie, vill jag dock icke nu förorda en sådan åtgärd. Befattningen torde alltså under benämningen bibliotekarie böra uppföras i personalförteckningen i lönegraden B 24. Jag tillstyrker ock, att på biblioteket inrättas en befattning som biblioteksassistent, men anser icke, att denna behöver sättas högre än i lönegraden B 11.

En följd av sistberörda befattnings inrättande bör i enlighet med de sakkunnigas förslag bliva, att en aktuarietjänst indrages. Häremot har statistiska centralbyrån gjort invändning och framhållit, att i fråga om den befolkningsstatistiska avdelningens ordinarie göromål — inberäknat den med korta intervaller återkommande valstatistiken — den med avdelningens ledning betrodde tjänstemannen icke kunde under den tid, då antingen byråchefen eller förste aktuarien utövar närmaste ledningen av folkräkningen, blott med biträde av en amanuens och avdelningspersonalen i övrigt bestrida såväl alla göromål med den årliga befolkningsstatistiken som valstatistiken. Då enligt centralbyråns uppfattning en viss knapphet på kvalificerad arbetskraft efter omorganisationen kunde befaras komma att inträda även vid biblioteket, har centralbyrån ansett full trygghet för de olika verksamhetsgrenarnas behöriga upprätthållande icke vinnas, därest denna reduktion av verkets ordinarie stat komme att äga rum. Till verkets förfogande måste i så fall stå det för närvarande förefintliga antalet aktuarier.

Vad ämbetsverket i denna del hemställt finner jag mig icke böra biträda. Den föreslagna nedsättningen av aktuariernas antal från sex till fyra beror, såsom av det föregående framgår, därpå, att dels en aktuarie å befolkningsstatistiska avdelningen uppflyttas till förste aktuarie i lönegraden B 24, dels en aktuarie å biblioteket utbytes mot en bibliotekstekniskt utbildad tjänsteman i lönegraden B 11. Såvitt angår befattningshavarnas antal å ifrågavarande båda avdelningar göres sålunda genom förslaget icke någon ändring. Ett bibehållande, på sätt centralbyrån ifrågasätter, av en aktuarie utöver det föreslagna antalet skulle i själva verket innebära en utvidgning av den nuvarande organisationen. Behovet av ledare för det valstatistiska arbetet, som av centralbyrån i detta sammanhang berörts, torde i allmänhet lämpligen böra prövas vid anvisande av särskilda medel för valstatistikens utarbetande.

Vid bifall till vad jag ovan förordat skulle alltså centralbyråns ifrågavarande befattningar bliva två chefer för avdelningar (B 26), en bibliotekarie (B 24), en förste aktuarie (B 24), fyra aktuarier (B 21) och en biblioteksassistent (B 11).

I likhet med vad som genomförts för vissa andra ämbetsverk torde i enlighet med de sakkunnigas förslag, som av statistiska centralbyrån lämnats utan erinran, registratorsgöromålen i verket böra uppdragas åt en tjänsteman i lönegraden B 14. Då dessa göromål icke giva full sysselsättning åt befattningshavaren, torde denne lämpligen kunna utföra även de på kansliskrivare ankommande arbetsuppgifterna å någon av byråerna eller tilldelas annan lämplig arbetsuppgift. Härmed frigöres en aktuarie från registratorsgöromål, och i enlighet med de sakkunnigas förslag synes det mig lämpligt, att denne får omhänderhava göromålen med de interna administrativa ärendena jämte, såsom hittills, vissa statistiska arbetsuppgifter.

Vad angår biträdespersonalens storlek har jag ingen annan ändring att föreslå, än att i enlighet med de sakkunnigas förslag en kansliskrivartjänst torde böra indragas. Beträffande den av de sakkunniga berörda frågan om biträdespersonalens lämpliga uppdelning i olika grader och placering å löneskalan vill jag erinra därom, att Kungl. Maj:t på min hemställan den 8 februari 1929 uppdragit åt 1928 års lönekommitté att vid fullgörandet av sitt uppdrag taga denna fråga under överbägande för statsförvaltningen i allmänhet. Med hänsyn härtill synes man för närvarande böra utgå från nu rådande förhållanden med avseende å biträdespersonalens fördelning i lönegrader.

Beträffande vaktpersonalen har jag lika med de sakkunniga icke funnit anledning föreslå någon ändring.

Vid behandlingen av personalbehovet för finansstatistiken hava de sakkunniga framhållit, att genomförandet av deras förslag rörande inskränkningar i den kommunala finansstatistiken skulle, såvitt nu kunde bedömas, medföra en icke obetydlig personalminskning. Då det emellertid icke gärna syntes böra ifrågakomma att åvägabringa den avsedda förändringen redan från och med den 1 juli 1929, hava de sakkunniga vid framläggande av förslag till stat för centralbyrån för budgetåret 1929/1930 funnit sig icke böra taga hänsyn till de personalindragningar, som i dylikt sammanhang kunde bliva möjliga. För egen del har jag för närvarande så mycket mindre anledning att räkna med sådana personalindragningar, som jag, på sätt förut nämnts, icke är beredd att nu taga ståndpunkt till frågan om begränsning av den kommunala finansstatistiken.

Vad angår övergången till den nya staten har jag redan föreslagit, att byråchefen å finansstatistiska byrån skall uppföras å övergångsstat. Denne byråchef torde även i fortsättningen böra intaga ledamotsställning. Jag utgår vidare från att förste aktuarien å rättsstatistiska avdelningen samt förste aktuarien å finansstatistiska byrån komma att uppflyttas till befattningarna såsom ledare av den rättsstatistiska, respektive den finansstatistiska avdelningen. Så länge nyssnämnde byråchef kvarstår i tjänsten, torde emellertid böra anstå med uppflyttningen av förste aktuarien å finansstatistiska byrån. Härom torde en anmärkning böra fogas till staten. Emellertid synes det

billigt, att därest under ledighet för bemälda byråchef ledningen av den finansstatistiska avdelningen omhänderhaves av förste aktuarien, denne genom vikariatsersättning beredes sådan utfyllnad i sina löneförmåner, att dessa under vikariatstiden motsvara lön i lönegraden B 26. Vad angår placeringen i löneklass inom denna lönegrad, torde det ankomma på Kungl. Maj:t att, efter prövning av de på dylik placering inverkan omständigheterna, bestämma den löneklass, efter vilken avlöningen till den ifrågavarande befattningshavaren bör utgå. Den av de sakkunniga föreslagna befattningen såsom förste aktuarie å den befolkningsstatistiska avdelningen synes böra i vanlig ordning tillsättas. Så torde ock böra ske med befattningen som bibliotekarie.

Enligt mitt förslag skulle aktuarietjänsternas antal bestämmas till fyra. Då fem ordinarie innehavare av aktuarietjänst för närvarande finnas i centralbyrån, synes övergången lämpligen böra ordnas så, att fem aktuarietjänster tills vidare få kvarstå å ordinarie staten, men att till denna fogas en anmärkning av innehåll, att en aktuarietjänst är övertalig och vid inträffande ledighet skall indragas. Emellertid torde man tills vidare kunna räkna med att befordran till förste aktuarie å befolkningsstatistiska byrån kommer att ske inom aktuariegraden hos verket, varför medel nu icke torde behöva äskas för avlöning av flera än fyra aktuarier. Då tre av kansli-skrivartjänsterna i centralbyrån för närvarande äro vakanta, kan den föreslagna minskningen av antalet dylika tjänster utan vidare genomföras från och med ingången av budgetåret 1929/1930.

I den ordinarie avlöningsstaten för statistiska centralbyrån för budgetåret 1928/1929 ingå tre poster, en för avlöningar till ordinarie tjänstemän å 228,000 kronor, en för vikariatsersättningar å 27,000 kronor och en för avlöningar till icke-ordinarie personal m. m. å 29,300 kronor. Det ordinarie förslagsanslaget till statistiska centralbyrån är uppfört i riksstaten med sammanlagda beloppet av dessa poster, eller 284,300 kronor.

Beträffande beräkningen av staten för statistiska centralbyrån hava de sakkunniga föreslagit, att — på sätt under senare år förfarits beträffande staterna för statsdepartementen och besparingsreglerade centrala ämbetsverk — det särskilda vikariatsersättningsanslaget må utgå ur staten och samtliga vikariatskostnader för uppehållande av ordinarie befattningar bestridas från anslaget till avlöningar till ordinarie tjänstemän. De båda ifrågavarande anslagsposterna hava hittills för statistiska centralbyråns vidkommande beräknats på grundval av de faktiskt utbetalade avlöningsbeloppen. Anslaget för avlöningar till ordinarie tjänstemän torde nu böra omräknas efter de i allmänhet vedertagna grunderna för bestämmande av departementens och de centrala ämbetsverkens motsvarande anslag. Då jag förordat de sakkunnigas förslag till personalförteckning över verkets ordinarie tjänstemän, torde ifrågavarande anslagspost i staten böra upptagas med det av de sakkunniga föreslagna beloppet av 232,200 kronor. Härtill kommer ett belopp av

11,500 kronor, avsett till avlöning vid den till uppförande å övergångsstaten föreslagna byråchefsbefattningen.

I det för centralbyråns verksamhet för innevarande budgetår anvisade extra reservationsanslaget finnes beräknad en post å 17,400 kronor till förstärkning av den nyssnämnda, i det ordinarie anslaget för statistiska centralbyrån ingående posten å 29,300 kronor för avlöningar till icke-ordinarie personal m. m. I sin framställning om anslagsäskanden för nästkommande budgetår har centralbyrån hemställt om anvisande av dessa medel och därjämte om inräknande i det extra anslaget av ett belopp å 5,000 kronor till avarbetande av balans. På sätt de sakkunniga angivit, har beträffande statsdepartementen och sådana centrala ämbetsverk, vilka undergått granskning ur besparingssynpunkt, vidtagits en omläggning av anslagen till avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare. Även beträffande statistiska centralbyrån syntes, enligt de sakkunnigas mening, en dylik förändring böra vidtagas, och de sakkunniga förutsätta, att i samband med en omläggning samtliga medel, som erfordras för den i ämbetsverket normalt behövlige icke-ordinarie personalen, inräknas i det ordinarie anslaget samt att medel för anställande av sådana tillfälliga arbetskrafter, som krävas för avarbetande av balans eller eljest för övergående arbetsuppgifter, anvisas såsom begränsat anslag på extra stat.

Till vad de sakkunniga sålunda anfört kan jag i princip ansluta mig. Då emellertid beloppet av anslagsmedel till den icke-ordinarie personalen i avsevärd utsträckning blir beroende av huruvida och från vilken tidpunkt de sakkunnigas förslag rörande inskränkningar i den kommunala finansstatistiken genomföres, har jag dock icke ansett mig böra nu framlägga förslag om förändrad beräkning av anslagsmedlen för icke-ordinarie personal, så mycket mindre som det även av andra skäl — nämligen med hänsyn till allttjämt förefintlig arbetsbalans, för vars avarbetande reserverade medel stå till förfogande — ännu möter svårighet att fastslå det normala avlöningsbeloppet för den icke-ordinarie personalen. Under sådana förhållanden torde ifrågasatt, i ärendets nuvarande läge böra beräknas på sätt som skett i verkets anslagsäskanden för nästkommande budgetår, eller sålunda att i det ordinarie förslagsanslaget inräknas en post å 29,300 kronor för avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m. samt att å extra stat anvisas ett belopp av 22,400 kronor. Det synes härvid ej föreligga anledning att nu göra ändring i avseende å sistnämnda anslags natur, utan torde anslaget även för nästkommande budgetår böra uppföras såsom reservationsanslag.

Vad angår det av centralbyrån alternativt framställda förslaget, att det å extra stat anvisade beloppet till avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare måtte höjas med 7,300 kronor till 29,700 kronor för att bereda tillgång dels till ytterligare en amanuens, dels till en extra ordinarie aktuarie för tid, då valstatistik pågår, har jag av i huvudsak samma skäl, som för-

anlett mig att avstyrka ämbetsverkets framställning om bibehållande av fem aktuarietjänster å den ordinarie staten, ansett mig icke kunna biträda detsamma. Därest med hänsyn till det för närvarande pågående valstatistiska arbetet under någon kortare tid av instundande budgetår behov skulle uppkomma att förordna en extra ordinarie aktuarie, läser detta behov kunna tillgodoses med anlåtande av reserverade eller eljest till förfogande stående anslagsmedel.

Till underhållande av statistiska centralbyråns bibliotek finnes å riksstaten uppfört ett ordinarie reservationsanslag å 3,000 kronor. Statistiska centralbyrån har vitsordat de sakkunnigas uttalande om det nuvarande biblioteksanslagets otillräcklighet. Någon ändring i anslagsbeloppet föreslås likväl icke för nästkommande budgetår. Anslaget torde alltså böra i riksstaten uppföras med oförändrat belopp.

Under åberopande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels besluta, att antalet ordinarie befattningar i statistiska centralbyrån skall från och med den 1 juli 1929 vara bestämt på följande sätt:

Befattning	Lönegrad
1 överdirektör	A 2
2 byråchefer	B 30
2 förste aktuarier	B 26
1 bibliotekarie	B 24
1 förste aktuarie	B 24
5 aktuarier	B 21
1 registrator	B 14
1 biblioteksassistent	B 11
3 kansliskrivare	B 11
1 förste expeditionsvakt	B 7
15 kanslibiträden	B 7
1 expeditionsvakt	B 5
19 kontorsbiträden	B 4
2 skrivbiträden	B 2;

Anm. 1. Så länge en byråchef finnes uppförd å övergångsstat, skall en av befattningarna såsom förste aktuarie i lönegraden B 26 kvarstå i lönegraden B 24.

Anm. 2. En av aktuariefattningarna är övertalig och skall vid inträffande ledighet indragas.

dels besluta, att å övergångsstat för statistiska centralbyrån skall från och med den 1 juli 1929 uppföras en byråchefsbefattning i lönegraden B 30;

Kungl. Maj:ts proposition Nr 168.

dels godkänna följande stater för statistiska centralbyrån, att tillämpas från och med den 1 juli 1929:

A. Ordinarie avlöningsstat.

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsanslag	kronor 232,200
Avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m.	» 29,300
Summa <i>förslagsanslag</i>	kronor 261,500.

B. Övergångsstat.

Avlöning, *förslagsanslag* kronor 11,500;

dels minska det *ordinarie* förslagsanslaget till statistiska centralbyrån

nu	kronor 284,300
med	» 11,300
till	» 273,000;

dels i riksstaten uppföra *ordinarie* reservationsanslaget till bibliotekets underhållande med oförändrat belopp av kronor 3,000;

dels ock till upprätthållande av statistiska centralbyråns verksamhet för budgetåret 1929/1930 anvisa ett *extra* reservationsanslag av kronor 22,400.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:
Gustaf Psilander.